

Evaluarea legăturilor dintre educație, formare și migrația forței de muncă în Republica Moldova

Ruslan Sințov, Centrul CIVIS, Moldova

Natalia Cojocaru, Centrul CIVIS, Moldova

Copyright © Organizația Internațională a Muncii 2013
Prima ediție 2013

Publicațiile Biroului Internațional al Muncii se bucură de protecția drepturilor de autor în baza Protocolului 2 la Convenția universală privind drepturile de autor. Reproducerea unor scurte fragmente din aceste publicații este însă permisă, cu condiția menționării sursei. Pentru obținerea drepturilor de reproducere sau traducere, se va adresa o solicitare Biroului de Publicații (Drepturi și licențe), Biroul Internațional al Muncii, CH-1211 Geneva 22, Elveția sau la adresa electronică: pubdroit@ilo.org. Biroul Internațional al Muncii (BIM) salută solicitările de acest gen.

Bibliotecile, instituțiile și alți utilizatori înregistrați la organizațiile care se ocupă de protecția drepturilor de reproducere, pot face copii după aceste materiale, în conformitate cu autorizațiile care le sunt emise în acest scop. Vizitați pagina web www.ifo.org pentru a afla organizațiile care se ocupă de protecția drepturilor de autor în țara Dvs.

ILO Cataloguing in Publication Data

Sințov, Ruslan; Cojocaru, Natalia

Evaluarea legăturilor dintre educație, formare și migrația forței de muncă în Republica Moldova / Ruslan Sințov, Natalia Cojocaru; OIM Echipa de Suport Tehnic pentru Munca Decentă/Biroul pentru Țările din Europa Centrală și de Est - Budapesta: OIM, 2013

ISBN 978-92-2-828173-6 (print); 978-92-2-828174-3 (web pdf)

Raportul este disponibil, la fel, în limba engleză: Assessment of Links between Education, Training and Labour Migration in Moldova (ISBN 978-92-2-128173-3 (print); 978-92-2-128174-0 (web pdf), Budapesta, 2013)

Biroul Internațional al Muncii; OIM Echipa de Suport Tehnic pentru Munca Decentă/Biroul pentru Țările din Europa Centrală și de Est

labour migration / international migration / migrant worker / labour demand / educational level / vocational education / level of qualification / remittance / Moldova, Republic

14.09.1

Această publicație a fost elaborată cu sprijinul Uniunii Europene. Conținutul acesteia este responsabilitatea exclusivă a autorilor și nu poate fi interpretat în nici un fel ca reflectând poziția Uniunii Europene.

Denumirile utilizate în publicațiile OIM, în conformitate cu practica Națiunilor Unite, precum și prezentarea materialelor din aceste publicații nu exprimă, în nici un caz, opiniile Biroului Internațional al Muncii cu privire la statutul juridic al unei țări, al unei zone sau al unui teritoriu sau al autorităților care le guvernează, și nici la delimitarea granițelor acestora. Responsabilitatea pentru opiniile exprimate în articole, studii și alte lucrări le revine exclusiv autorilor, iar publicarea lor nu echivalează cu o susținere a opiniilor exprimate în aceste materiale din partea Biroului Internațional al Muncii.

Referirile care se fac la denumirile unor firme, produse și procese comerciale nu implică faptul că sunt susținute de Biroul Internațional al Muncii, iar faptul că anumite firme, produse sau procese comerciale nu sunt menționate nu constituie un semn de dezaprobare a acestora.

Publicațiile și produsele electronice ale OIM pot fi obținute în marile librării sau prin intermediul birourilor locale ale OIM din numeroase țări, sau direct la adresa: ILO Publications, International Labour Office, CH-1211 Geneva 22, Elveția. Registrele sau listele de noi publicații se pot obține gratuit la adresa de mai sus sau la cea electronică: pubvente@ilo.org.

Vizitați site-ul nostru pe Internet: www.ilo.org/publns

Tipărit în Republica Moldova

Proiect finanțat de Uniunea Europeană

Proiect UE-OIM «Gestionarea eficientă a migrației de muncă și a calificărilor»

Publicația a fost elaborată și tipărită în cadrul proiectului UE – OIM
«Gestionarea eficientă a migrației de muncă și a calificărilor».

Pentru mai multe informații, accesați:
<http://www.mmps.gov.md/md/studii-ilo/>
<http://www.ilo.org/budapest/lang--en/index.htm>

Informație succintă despre proiect: Proiectul UE – OIM în Moldova și Ucraina
«Gestionarea eficientă a migrației de muncă și a calificărilor»

Proiectul este implementat de Organizația Internațională a Muncii în cooperare cu partenerii tripartiți din Moldova și Ucraina, Organizația Internațională pentru Migrație și Banca Mondială. Proiectul face parte din programul tematic al Uniunii Europene de cooperare cu țările terțe în domeniul migrației și azilului.

Obiectivul general al proiectului este consolidarea capacităților Republicii Moldova și Ucrainei în vederea reglementării migrației de muncă și promovării revenirii durabile a migranților în țară, cu un accent deosebit pe dezvoltarea capitalului de resurse umane și prevenirea irosirii de competențe și calificări.

Această publicație a fost tipărită cu sprijinul Uniunii Europene

Cuprins

	<i>Pagina</i>
Lista figurilor și tabelelor	7
Cuvânt înainte	9
Lista de abrevieri	11
Sumar executiv	13
Introducere	17
Metodologia de cercetare	19
Obiectivele studiului	19
Caracteristicile cercetării	19
Date ale participanților la sondajul de opinie	21
Capitolul 1: Impactul sistemului educațional din Republica Moldova asupra	
oportunităților de angajare.....	27
1.1 Sistemul de învățământ din Republica Moldova și caracteristicile	
sale în prezent.....	27
1.2 Factorii ce determină alegerea nivelului de studii și a specializărilor	31
1.3 Factorii ce determină alegerea nivelului de studii și a specializărilor	38
1.4 Prognoza necesarului de forță de muncă și planurile de înmatriculare în	
instituțiile de formare profesională.....	41
1.5 Cooperarea între instituțiile de formare profesională și agenții economici	42
1.6 Consiliere și orientare în alegerea profesiei	44
1.7 Impactul nivelului de studii asupra angajării în câmpul muncii.....	46
1.8 Legătura dintre educație și ocuparea forței de muncă	55
1.9 Experiența de muncă acumulată în rândul studenților	58
1.10 Intențiile studenților după absolvirea instituțiilor de învățământ	60

Capitolul 2: Impactul studiilor asupra migrației	61
2.1 Impactul nivelului de studii asupra intenției de migrare	61
2.2 Cetățenii RM care-și fac studiile peste hotare	63
2.3 Impactul studiilor asupra succesului migranților în străinătate	65
Capitolul 3: Rolul remitențelor în cererea de studii	67
3.1 Impactul remitențelor asupra cheltuielilor gospodăriilor	67
3.2 Categoriile de cheltuieli pentru educație și rolul remitențelor în educație	69
Capitolul 4: Cadrul legal și de politici în domeniul migrației și educației	75
4.1 Strategii și planuri de acțiuni în domeniile educației, formării, ...	
pieței muncii și migrației	75
4.2 Recunoașterea calificărilor, abilităților și competențelor cetățenilor	
moldoveni, în contextul migrației	77
4.2.1 Recunoașterea calificărilor migranților moldoveni	
în țările de destinație	77
4.2.2 Recunoașterea calificărilor migranților reveniți în țara de origine	79
4.2.3 Asistența de recalificare / perfecționare a migranților reîntorși	80
Concluzii și recomandări	81
A Concluzii și opinii	81
B Recomandări	85
C Concluziile unui studiu similar din Ucraina	87
Bibliografie	93
Anexe	97

Lista Figurilor și Tabelelor

Figuri

Figura 1.	Dinamica numărului de studenți pe nivele de învățământ, (1992/93-2010/12),(mii)	28
Figura 2.	Numărul studenților pe niveluri educaționale, (1990/1991 – 2010/2012),(mii)	29
Figura 3.	De ce ați ales să faceți studii superioare și nu ați optat pentru școală profesională sau colegiu? (răspuns multiplu), %	32
Figura 4.	De ce ați ales să faceți studii medii de specialitate (colegiu) și nu ați optat pentru o școală profesională sau universitate? (răspuns multiplu), %	33
Figura 5.	De ce ați decis să faceți studii secundare profesionale (școli profesionale și de meserii) și nu ați optat pentru colegiu sau universitate? (răspuns multiplu), %	34
Figura 6.	Alegerea profesiei (%)	37
Figura 7.	Absolvenții învățământului superior (ciclul I), pe domenii de studii (număr, 2010)	40
Figura 8.	Rata ocupării, în funcție de nivelul de studii, 2000-2011 (%)	46
Figura 9.	Structura populației ocupate pe nivele de studii, 2000-2011 (%)	47
Figura 10.	Ponderea populației ocupate cu și fără studii formale de pregătire profesională, 2000- (%)	48
Figura 11.	Rata ocupării formale, în funcție de nivelul de instruire, 2010 (%)	48
Figura 12.	Structura populației ocupate în sectorul formal și informal, pentru fiecare nivel de instruire, 2010 (%)	49
Figura 13.	Rata șomajului în Republica Moldova, 2000-2011 (%)	50
Figura 14.	Ponderea persoanelor fără ocupație, în funcție de beneficierea de remitențe (la data realizării sondajului)	50
Figura 15.	Ratele șomajului în Republica Moldova pe nivele de studii, 2000-2010 (%)	51
Figura 16.	Cererea de forță de muncă, 2007-2011 (număr)	52
Figura 17.	Ponderea locurilor de muncă libere, înregistrate la ANOFM (2007-2011), %	53
Figura 18.	Distribuția populației ocupate pe chintile de salariu și nivele de studii, 2011 (%)	54
Figura 19.	Rata sărăciei, în funcție de nivelul de studii al capului gospodăriei, 2008-2010 (%)	55
Figura 20.	Salariul mediu lunar net după activități economice, 2010 (lei)	58

Figura 21.	Intențiile studenților după absolvire (%)	60
Figura 22.	Cetățeni ai Republicii Moldova înmatriculați la studii peste hotare, în baza protocoalelor de colaborare, la care Ministerul Educației este parte	63
Figura 23.	Categoriile de cheltuieli legate de studii (lei/an, valori medii pe țară)	69
Figura 24.	Cheltuielile pentru educație, în funcție de nivelul de studii și accesul la remitențe (lei/an, valori medii pe țară)	71
Figura 25.	Achiziționarea calculatorului, în funcție de nivelul de studii și accesul la remitențe (%)	72
Figura 26.	Distribuția studenților pe nivele de studii, în funcție de beneficierea de remitențe (%)	74
Figura 27.	Influența educației asupra riscurilor de șomaj în Ucraina și alte țări vecine	88
Figura 28.	Mobilitatea migranților ucraineni, între ocupațiile dinaintea și în perioada migrației (ambele sexe), 2010-2012	89
Figura 29.	Mobilitatea migranților ucraineni, între ocupațiile dinaintea și după migrație (doar femei), 2010-2012	90
Figura 30.	Utilizarea remitențelor – 2008	92

Tabele

Tabel 1.	Grupurile țintă ale studiului cantitativ și mărimea eșantionului	21
Tabel 2.	Respondenții în funcție de instituție și sex	23
Tabel 3.	Respondenții în funcție de ultimul nivel de studii absolvit	23
Tabel 4.	Respondenții în funcție de tipul instituției de învățământ la data realizării studiului	25
Tabel 5.	Respondenții în funcție de ultimul nivel de studii absolvit la data realizării studiului	25
Tabel 6.	Cheltuielile medii alocate pentru instruirea unui elev/student la fiecare nivel educațional, pentru un an de studii (lei)	31
Tabel 7.	Studenți în instituții de învățământ superior pe principalele domenii de studii (cifre)	36
Tabel 8.	Plasarea în câmpul muncii a studenților, care au absolvit Facultatea de Științe ale	43
Tabel 9.	Distribuția șomerilor, în funcție de nivelul de studii 2007-2011, (cifre și pondere)	52
Tabel 10.	Correspondența ocupației cu domeniul de pregătire, 2008 și 2010 (%)	56
Tabel 11.	Distribuția migranților, în funcție de nivelul de instruire, 2000-2010 (%)	62
Tabel 12.	Vize pentru studii acordate de misiunile diplomatice din RM	64
Tabel 13.	Structura cheltuielilor gospodăriilor, 2009 (MDL și % / lună)	67
Tabel 14.1	Categoriile de cheltuieli pentru educație (lei/an, valori medii pe țară)	70
Tabel 14.2	Categoriile de cheltuieli pentru educație (lei/an, valori medii pe țară)	71
Tabel 15.	Structura ocupațională a migranților ucraineni în timpul angajării peste hotare, în funcție de nivelul de studii, 2010-2012	91

Cuvânt înainte

Acest raport constituie unul din rezultatele proiectului „Gestionarea eficientă a migrației de muncă și a calificărilor”, implementat în Ucraina și Republica Moldova în perioada martie 2011 – decembrie 2013 de către Organizația Internațională a Muncii (OIM) în parteneriat cu actorii naționali, Organizația Internațională pentru Migrație (OIM) și Banca Mondială (BM). Proiectul face parte din programul tematic de cooperare al Uniunii Europene cu țările din lumea a treia în domeniul migrației și azilului, fiind finanțat de Uniunea Europeană (UE) și co-finanțat de către Organizația Internațională a Muncii și Organizația Internațională pentru Migrație.

Proiectul are drept scop consolidarea capacității Moldovei și Ucrainei de a reglementa migrația forței de muncă și de a promova reîntoarcerea durabilă, cu un accent special pe consolidarea resurselor umane și prevenirea pierderii calificărilor. Proiectul mai contribuie la dezvoltarea și implementarea efectivă a politicilor și programelor în domeniul migrației prin prisma drepturilor omului, în conformitate cu standardele OIM în domeniul muncii (Convenția 97 și 143), precum și principiile și recomandările Cadrului Multilateral al OIM privind Migrația de Muncă. În vederea atingerii obiectivului general, proiectul tinde spre obținerea a patru obiective specifice, fiind în același timp și complementare în conformitate cu următoarele componente:

- Componenta 1: Consolidarea capacității de analiză a deficitului și excesului de calificări, ca rezultat al migrației;
- Componenta 2: Sporirea capacității țărilor de origine de a echilibra fluxurile de migrație cu necesitățile de competențe locale și din statele membre ale UE;
- Componenta 3: Dezvoltarea capacităților de a negocia și gestiona scheme de migrație a forței de muncă, bazate pe drepturi, inclusiv prin acorduri bilaterale privind securitatea socială;
- Componenta 4: Consolidarea capacității de guvernare a migrației de muncă prin aplicarea legislației relevante și implicarea partenerilor sociali.

Fiind parte integră a Componentei 1, acest raport oferă constatările de bază ale **Evaluării legăturilor dintre educație, formare și migrația forței de muncă în Republica Moldova**. Studiul are scopul de a prezenta partenerilor naționali o abordare integrată a relației dintre sistemul de educație profesională în Republica Moldova, cererea și oferta pe piața locală a muncii și migrația de muncă. Metodologia aplicată în acest studiu este constituită din două etape: analiza de birou și colectarea datelor cantitative și calitative în teritoriu în perioada mai – iunie 2012.

Studiul este rezultatul unor eforturi asidue de colectare de date și analiză, iar elaborarea lui ar fi fost imposibilă fără informațiile cantitative și calitative oferite de reprezentanții instituțiilor guvernamentale, partenerilor sociali, organizațiilor de cercetare și comunității internaționale. Aș vrea să exprim sincere mulțumiri tuturor instituțiilor care au răspuns solicitărilor noastre (Anexa 7).

Raportul reprezintă un produs al muncii în echipă, cu participarea Dlui Ruslan Sintov, consultant național OIM și Dnei Natalia Cojocaru, specialist superior, care au elaborat proiectul inițial al raportului; Dnei Natalia Popova, Specialist Principal în Ocuparea Forței de Muncă, OIM DWT/CO, Dlui Francesco Panzica, consultant internațional, OIM și Dnei Oxana Lipcanu, Coordonator Național al proiectului, OIM, care au lucrat la formă și conținut. Aș vrea să mulțumesc, de asemenea, Dnei Gloria-Moreno Fontes și Dlui Olivier Liang pentru comentariile și sugestiile la raport.

Nu în ultimul rând, echipa mulțumește participanții la discuțiile în focus-grup, precum și respondenții cercetării cantitative.

În noiembrie 2012, la Chișinău, a fost organizată validarea proiectului de raport în cadrul unui atelier pentru partenerii naționali – cheie, în cadrul căruia au fost puse în discuție principalele constatări. Raportul a fost definitivat în urma atelierului, în baza comentariilor parvenite de la parteneri și OIM.

Antonio Graziosi
Director
OIM DWT/CO

Lista de abrevieri

BNS	Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă
BNS	Biroul Național de Statistică
CNPM	Confederația Națională a Patronatului din Republica Moldova
CNSM	Confederația Națională a Sindicatelor din Republica Moldova
DFG	Discuții Focus Group
MMPSF	Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei
ODIMM	Organizația pentru Dezvoltarea Sectorului Întreprinderilor Mici și Mijlocii
RM	Republica Moldova
VET	Învățământ vocațional tehnic, care se referă numai la nivelul secundar profesional de învățământ
SEM	Studiu de evaluare a legăturilor dintre educație, formare și migrația forței de muncă în Republica Moldova, 2012
UE	Uniunea Europeană
Notă:	1. În contextul prezentului raport, expresia educație / formare profesională se referă la nivelele secundar profesional, mediu de specialitate (colegii) și superior de educație. 2. Calculul sumelor în lei moldovenești (MDL), utilizate în text, a fost efectuat în baza echivalentului în Dolari SUA, folosind cursul oficial de schimb valutar din luna iunie 2012, stabilit de Banca Națională a Moldovei. Astfel, 1Dolar SUA = 12.000 MDL.

Sumar executiv

Studiul sociologic „Evaluarea relațiilor dintre educație, formare și migrație în Moldova” a fost realizat de către Centrul „CIVIS” Moldova, cu suportul Organizației Internaționale a Muncii (OIM) și în colaborare cu Ministerul Educației al Republicii Moldova. Acest raport reprezintă un produs al proiectului ”Gestionarea eficientă a migrației de muncă și a calificărilor”, finanțat de către Uniunea Europeană și implementat de Organizația Internațională a Muncii, în cooperare cu partenerii sociali, guvernele Republicii Moldova și Ucrainei, Organizația Internațională pentru Migrație și Banca Mondială.

Republica Moldova este o țară, care exportă forță de muncă. Informațiile referitoare la necesitățile pieței muncii și calificările migrantilor sunt cruciale în prevenirea irosirii competențelor și exodului creierelor. Țara se confruntă cu un important flux de migrare peste hotare a forței de muncă calificate, în mare parte, din cauza discrepanțelor dintre sistemul de formare profesională și piața muncii locală. În acest context, SCOPUL cercetării a fost de a oferi partenerilor naționali o analiză cuprinzătoare a relației dintre educație, formare și migrația forței de muncă din Republica Moldova.

Obiectivele generale ale studiului sunt următoarele:

- A afla în ce măsură sistemul educațional din RM contribuie la îmbunătățirea oportunităților locale de angajare în câmpul muncii, diminuând sau, dimpotrivă, amplificând fluxul migrației externe;
- A evalua impactul studiilor asupra migrației cetățenilor moldoveni;
- A studia utilizarea remitențelor în educație și efectele acestora asupra cererii de studii;
- A prezenta o imagine de ansamblu a cadrului legislativ și de politici, în domeniul migrației și educației.

În elaborarea proiectului de cercetare, au fost propuse pentru testare trei ipoteze generale:

Ipoteza I.	Remitențele influențează accesul la educație în ceea ce privește: (a) formarea continuă la nivel profesional, (b) alegerea nivelului de studii (secundar profesional, mediu de specialitate, superior) și (c) alegerea profesiei.
Ipoteza II.	Cheltuielile pentru educație sunt mai mari în gospodăriile beneficiare de remitențe, în comparație cu cele care nu primesc bani din afară.
Ipoteza III.	Sistemul actual de educație profesională contribuie la creșterea fluxului migrator al forței de muncă, destinate pieței locale.

Cele trei ipoteze au fost confirmate, ca urmare a aplicării metodelor calitative și cantitative de cercetare.

Metodologia utilizată în realizarea studiului a inclus două etape:

Etapa 1: Analiza de birou (interpretarea informației secundare)

La această etapă, au fost colectate și sistematizate evidențele din literatura de specialitate și anume: legislație și politici cu referire la educație și migrație; proiecte și programe; statistici oficiale; studii, rapoarte și articole în domeniile vizate; statistici ale ambasadelor străine în Republica Moldova.

Etapa 2: Colectarea datelor pe teren

Pentru obținerea informațiilor primare, s-a purces la combinarea metodelor cantitative cu cele calitative. În acest sens, au fost realizate următoarele activități:

- a) un sondaj de opinie publică reprezentativ la nivel de țară;
- b) discuții focus-grup, cu participarea a 11 grupuri țintă diferite (elevi de liceu și școală medie de cultură generală din ultimul an de studii; studenți din ultimul an de studii de nivel secundar profesional, mediu de specialitate și superior; persoane fără studii formale de educație profesională; persoane care au studiat peste hotare; absolvenți ai anilor 2010 și 2011 pentru nivelele secundar profesional, mediu de specialitate și superior; părinți cu copii studenți, din familii beneficiare de remitențe și fără transferuri bănești din străinătate;
- c) interviuri aprofundate cu experți în domeniile educației, migrației și pieței muncii (reprezentanți ai autorităților publice, patronatelor și sindicatelor, ai organizațiilor internaționale și societății civile).

Constatări

Piața muncii din Republica Moldova se caracterizează printr-un puternic dezechilibru între cerere și ofertă. Pe de o parte, sistemul de pregătire profesională nu coincide cu cererea pieței (fie cantitatea, fie calitatea capitalului uman). Nepotrivirea competențelor este, parțial, un rezultat al (1) deficiențelor de prognozare a forței de muncă care, la rândul lor, se răsfrâng asupra planurilor de admitere în instituțiile de pregătire a specialiștilor, (2) deficitului de informare și consultanță cu care se confruntă copiii/tinerii în alegerea nivelului de studii și a profesiei, (3) neconcordanțelor în formarea profesională a capitalului uman. Pe de altă parte, ofertele pieței muncii locale (condițiile, salarizarea, oportunitățile de carieră etc.) descurajează populația să se angajeze.

Astfel, migrația este o alternativă avantajoasă, mai ales că, plecarea peste hotare a devenit relativ mai ușoară, datorită mai multor factori și oportunități: rețelelor sociale, tratatelor internaționale în educație, la care Republica Moldova este parte, programelor de schimb academic și de studenți, precum și cetățeniei multiple deținute de mulți absolvenți. Prin urmare, asistăm la un proces de creștere a numărului de migranți, în special, în rândul persoanelor cu studii superioare.

Unul dintre principalele efecte ale migrației internaționale a forței de muncă sunt remitențele. Rezultatele studiului subliniază impactul pozitiv al acestora asupra accesului la educație. Astfel, potrivit concluziilor lucrării, familiile care beneficiază de remitențe, au șanse sporite de a oferi copiilor săi o profesie, în comparație cu cele fără remitențe. Copiii/persoanele care primesc remitențe au următoarele avantaje:

- continuă mai des studiile, după nivelul secundar general (acces la sistemul profesional de educație - nivel secundar profesional, mediu de specialitate sau superior);
- au acces mai mare la un nivel superior de formare profesională (de exemplu: copiii aleg să învețe la universitate și nu la colegiu ori școală profesională);
- resursele financiare permit copiilor să aleagă specialitatea preferată, într-o măsură mai mare decât celor fără remitențe;
- cheltuielile pentru educație (în cadrul aceluiași nivel de studii) sunt mai mari, în cazul gospodăriilor beneficiare de remitențe.

Din moment ce rata de ocupare este mai mare în rândul celor cu studii superioare, există oportunități mai bune pentru persoanele din familiile beneficiare de remitențe la accesul pe piața muncii.

Chiar dacă statisticile oficiale arată că, în prezent, cererea de pe piața muncii este mai mare pentru lucrători calificați cu studii medii de specialitate, persoanele cu studii superioare par a avea mai multe șanse de angajare, deoarece patronii preferă absolvenți cu nivel ridicat de calificare, mai flexibili și mai capabili să îndeplinească o gamă largă de funcții.

Recomandări

- În recomandările propuse la sfârșitul acestui raport, o semnificație deosebită revine necesității de a crea servicii viabile și eficiente de orientare în carieră elevilor din ciclul secundar general, studenților și absolvenților instituțiilor de învățământ superior și mediu.
- Un alt aspect se referă la deficiențele actuale de prognozare a necesarului de forță de muncă. În acest context, s-a propus realizarea unui studiu de evaluare a nevoilor agenților economici, în privința cifrelor și calității brațelor de muncă de care au nevoie.
- În scopul satisfacerii cererii de lucrători calificați, este imperios de a ridica prestigiul învățământului secundar profesional, atât prin investiții orientate spre dezvoltarea acestui sector (dar nu spre întreținerea lui), cât și prin acțiuni de mediatizare pozitivă a acestui subsistem educațional.

Introducere

Obiective

Prezentăm aici o abordare integrată a relației dintre sistemul de formare profesională din Republica Moldova (care include școli profesionale, colegii și universități), migrație, oferta și cererea locală a forței de muncă. O analiză comparativă a fost efectuată pe următoarele aspecte, ce reprezintă legătura dintre educație și migrația în scop de muncă:

- (1) șansele de acces la pregătirea profesională în sistemul formal de educație, în funcție de beneficierea / lipsa de remitențe;
- (2) șansele de acces și de realizare pe piața muncii, în funcție de pregătirea profesională, cu accent pe nivelele secundar profesional, mediu de specialitate și superior de studii, astfel prevenind migrația;
- (3) impactul nivelului de studii asupra migrației (de exemplu, asupra deciziei de a migra, succesului experienței migraționiste, etc.).

Aspecte inovatoare

Literatura de specialitate prezentată în bibliografie se referă, pe larg, la diverse aspecte, ce țin de relațiile dintre educație, piața muncii și migrație. Din aceste considerente, autorii cercetării și-au propus:

- să ofere partenerilor naționali ai ILO informații actualizate (cele mai recente statistici din literatura de specialitate din anii 2008-2009);
- să examineze factorii determinanți în alegerea nivelului de studii și a specializărilor, în funcție de beneficierea / lipsa de remitențe;
- prezentarea categoriilor de cheltuieli pentru studii și pentru efectuarea unei analize comparative a acestora, în funcție de disponibilitatea/indisponibilitatea fluxurilor de remitențe;
- descrierea strategiilor naționale și planurilor de acțiuni în domeniile formării profesionale, ocupării forței de muncă, migrației, precum și modului în care acestea funcționează pe piața muncii prognozată;
- redarea situației curente referitoare la recunoașterea (a) calificărilor cetățenilor moldoveni în țările de destinație și a (b) calificărilor obținute peste hotare de către migranții reîntorși.

Limitările studiului

- Biroul Național de Statistică (BNS) nu colectează, în prezent, date despre activitățile economice ale persoanelor plecate la muncă peste hotare, precum și a nivelului lor de educație și ocupație. Ultimele informații disponibile au fost adunate în trimestrul II al anului 2008¹.
- Nici Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă (ANOFM) nu ține evidența unor chestiuni de interes pentru această cercetare (spre exemplu, ponderea locurilor de muncă vacante, în funcție de nivelul de studii; profesiile solicitate de șomerii înregistrați).
- Nu poate fi urmărită dinamica relației dintre migrație și educație, din cauza lipsei de experiență a Ministerului Educației în această privință și anume a lipsei personalului competent pentru lucrul cu arhivele. Este vorba despre statisticile cu privire la (a) echivalarea și recunoașterea actelor de studii și a calificărilor obținute de către cetățenii RM în străinătate, (b) confirmarea autenticității actelor de studii pentru cetățenii RM, care pleacă peste hotare, în scopuri academice sau profesionale. Deși au fost solicitate date pentru perioada 2007-2011, Ministerul Educației a oferit informații doar pentru anii 2010-2011, fapt ce nu a permis analiza unor eventuale tendințe în acest sens.

Estimarea numărului de cetățeni ai RM care și-au făcut studiile în trecut sau și le urmează în prezent, peste hotarele țării, nu a fost posibilă, din varii motive: insuficiența personalului pentru colectarea și procesarea informațiilor în cadrul Ministerului Educației și a misiunilor diplomatice ale diferitor țări, arhivele incomplete, acordurile de confidențialitate. Mulți studenți aplică direct pentru studii în străinătate, nefiind astfel, acoperiți de statisticile ministeriale, etc.

1. Cercetarea Migrația forței de muncă în Republica Moldova, realizată în anul 2008 și disponibilă pe pagina web: <http://www.statistica.md/pageview.php?l=en&id=2570&idc=350>

Metodologia de cercetare

Obiectivele studiului

Studiul și-a propus să ofere partenerilor naționali o analiză detaliată, comprehensivă a legăturilor dintre educație, formare și migrația forței de muncă din Republica Moldova. În mod special, acesta are următoarele obiective specifice:

- De a evalua în ce măsură sistemul educațional din Republica Moldova contribuie la îmbunătățirea oportunităților locale de angajare în câmpul muncii, diminuând astfel, fenomenul migrației, sau, din contra, provocând creșterea acestuia.
- De a estima impactul educației oamenilor asupra migrației și tendinței de a migra.
- De a studia utilizarea remitențelor pentru educație de către gospodăriile beneficiare și efectele acestor transferuri asupra cererilor de studii.
- De a prezenta cadrul de politici și cel legislativ, în domeniul migrației forței de muncă și educației și raporturile dintre acestea.

Caracteristicile cercetării

Studiul a fost efectuat prin aplicarea principiului triangulației – aplicarea multiplelor metode de cercetare cu multiple surse de informare / grupuri țintă.

Au fost utilizate trei procedee de bază:

- (1) cercetare de birou (analiza informației secundare);
- (2) metode calitative (interviuri aprofundate și discuții de grup);
- (3) metode cantitative (sondaj de opinie reprezentativ, la nivel național).

Această metodă a avut drept scop colectarea și analiza informațiilor secundare existente, în vederea asigurării coerenței și analizei tendințelor. Au fost studiate următoarele materiale: legi cu privire la migrație și educație; politici de profil; proiecte și programe relevante pentru tematica cercetării; statistici oficiale (*Ancheta forței de muncă, Cercetarea bugetelor gospodăriilor casnice etc.*); studii; rapoarte și analize de profil; date statistice oferite de misiunile diplomatice străine în Republica Moldova.

Cercetarea calitativă pentru acest studiu a fost divizată în realizarea de interviuri aprofundate și discuții de grup. Prima parte a cercetării s-a bazat pe 13 interviuri aprofundate cu scopul de a completa rezultatele deja existente (analiza în profunzime a cauzelor, atitudinilor, practicilor etc.), de examinare a informațiilor secundare și a cercetării cantitative. Instrumentele de cercetare pot fi consultate în Anexa 8.1. Interviurile au fost realizate cu reprezentanții autorităților publice centrale din cadrul Ministerului Educației, Ministerului Muncii, Protecției Sociale și Familiei, Agenției Naționale de Ocupare a Forței de Muncă, Ministerului Economiei, Biroului Național de Statistică, precum și cu reprezentanții Confederației Naționale a Sindicatelor, Confederației Naționale a Patronatelor și societatea civilă reprezentată de IDIS Viitorul.

Partea a doua a cercetării calitative a implicat discuții de grup pentru a suplimenta rezultatele existente și a analiza în profunzime motivele, atitudinile și practicile migranților. Instrumentele de cercetare pot fi consultate în Anexa 8.2. 11 discuții de grup au fost realizate a câte 6-8 participanți fiecare. În total, au fost implicate 79 de persoane. Durata medie a unei discuții a fost de 1,5 ore. Participanții la discuțiile de grup au fost selectați, prin intermediul rețelei de interviuatori a Centrului „CIVIS”. Fiecare grup a fost structurat, în funcție de sexul și regiunea de reședință a participanților. Toate discuțiile au avut loc, la Chișinău. Conținuturile lor au fost înregistrate în format audio digital și, ulterior, transcrise pentru a fi procesate și analizate. Grupurile au inclus: studenți din ultimul an de facultate; absolvenți recenți (de un an-doi) ai universităților, angajați în câmpul muncii; absolvenți recenți (de un an-doi) ai universităților, neangajați; studenți ai instituțiilor de învățământ secundar profesional în ultimul an de studii; absolvenți recenți (de un an-doi) ai școlilor profesionale, angajați; absolvenți recenți (de un an-doi) ai școlilor profesionale, neangajați; persoane fără studii profesionale (doar cu nivel secundar general de studii); persoane cu studii de peste hotare; liceeni din ultimul an de studii; gospodării beneficiare de remitențe (cu studenți); gospodării care nu beneficiază de remitențe (cu studenți).

Între timp, în perioada 19 mai-8 iunie 2012, un sondaj de opinie a fost realizat atât în localitățile rurale, cât și în cele urbane, din toate unitățile administrativ-teritoriale ale țării. Sondajul a cuprins 784 gospodării, în cadrul cărora au fost chestionate 2758 persoane. Datele au fost colectate prin intermediul metodei CAPI – interviu personalizat asistat de calculator. Intervievarea a decurs în limba română sau rusă. Anexa 8.3. prezintă formularul de tip screening utilizat pentru identificarea grupurilor țintă la nivel de gospodărie și de individ; chestionarul structurat la nivel de gospodărie (date despre componența și structura demografică a membrilor gospodăriei) și chestionarul structurat la nivel de individ – aplicat respondenților individual. Grupurile țintă și mărimea eșantionului sunt prezentate în Tabelul 1.

Tabel 1. Grupurile țintă ale cercetării cantitative și mărimea eșantionului

Tipul respondenților	Categoriile gospodăriilor	
	Beneficiază de remitențe	Fără remitențe
Persoane cu studii superioare	56	97
Persoane cu studii medii de specialitate	75	73
Persoane cu studii secundar profesionale	88	107
Persoane fără studii profesionale	64	76
Elevi din clasele a IX-a-XII-a	72	76
TOTAL	355	429

Caracteristicile eșantionului:

- stratificat – au fost utilizate două criterii de stratificare:
 - *regiune* – 12 regiuni;
 - *categoria localității* – sate până la trei mii de locuitori, localități cu peste 3001 locuitori; centre raionale, alte orașe și municipii;
- volumul stratului – volumele straturilor formate, ca rezultat al divizării pe regiuni și categorii de localități, au fost calculate proporțional cu numărul populației din fiecare strat, în baza datelor statistice oficiale, din 1 ianuarie 2012;
- cvasi-probabilistic – localitățile, gospodăriile și respondenții au fost selectați aleatoriu;
- stadial – au fost utilizate trei stadii de randomizare:
 - *localitatea* – localitățile din fiecare strat incluse în eșantion (69 de localități) au fost selectate aleatoriu (excepție Chișinău și Bălți), în baza numerelor întâmplătoare;
 - *gospodăria* – în fiecare localitate, a fost stabilit numărul necesar de trasee de parcurs, în funcție de chestionarele repartizate. Gospodăriile intervievate au fost selectate, aplicând tehnica rutei aleatoare, în baza pasului statistic, combinat cu metoda *bulgărelui de zăpadă*;
 - *persoana* – în gospodăriile selectate, interviuatorii au înregistrat prezența grupurilor țintă. În cazul în care, într-o familie erau mai multe persoane din grupurile țintă stabilite, a fost solicitată spre discuție acea persoană care, de la data interviuării, urma să sărbătorească prima zi de naștere.

Date demografice ale participanților la sondajul de opinie

Distribuția geografică a studiului cuprinde toate 32 de raioane ale republicii, municipiile Chișinău și Bălți, Unitatea Teritorial-Administrativă Găgăuzia, cu excepția regiunii transnistrene.

Numărul membrilor gospodăriilor: în ceea ce privește structura numerică a gospodăriilor, au prevalat familiile cu trei (31,8%) și patru (29,6%) membri, urmate de familiile cu două (16,1%) și cinci persoane (12,4%). Celelalte gospodării reprezentau a zecea parte din eșantion (10,1%).

Sex: din totalul gospodăriilor incluse în studiu, femeile constituiau 52,3% , iar bărbații - 47,7% .

Vârsta: în funcție de vârstă, copiii (0-14 ani) formau 11,6%, populația tânără și adultă (15-59 ani) – 82,9%, iar vârstnicii (60 ani și mai mult) constituiau 5,5%. Ponderea persoanelor în vârstă a fost de 1/3 ori mai mare în rândul femeilor respondente (6,2%), decât al respondenților de sex masculin (4,3%).

Starea civilă: Aproximativ jumătate dintre membrii gospodăriilor au spus că sunt căsătoriți (52,0%), 38,9% – necăsătoriți (inclusiv copii), iar persoanele văduve, divorțate, separate și concubinii alcătuiau 9,1%. Au fost de trei ori mai multe femei din ultima categorie (13,4%), decât bărbați (3,9%). În același timp, s-au înregistrat mai mulți bărbați necăsătoriți (41,8%) decât femei (36,3%).

Etnie: respondenții au reprezentat 87,3% moldoveni/români. Găgăuzii, ucrainenii și bulgarii constituiau 10,3%, cu ponderi aproximativ egale pentru fiecare naționalitate. Rușii alcătuiau 2,0% din totalul populației, iar alte etnii constituiau 0,4%. Sub aspect gender, grupurile etnice menționate sunt redade proporțional.

Limba maternă: pentru 84,0% dintre membrii gospodăriilor, limba maternă este moldovenească/română. Rusa este limbă maternă pentru fiecare al zecelea respondent (10,3%), iar 5,7% sunt vorbitori nativi de alte limbi.

Gospodăriile beneficiare de remitențe

Alte limbi cunoscute. Respondenții posedă următoarele limbi străine: rusa (79,6%), franceza și engleza (câte 15,8%); italiana (6,9%) și alte limbi (16%). (Notă: răspuns multiplu).

Cetățenie. Membrii gospodăriilor beneficiare de remitențe sunt cetățeni ai RM (98,8%). Fiecare al șaptelea (13,7%) deține și o altă cetățenie, de regulă, română (10,4%).

Prezența în sistemul de educație. La data realizării studiului, fiecare al patrulea membru al gospodăriilor chestionate studia la o instituție de învățământ (25,3%); dintre care 95,5% - în RM, iar ceilalți - 4,5% peste hotare. Categoria de persoane care învățau în străinătate era compusă, în principal, din femei (7,1% de femei cu studii peste hotare, comparativ cu 1.4% de bărbați).

Dintre cei 74.7% care la data desfășurării sondajului nu erau incluși în sistemul de învățământ, 3,8% nu-și puteau acoperi cheltuielile pentru studii.

Distribuția respondenților, în funcție de **tipul instituției de învățământ unde** erau înscriși la data realizării sondajului este prezentată în Tabelul 2.

Tabel 2. Respondenții în funcție de instituție și sex

	Total	Bărbați	Femei
Preșcolar	12,7%	14.9%	11.5%
Primar	7,7%	6.8%	8.2%
Secundar general (gimnaziu, liceu, școală medie generală)	40,3%	39.2%	40.7%
Secundar profesional (școală de meserii, școală profesională, liceu profesional)	4,8%	8.8%	4.4%
Mediu de specialitate (colegiu)	10,0%	12.2%	5.5%
Superior	21,8%	18.2%	24.7%
Postuniversitar	2,7%		4.9%

După cum se poate observa, femeile cu studii superioare sunt mai prezente decât bărbații.

Distribuția respondenților în funcție de **ultimul nivel de studii absolvit**² la data realizării sondajului este prezentată în Tabelul 3.

Tabel 3. Respondenții în funcție de ultimul nivel de studii absolvit

Preșcolar	8,3 %
Primar	12,4 %
Secundar general (gimnaziu, liceu, școală medie generală)	31,6 %
Secundar profesional (școală de meserii, școală profesională, liceu profesional)	17,1 %
Mediu de specialitate (colegiu)	14,5 %
Superior	15,0 %
Postuniversitar	0,7 %
Nu știu /Niciun răspuns	0,4 %

Finanțarea studiilor: circa ¼ dintre beneficiarii de remitențe au declarat că au învățat în bază de contract, cu achitarea taxei de studii (23,7%), iar 74,5% - la buget. Lipsa răspunsurilor constituie 1,8%.

Domeniul de studii (învățământ secundar general): cele mai populare domenii ocupaționale la nivelul secundar profesional au fost transporturile (22,8%), serviciile (11,6%), industria și industria alimentară (câte 9,9%), construcțiile (8,6%). Din aceste cinci categorii au făcut parte circa 2/3 de respondenți (sau 63,0%). Restul au absolvit / studiau în domenii, precum agricultura, industria ușoară, telecomunicațiile, etc. Analiza făcută în baza dimensiunii de gen arată, că femeile sunt mai interesate de învățământul profesional în sferile deservirii (22,5%) și industriei alimentare (20,6%), în timp ce bărbații - în transporturi (40%) și construcții (11,5%).

Domeniul de studii (învățământ mediu de specialitate și superior): ponderile cele mai mari de studenți au fost înregistrate în - științele economice (15,7%), științele umanistice (12,2%), drept (8,1%), inginerie și activități ingineresti (7,0%), medicină (7,0%). Luate împreună, aceste cinci domenii de studii reprezintă 49,9%. Niciunul dintre celelalte compartimente nu a depășit 4,8%. Studiul a acoperit reprezentanți ai tuturor domeniilor

² De exemplu: la data realizării sondajului, persoana studiază la universitate, iar ultimul nivel de studii absolvit este secundar general.

ocupaționale, specificate în *Nomenclatorul meseriilor (profesiilor)*. Persoanele de sex feminin au tendința de a studia economia (19,4% față de 10,5% bărbați), științe umaniste (15,3% / 7,9%) și medicină (10,4% / 2,1%), în timp ce bărbații sunt mult mai interesați (comparativ cu femeile) de inginerie (12% / 3,4%) și arhitectură (7,9% / 0,7%). Pe lângă aceste domenii educaționale, cercetarea a scos în evidență interesul ridicat al femeilor pentru serviciul militar (16%), care aproape ajunge la un echilibru cu ponderea bărbaților, care studiază milităria (19,9%).

Studiile peste hotare: 38 de persoane (3% dintre toți membrii gospodăriilor) au făcut sau urmau studii peste hotare, în timpul realizării sondajului. Țările lor de destinație au fost: România, Federația Rusă, SUA, etc.

Ocupația de bază în perioada sondajului: aproximativ 1/3 dintre membrii gospodăriilor erau antrenați în activități economice – 31% (24,9% angajați în organizații, 5,0% activau din cont propriu și 1,1% aveau afaceri). Fiecare a patra persoană era înscrisă în instituții de învățământ, 16,9% fiind elevi, iar 9,2% - studenți. Pensionarii constituiau 5,2% (7,3% femei și 2,9% bărbați), iar persoanele aflate în concediu de maternitate – 2,3%. Pentru 17,5% dintre membrii de gospodărie munca peste hotare reprezenta ocupația de bază (bărbați peste hotare - 22,2%, femei – 13,3%), iar alți 17,5% dintre membrii gospodăriilor nu aveau nicio ocupație la data realizării cercetării. Analiza de gen arată că femeile erau mai dispuse să se angajeze (27% versus 22,5%), în timp ce bărbații optau pentru afaceri personale (7,6% față de 2,7% femei).

Intențiile de a pleca peste hotare. În timpul sondajului, 59,8% au spus că nu vor să migreze în următoarele 12 luni, iar 17,5% se aflau în afara țării (preponderent bărbați, cu 19,3% în rândul persoanelor de sex masculin, spre deosebire de 13,2% reprezentante de sex feminin). Dintre cei care intenționau să plece peste hotare, cei mai mulți aveau scop de muncă - 11,6%, iar de studii – doar 1,1%. În ceea ce privește dimensiunea de gen, femeile, în general, sunt mai puțin tentate să emigreze (14,5%) decât bărbații (25,4%), iar atunci când doresc, o fac în vederea angajării (6,8%), comparativ cu bărbații (16,8%).

Propria afacere. Aproximativ una din zece gospodării incluse în studiu și-a lansat propria afacere. Pentru 36,8% dintre familii, pregătirea profesională a membrilor implicați în inițierea afacerilor a facilitat acest proces, în timp ce pentru 60,5% pregătirea profesională nu a jucat niciun rol în crearea propriului business. Rata non-răspunsurilor constituie 2,7%.

Gospodării care nu au beneficiat de remitențe

Alte limbi cunoscute. Printre limbile străine vorbite de persoanele din sondaj sunt: rusa (74,2%), franceza (14,0%), engleza (12,4%) și altele (15,6%).

Cetățenie. Membrii gospodăriilor care nu beneficiau de remitențe sunt în cvasitotalitate cetățeni ai RM (99,7%). 6,5% dețin și o altă cetățenie, de regulă, română (4,7%).

Prezența în sistemul de educație. La data realizării studiului, aproximativ fiecare al patrulea membru de gospodărie era înmatriculat într-o instituție de învățământ (24,4%); dintre ei 96,7% - în instituții din RM, iar ceilalți 3,3% făceau studii peste hotare.

Dintre cei care, la momentul anchetei, nu făceau parte din nicio instituție de învățământ, 3,9% nu-și puteau acoperi cheltuielile pentru studii.

Distribuția respondenților în funcție de *tipul instituției* în care erau înscriși, la data realizării sondajului este prezentată în Tabelul 4.

Tabel 4. Respondenții în funcție de tipul instituției de învățământ la data realizării studiului

	Total	Bărbați	Femei
Preșcolar	14,2 %	15,4%	14,1%
Primar	12,0%	13,7%	11,5%
Secundar general (gimnaziu, liceu, școală medie generală)	44,1%	37,7%	47,9%
Secundar profesional (școală de meserii, școală profesională, liceu profesional)	3,0%	4,0%	2,1%
Mediu de specialitate (colegiu)	8,7%	12,0%	5,7%
Superior	15,8%	16,6%	15,1%
Postuniversitar	2,2%	0,6%	3,6%

În general, bărbații sunt mai dispuși de a se înscrie la școli profesionale și colegii (de două ori mai mulți decât femeile), în timp ce femeile optează pentru continuarea studiilor.

Distribuția respondenților în funcție de *ultimul nivel de studii absolvit*, la data realizării sondajului este prezentată în Tabelul 5.

Tabel 5. Respondenții în funcție de ultimul nivel de studii absolvit la data realizării studiului

Preșcolar	9,3%
Primar	12,6%
Secundar general (gimnaziu, liceu, școală medie generală)	28,3%
Secundar profesional (școală de meserii, școală profesională, liceu profesional)	21,1%
Mediu de specialitate (colegiu)	12,4%
Superior	15,4%
Post-universitar	0,5%
Nu știu/Non-răspuns	0,4 %

Finanțarea studiilor. Circa 1/5 dintre cei care nu au beneficiat de remitențe au relatat că au studiat în bază de contracte, cu achitarea taxei de studii (18,2%), iar 80,% - la buget. Rata non-răspunsurilor constituie 1,8%.

Domeniul de studii (învățământ secundar general). Cele mai populare domenii ocupaționale au fost transporturile (18,3%), serviciile și construcțiile (câte 12,2%), industria ușoară – 9,7%, industria alimentară (9,5%). Alte specialități reprezentau 38,1%. Femeile sunt mai interesate de sectorul de prestare a serviciilor (22,9%), alimentație și industria ușoară (18,6% fiecare), în timp ce bărbații - de transporturi (31,9%) și construcții (16,5%).

Domeniul educațional (învățământ mediu de specialitate și superior). Cele mai mari ponderi au fost înregistrate în următoarele domenii: științe economice (15,2%), științe umanistice (11,8%), inginerie și activități ingineresti (11,9%), medicină (8,7%), drept (5,1%). Alte specialități constituiau 47,3%. Același tipar este valabil pentru gospodăriile fără remitențe, cât privește gospodăriile beneficiare de remitențe: femeile sunt mai dispuse să

studieze economia (19,9% față de 8.7% bărbați), științele umaniste (16,7% / 4,9%) și medicina (12,2% / 3,9%), în timp ce bărbații sunt mai interesați (comparativ cu femele) de inginerie (24,3% / 2,8%) și drept (7,8% / 3,5%). De asemenea, fiecare a cincea persoană de sex feminin și masculin studiază milităria.

Studiile peste hotare. 28 de persoane au făcut odată /faceau studii peste hotare la data realizării sondajului. Țările de destinație pentru ele au fost: România, Federația Rusă, SUA, etc.

Ocupația de bază în perioada sondajului. Aproximativ jumătate dintre membrii gospodăriilor erau antrenați în activități economice – 44,1% (36,2% erau angajați în organizații, 6,9% activau pe cont propriu (în special, bărbații) și 1% dețineau propriile afaceri). Fiecare a patra persoană era înscrisă în instituții de învățământ, 18,2% fiind elevi, iar 6,3% - studenți. Pensionarii formau 6,3% (de două ori mai multe femei decât bărbați), iar persoanele aflate în concediu de maternitate – 3,1%. 17,7% dintre membrii gospodăriilor nu aveau nicio ocupație la data realizării cercetării.

Intențiile de a pleca peste hotare. La momentul realizării sondajului, 81,4% au declarat, că nu au intenția de a migra în următoarele 12 luni, iar 4,3% se aflau în afara țării (în special, bărbații). Cei mai mulți dintre cei care intenționau să plece în străinătate aveau scop de muncă - 7,1% (de două ori mai mulți bărbați decât femei), iar de studii – doar 0,5%.

Propria afacere. Aproximativ fiecare a zecea gospodărie inclusă în studiu și-a început propria afacere (9,8%). Pentru 37,7% dintre acestea, pregătirea profesională în inițierea unui business a fost de ajutor, în timp ce pentru 39,6% acest aspect nu a jucat niciun rol. Rata non-răspunsurilor a constituit 22,6%.

CAPITOLUL 1

Impactul sistemului educațional din Republica Moldova asupra oportunităților de angajare

1.1. Sistemul de învățământ din Republica Moldova și caracteristicile sale în prezent

Structura sistemului de învățământ

Sistemul de învățământ din RM este structurat, după cum urmează³: 1) educația preșcolară; 2) învățământul primar; 3) învățământul secundar general (gimnazial, liceal, mediu de cultură generală), 4) învățământul secundar profesional (școli profesionale, școli de meserii, colegii⁴); 5) învățământul superior universitar (structurat pe două niveluri – licența și masteratul); 6) învățământul postuniversitar (obligatoriu, de nouă clase și include un an preșcolar de școală obligatorie, primar (patru clase) și gimnazial (cinci clase).

Statul asigură gratuitatea studiilor pentru ciclurile preșcolar, primar și secundar general. Accesul la următoarele niveluri de educaționale se face conform unor principii competitive, cei interesați pot concura pentru burse, fie de la bugetul de stat sau din fonduri private (cu achitarea taxei de studii).

Procesul de formare profesională a forței de muncă este realizat în instituțiile de învățământ secundar profesional, mediu de specialitate și în instituțiile de învățământ superior⁵. Limita numărului de studenți admiși la studii este reglementată de stat (atât la buget, cât și în bază de contract)⁶.

Dinamica numărului de studenți

Dinamica fiecărui nivel educațional din ultimele două decenii este prezentată în Figura 1. Conform datelor expuse, la începutul anilor '90, numărul de studenți în cele trei cicluri de

3 Legea învățământului Nr. 547 din 21.07.1995

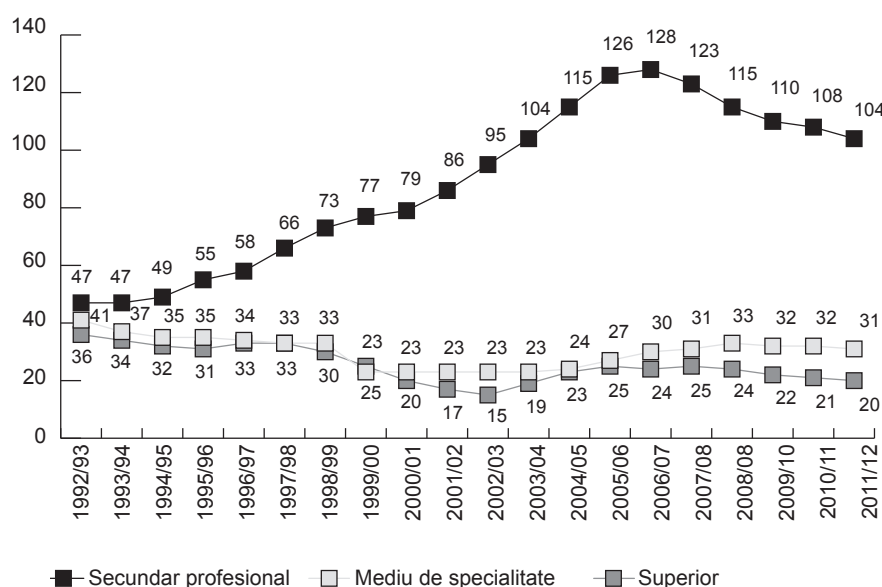
4 Legea învățământului Nr. 547 din 21.07.1995

5 Raport cu privire la activitatea Ministerului Educației, în anul 2011 (extras de pe site-ul Ministerului Educației din RM [http://edu.gov.md/file/Raport%20activitate%20ME_2011\(1\).pdf](http://edu.gov.md/file/Raport%20activitate%20ME_2011(1).pdf))

6 Pagina oficială a Ministerului Educației din Republica Moldova (<http://www.edu.md/ro/structura-sist-invatamint/>)

pregătire profesională era relativ egal. Pe parcursul tranziției, însă, interesul tinerilor pentru studii universitare a crescut constant, iar cererea pentru educația secundar profesională a scăzut dramatic (Figura 2). Colapsul economic de la sfârșitul anilor '90, caracterizat prin închiderea întreprinderilor industriale (ce reprezintă principalii angajatori ai forței de muncă cu studii medii de specialitate), a provocat diminuarea cererii pentru acest tip de educație. În plus, școlile profesionale și de meserii sunt considerate „neprestigioase”⁷. Atrag, de regulă, tineri din familii defavorizate, iar îmbunătățirea situației financiare a gospodăriilor din RM, ca rezultat al migrației, a condiționat reorientarea către instituțiile de învățământ superior.

Figura 1. Dinamica numărului de studenți pe niveluri de învățământ (1992/93-2010/12), (mii persoane)

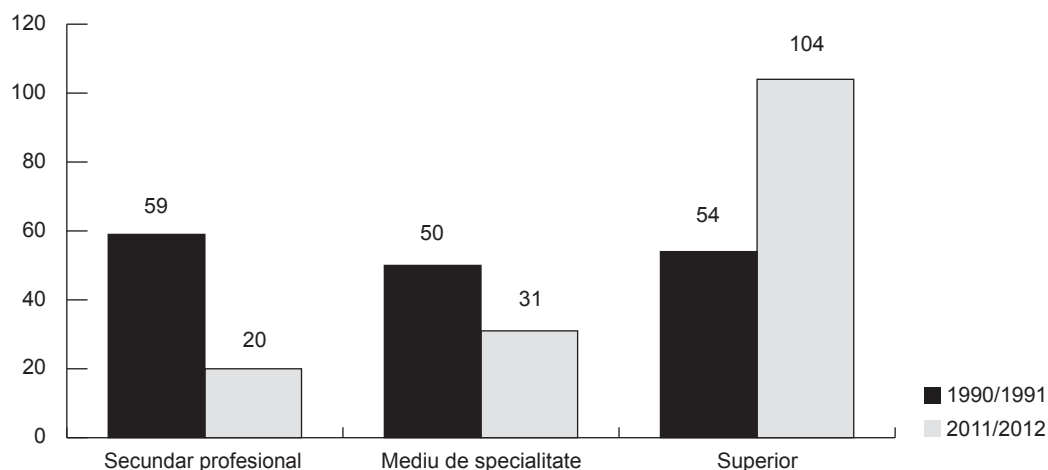

Sursa: Figură elaborată de autori în baza datelor BNS

Astfel, în ultimele două decenii, numărul studenților din învățământul mediu de specialitate a ajuns de trei ori mai mic, iar al celor din sistemul secundar profesional – de cinci ori mai mic decât contingentul studenților din instituțiile de învățământ superior.

7 Învățământul secundar profesional (ÎSP) asigură nu doar formare profesională, dar și protecție socială discipolilor săi. Dintre toate nivelele de formare profesională, doar ÎSP este finanțat, în cvasitotalitate, din surse bugetare (ponderea elevilor cu finanțare bugetară a constituit 95,8%, în anul de studii 2010/2011). Doar ÎSP asigură: cămin aproape tuturor studenților (94,4% în anul de studii 2010/11), ei achitând doar 15% din costul total al cazării; burse de stat pentru toți studenții, indiferent de performanțe; o masă gratuită pe zi. Efectul secundar al avantajelor exclusive ale ÎSP (în comparație cu nivelele superior și mediu de specialitate) constă în crearea unei imagini de segment educațional destinat, mai ales, copiilor din familii social-vulnerabile. (Datele statistice preluate din (1) Educația în RM, 2011 (*Biroul Național de Statistică*) și (2) Propunerea de politică publică inițiată de Ministerul Educației: Învățământul secundar profesional – competențe adaptate pentru piața muncii, <http://edu.gov.md/ro/ppp-privind-invatamintul-secundar-profesional-competente-adaptate-pentru-piata-muncii/>)

Figura 2. Numărul studenților pe nivele educaționale, (1990/1991 – 2011/2012), (mii)

Sursa: Figură elaborată de autori în baza datelor BNS

În scopul revigorării învățământului superior și echilibrării pieței forței de muncă, Guvernul RM a intervenit, în anul 2006, cu măsuri speciale. Astfel, numărul de locuri la bugetul de stat, în școli profesionale și colegii, a crescut, limitându-se, totodată, admiterea la universități pe bază de contract⁸.

Experții în domeniu susțin, însă, că aceste măsuri guvernamentale au eșuat parțial⁹: colegiile au reușit să-și amelioreze capacitatea de atragere a studenților, iar învățământul secundar profesional s-a confruntat cu probleme majore în acest sens. Specialiștii consideră o asemenea abordare a problemei greșită. În opinia lor, pentru a face sistemul educațional profesional mai atractiv, executivul ar trebui să schimbe curricula, pentru modernizarea utilajelor și echipamentelor utilizate în procesul de instruire. Și, de asemenea, e necesară îmbunătățirea condițiilor de studii și trai ale studenților¹⁰.

În contrast cu interesul sporit pentru studii superioare, există un alt grup de tineri, care nu-și continuă instruirea în sistemul profesional de educație, din varii motive. Potrivit rezultatelor *Studiului de evaluare a legăturilor dintre educație, formare și migrație* (SEM-2012), cauza principală o reprezintă dificultățile financiare ale celor vizați (circa jumătate dintre cei care nu au depășit nivelul secundar general, au motivat prin lipsa resurselor financiare pentru acest scop – 45%). O altă cauză importantă de a nu continua studiile, este chiar pasivitatea tinerilor. Astfel, 18,5% dintre persoanele fără pregătire profesională susțin, că nu este necesar să înveți o meserie, deoarece aceasta înseamnă a investi timp și resurse financiare, iar în RM, nu este rentabil, din cauza salariilor mici.

8 HG Nr. 434 din 25.04.2006 cu privire la planurile unice de înmatriculare în anul 2006 a studenților și elevilor în instituțiile de învățământ superior (ciclul I), mediu de specialitate și secundar profesional

9 Ciurea C, Litra L., 2009, Impactul politicilor autorităților publice centrale asupra sistemului universitar din Republica Moldova, IDIS "Viitorul", Revista Politici Publice nr.2.

10 Raport de țară: Analiza relației dintre dezvoltarea capitalului uman și echitate în Republica Moldova, Expert-Grup, 2010 (ETF), p. 26

„În privința banilor, nu am avut nicio problemă, dar eu cunosc absolvenți ai Facultății de Drept, care au cheltuit o grămadă de bani și au pierdut mult timp, iar acum lucrează cu 1500 de lei (125\$), pe lună, în Chișinău. De aceea, m-am gândit, că n-are rost să faci studii și am decis să plec peste hotare.” DFG11

De altfel, diferența dintre salariile declarate în cadrul SEM-2012 de respondenții cu formare profesională (școală profesională, colegiu sau universitate) și persoanele necalificate (care au absolvit, cel mult, nivelul primar sau secundar general) este nesemnificativă: 2700 MDL (225 USD) versus 2500 MDL (210 USD) respectiv (valori medii).

1/3 dintre participanții la anchetă nu și-au continuat studiile după nivelul secundar general, din alte considerente - s-au angajat, au plecat peste hotare, intenționează să emigreze, etc.

Distribuirea studenților în funcție de sexe

Distribuirea studenților, în funcție de gen, indică faptul că în sistemul secundar profesional învață, tradițional, mai mulți bărbați decât femei (69% versus 31%, în anul de studii 2011/2012). La instituțiile de învățământ mediu de specialitate și superior, prezența femeilor depășește ponderea bărbaților. Astfel, în anul de studii 2011/2012, repartizarea gender a studenților în colegii, era de 45% bărbați și 55% femei, iar în universități și academii – 44% bărbați și 56% femei. Analiza dinamică a numărului de studenți, în funcție de sex, arată că, în ultimii zece ani, nu s-au produs fluctuații majore în acest sens.

Alocațiile financiare

În perioada 2004-2011, statul a majorat constant alocările financiare pentru toate etapele de pregătire profesională, dar acestea au fost disproporționate, în funcție de nivelurile de educație. Astfel, în intenția de a redresa învățământul secundar profesional, acesta a beneficiat de cea mai mare creștere a resurselor financiare. În anul 2011, costurile pentru instruirea unui elev, în cadrul educației secundar profesionale, au constituit 41%, pentru un student la colegiu - 31%, iar pentru un student din învățământul superior – 28% din totalul de cheltuieli medii prevăzute în acest scop (Tabelul 6).

Analiza *liniară* a datelor din Tabelul 6 arată că, în anii 2004-2011, alocațiile pentru învățământul secundar profesional au crescut de circa patru ori. Aceste măsuri dovedesc statului acordată respectivului nivel de învățământ. Scăderea continuă a contingentului de elevi, în cadrul învățământului secundar profesional, însă, demonstrează ineficiența investițiilor în cauză (fiind ignorate aspecte, precum ajustarea curriculei, dotarea cu echipamente, tendințele pieței muncii, etc.).

Tabel 6. Cheltuielile medii alocate pentru instruirea unui elev/student la fiecare nivel educațional, pentru un an de studii (lei)

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Înv. secundar profesional	4,438	5,467	7,650	8,147	11,424	13,949	15,917	17,432
Înv. mediu de specialitate	4,563	5,820	7,555	7,798	9,201	10,079	11,977	13,007
Înv. superior	4,482	5,047	5,867	6,495	7,931	8,961	10,799	12,112

Sursa: Ministerul Finanțelor al Republicii Moldova

NB: (1) Cheltuielile constau din două componente: de bază (cheltuieli bugetare) și mijloacele speciale (cheltuieli extrabugetare, ce includ servicii cu plată; chiria/arenda bunurilor proprietate publică; granturi; sponsorizări/filantropie și donații; alte mijloace speciale).

(2) Categoria elev/student conține atât persoanele care studiază la buget, cât și cele cu taxă.

1.2. Factorii ce determină alegerea nivelului de studii și a specializărilor

Alegerea nivelului de studii

În ceea ce privește nivelul de studii, tinerii optează, tot mai des, pentru educația superioară. De altfel, după cum s-a menționat anterior, în ultimii ani, asistăm la o extindere a sistemului superior de învățământ, concomitent cu scăderea drastică a calității formării profesionale și tehnice. Optarea pentru studii la universități are mai multe explicații.

- (1) Conform legislației RM, absolvenților nivelului secundar profesional le este limitat accesul direct la studiile universitare, ei își pot continua studiile la colegii, nu și la universități.¹¹ Participanții la discuțiile de grup (DFG), din cadrul SEM-2012, au menționat că, pentru a evita un traseu prea lung în obținerea calificării superioare, ei preferă să absolvească liceul și să aplice direct la universități.
- (2) Studiile superioare au devenit mai accesibile, în mare parte, datorită remitențelor. Taxele de școlarizare pentru anul de studii 2010/2011, de exemplu, au variat între 3.000 MDL (250 USD) și 20.000 MDL (1670 USD), în funcție de universitate și facultate – sume anuale accesibile, mai ales, pentru studenții cu părinții aflați peste hotare. În anul 2009, gospodăriile cu migranți au primit lunar, în medie, 3.068 MDL (255 USD)¹², sub formă de remitențe. În anii de studii 2009/2010 și 2010/2011, 2/3 dintre studenții universităților din Republica Moldova au achitat taxe de studii¹³.
- (3) În acest context, trebuie menționat rolul salariului de rezervă, ca urmare a remitențelor. Pentru că piața muncii oferă mici remunerații, mulți potențiali angajați preferă să con-

11 Concepția dezvoltării învățământului secundar profesional (disponibilă la pagina web: http://nou.edu.md/?lng=ro&MenuItem=6&SubMenu0=1&SubMenu1=2&article=inv_preuniversitar/conc_dezv_inv_sec_prof)

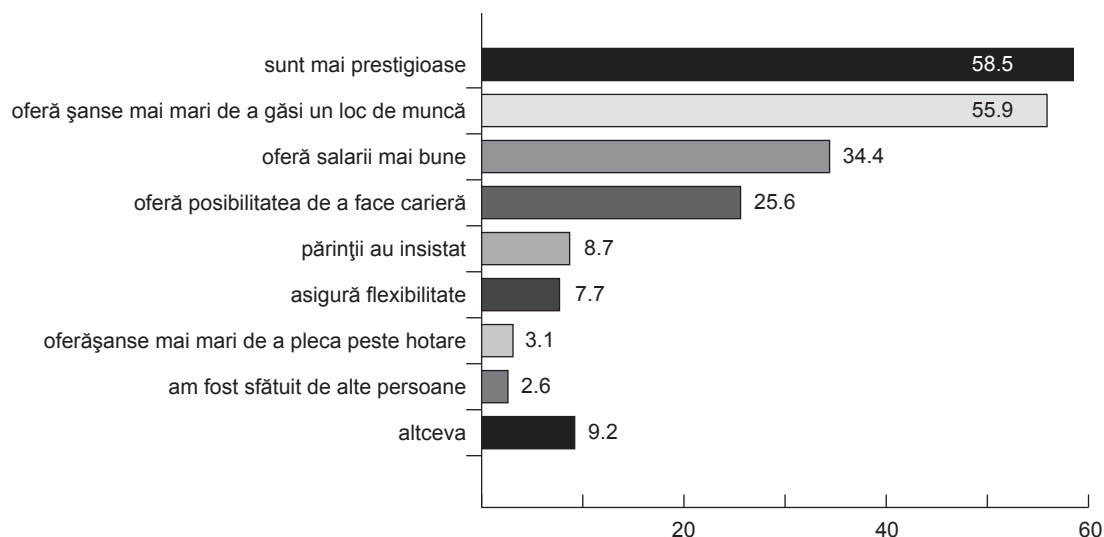
12 Consolidarea impactului de dezvoltare a fluxurilor financiare și a investițiilor provenite din migrație spre Moldova, IASCI-CIVIS, 2010 (Anexa I – Studiul gospodăriilor casnice)

13 Raport de țară: Analiza relației dintre dezvoltarea capitalului uman și echitate în Republica Moldova, Expert-Grup, 2010 (ETF)

tinue studiile (spre exemplu, la universitate). Salariul de rezervă reprezintă cea mai mică leafă, pe care ar fi dispus s-o accepte un lucrător pentru un anumit tip de activitate. Aceasta este, de regulă, mai mare decât zero, deoarece alternativele pentru angajarea cu plată au valori pozitive. Alternativele pot fi: îngrijirea copiilor, continuarea educației sau pur și simplu activitățile de petrecere a timpului liber, recreerea și odihna.

- (4) Rezultatele SEM-2012 arată că *prestigiul* se plasează în topul scalei de motivație: 58,5% dintre respondenți au spus că au ales să facă studii superioare, pentru că sunt mai prestigioase, decât obținerea diplomelor de colegiu sau de școală profesională/de meserii (Figura 3).
- (5) De regulă, instituțiile de învățământ superior sunt cele care se implică activ în atragerea viitorilor studenți (în comparație cu colegiile sau școlile profesionale și de meserii). Acestea organizează vizite de lucru la instituțiile de învățământ secundar general din localitățile țării, informând elevii despre ofertele sale. Deseori, aceste acțiuni *de publicitate* sunt pentru elevi unicele surse de informare, referitoare la ofertele de studii. În lipsa unor alternative, cele mai mari fluxuri de elevi se orientează spre nivelul superior de studii¹⁴. Altfel spus, în RM, nu există în prezent un sistem de ghidare în carieră.
- (6) Totodată, când au ales nivelul de educație, respondenții au fost convinși că studiile superioare oferă avantaje, sub aspectul integrării și dezvoltării ulterioare pe piața muncii. Astfel, absolvenții instituțiilor de învățământ superior (a) au șanse să găsească mai ușor de lucru (55,9%), chiar dacă, deseori, serviciile acestora nu corespund specializărilor obținute, (b) să fie mai bine remunerați, în comparație cu cei cu niveluri mai mici de educație (34,4%) și (c) pentru a urma o carieră de succes (25,6%) (SEM-2012) – Figura 3.

Figura 3. De ce ați ales să faceți studii superioare și nu ați optat pentru școală profesională sau colegiu? (răspuns multiplu), %

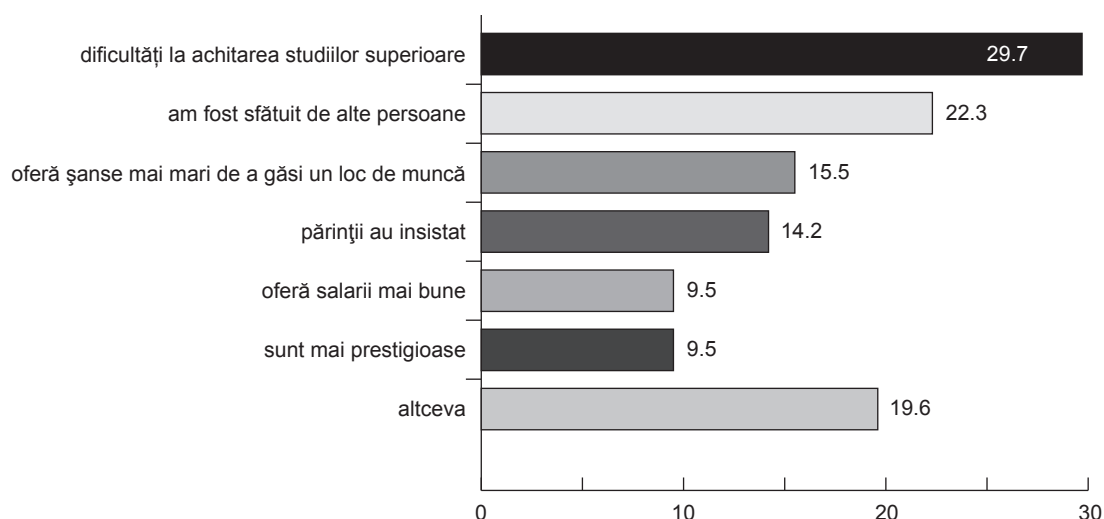
Sursa: SEM, 2012

¹⁴ Informație colectată din discuțiile focus-grup

Reprezentarea argumentelor pe scara motivațională a absolvenților și studenților de colegii și școli profesionale/de meserii a fost diferită de cea a reprezentanților nivelului superior de educație (Figurile 4 și 5). Pentru această categorie, motivul de bază a fost imposibilitatea sau dificultatea de a suporta costurile financiare, pe care le presupune instruirea în instituții de învățământ superior. În plus, influența externă (a părinților, a altor persoane) este mai puternică, în cazul opțiunilor pentru nivelele secundar profesional (30,1%) și mediu de specialitate (36,5%), în comparație cu studiile superioare (11,3%).

În mod tradițional, pentru învățământul secundar profesional optează, preponderent, copiii din familii cu posibilități financiare modeste și, implicit, din zonele rurale ale țării. În anul de studii 2009/2010, marea majoritate a elevilor admiși în învățământul secundar profesional (73,8%) proveneau din mediul rural¹⁵, iar în anul de înmatriculare 2011/2012, această pondere constituia 76,2%¹⁶. Conform SEM-2012, aproape jumătate dintre persoanele care au absolvit ori studiau la școli profesionale/de meserii, au ales acest nivel, pentru că nu-și puteau permite, din punct de vedere financiar, să studieze la colegii sau universități (45,8%) - Figurile 4 și 5.

Figura 4. De ce ați ales să faceți studii medii de specialitate (colegiu) și nu ați optat pentru o școală profesională sau universitate? (răspuns multiplu), %

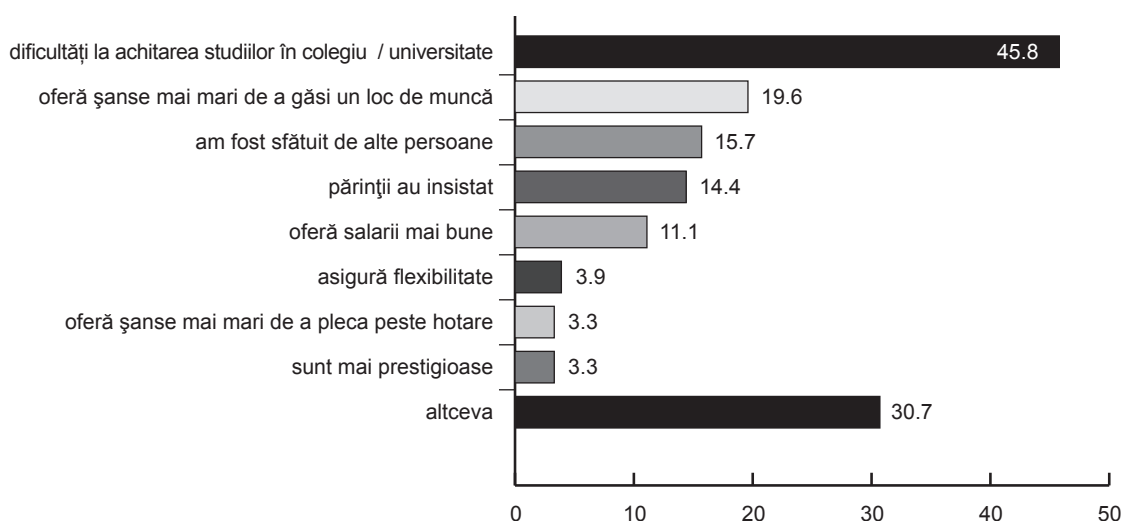

Sursa: SEM, 2012

¹⁵ Strategia consolidată de dezvoltare a învățământului pentru anii 2011-2015

¹⁶ Raport cu privire la activitatea Ministerului Educației în anul 2011 (extras de pe site-ul Ministerului Educației al RM [http://edu.gov.md/file/Raport%20activitate%20ME_2011\(1\).pdf](http://edu.gov.md/file/Raport%20activitate%20ME_2011(1).pdf))

Figura 5. De ce ați ales să faceți studii secundar profesionale (școli profesionale și de meserii) și nu ați optat pentru colegiu sau universitate? (răspuns multiplu), %

Sursa: SEM, 2012

SEM-2012 a evidențiat efectele remitențelor în acest sens. Jumătate dintre persoanele participante la sondaj proveneau din gospodării, care nu primeau bani de peste hotare și au ales să facă studii secundar profesionale, deoarece nu puteau acoperi cheltuielile pentru instruirea la colegiu sau universitate (50,5%). În cazul beneficiarilor de remitențe, această pondere a fost semnificativ mai mică – 37,5%.

Reprezentanții Confederației Naționale a Sindicatelor din Moldova (CNSM) se arată îngrijorați de faptul că, în prezent, sistemul educațional din RM formează un surplus de specialiști cu studii superioare (predominant, în economie și drept), în timp ce piața muncii necesită muncitori calificați. De altfel, statisticile oficiale arată, că în anul 2010, unui absolvent de nivel secundar profesional îi reveneau doi specialiști cu diplome de studii superioare (adică, 13.238 absolvenți de școli profesionale și de meserii versus 23.264 absolvenți universitari).

Menționăm în context, că în RM, practic, consilierea și orientarea în carieră lasă mult de dorit. Din cauza lipsei ori a ineficienței acestora în școli medii de cultură generală, gimnaziile și licee, alegerea nivelului și domeniului de studii nu coincide, deseori, cu cererea pe piața muncii. Tinerii tind să obțină diplome de studii superioare, în situația în care muncitorii calificați¹⁷ sunt cei mai vânați pe piața muncii.

Una dintre concluziile SEM-2012 a fost că, în ultimii ani, se atestă o schimbare de viziune, de mentalitate la alegerea domeniilor de educație: actualmente, studiile superioare nu mai sunt la fel de rentabile ca altădată, iar piața muncii din RM are nevoie de muncitori calificați, cărora li asigură locuri de muncă și salarii mai bune. Unii participanți la discuții au conștientizat această realitate, în baza propriilor experiențe nereușite, legate de angajare (unele citate extrase din DFG sunt prezentate în Anexa 4.1).

17 Raport de țară: Analiza relației dintre dezvoltarea capitalului uman și echitatea în Republica Moldova, Expert- Grup, 2010 (ETF)

Alegerea specializărilor

Potrivit Ministerului Educației din RM, cele mai solicitate profesii/meserii din învățământul secundar profesional, în anul de studii 2011/2012, au fost: de bucătar (11,2%), mecanic auto (10,7%), tencuitor (8,9%), cusătoreasă (7,6%), electro-gazo-sudor (5,6%), operator la calculatoare (5,1%), tâmplar (4,5%), etc. Cifrele reprezintă ponderea din totalul tinerilor înmatriculați și confirmă (sub aspectul preferințelor elevilor) tendințele anilor de studii precedenți¹⁸.

Elevii admiși în învățământul mediu de specialitate, în anul de studii 2011/2012, s-au orientat preponderent spre următoarele domenii: economie (12,6% din totalul celor înmatriculați), medicină (12,4%), transporturi (9,0%), pedagogie (7,0%), servicii (6,7%), informatică (5,6%), mecanică (5,2%), construcții (4,8%), etc.¹⁹

În ultimii cinci ani, cele mai populare domenii ale învățământului superior sunt: științele economice, dreptul, științele educației, ingineria și activitățile ingineresti, științele umanistice. Din anul 2006, la compartimentele enumerate (cu excepția științelor educației) s-a observat o tendință de scădere a cifrelor de școlarizare. Interviuurile de documentare cu reprezentanții ministerelor de resort au arătat, că această evoluție reprezintă atât un rezultat al reglementărilor guvernului în acest sens (vezi nota de subsol 8, pag.21), cât și schimbările de viziune a tinerilor în alegerea profesiilor. Incapacitatea pieței de a absorbi absolvenții facultăților de drept și economie, de exemplu, a devenit prea evidentă, astfel că deja se observă creșterea interesului pentru discipline mai puțin „elitiste”, precum științele educației, transporturile, serviciile publice, arhitectura și construcțiile, protecția și securitatea. Cu toate acestea, dreptul și economia se mențin în topul preferințelor tinerilor (Tabelul 7).

Pe de o parte, această evoluție pozitivă poate fi explicată prin schimbările de pe piața muncii. Spre exemplu, sectorul construcțiilor manifestă cea mai intensă creștere în ultimii ani. Transformări pozitive au avut loc în transporturi și comunicații. Nivelurile salariale din aceste sfere au atins valori mai mari, în comparație cu alte sectoare (Figura 20, pag.44). Au devenit din ce în ce mai populare și, prin urmare, mai atractive pentru studenți. Pe de altă parte, creșterea numărului de persoane înscrise la științele educației, spre pildă, a fost un rezultat al măsurilor guvernamentale (vezi nota de subsol 8, pag.21), ca urmare a deficitului de pedagogi în țară²⁰. Potrivit reprezentanților Ministerului Educației, orientarea către științele educației pentru formarea cadrelor didactice este determinată și de acțiunile de susținere și încurajare a angajărilor tinerilor absolvenți în instituțiilor de învățământ din mediul rural. Mulți dintre candidații la admitere aleg facultățile din acest domeniu, în speranța că vor fi asigurați cu locuri de muncă, după finalizarea studiilor (vă rugăm, vedeți mai multe detalii referitoare la motivele alegerii unei profesii în Anexa 3).

18 Raport cu privire la activitatea Ministerului Educației în anul 2011 (extras de pe site-ul Ministerului Educației al RM [http://edu.gov.md/file/Raport%20activitate%20ME_2011\(1\).pdf](http://edu.gov.md/file/Raport%20activitate%20ME_2011(1).pdf))

19 Ibidem.

20 Interviu aprofundat cu responsabili ai Ministerului Muncii și Protecției Sociale și Ministerului Educației din RM

Tabel 7. Studenți în instituții de învățământ superior pe principalele domenii de studii (număr)

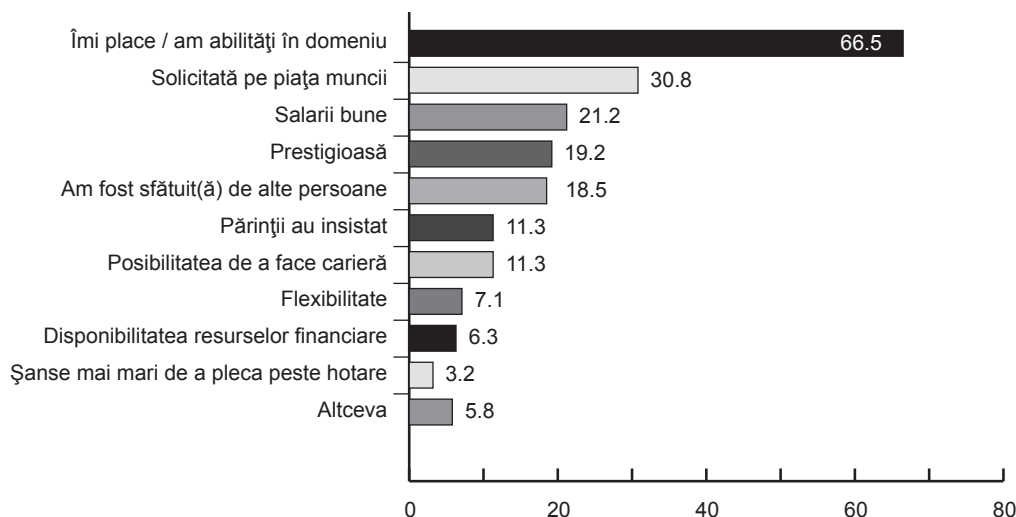
	2005/0706	22006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11
Total	126.132	127.997	122.939	114.865	109.892	107.813
Științele educației	9.083	11.462	14.777	16.598	16.422	16.494
Artele	1.986	2.143	1.778	1.742	1.929	1.976
Științele umanistice	9.075	8.643	5.754	4.025	3.851	3.779
Științele politice	4.101	3.530	2.994	2.144	1.968	2.002
Științele sociale	2.819	2.511	2.240	1.898	1.838	1.827
Asistența socială	1.726	2.120	2.243	2.215	2.071	2.083
Științele comunicării	1.415	1.600	1.514	1.429	1.448	1.372
Științele economice	35.303	35.240	33.651	29.023	26.749	25.975
Dreptul	23.001	19.848	17.557	14.692	13.569	13.227
Științele naturii	2.143	2.193	2.003	1.951	1.760	1.828
Științele exacte	4.962	4.662	3.805	3.679	2.917	2.553
Ingineria și activitățile ingineresti	12.611	13.713	13.656	13.445	13.017	12.147
Tehnologiile de fabricare și prelucrare	3.531	4.054	3.719	3.546	3.586	3.444
Tehnologia chimică și biotehnologiile	397	440	496	483	533	578
Arhitectura și construcțiile	4.346	5.448	5.611	5.962	5.974	5.656
Științele agricole	2.006	1.953	2.056	2.113	2.039	2.149
Medicina veterinară	486	477	428	351	295	335
Medicina	3.006	3.186	3.397	3.637	3.579	3.669
Farmacia	417	442	489	520	527	517
Serviciile publice	1.871	2.300	2.573	2.626	2.602	2.533
Cultura fizică și sportul	1.337	1.487	1.208	1.372	1.590	1.784
Serviciile de transport	0	36	51	206	206	249
Protecția mediului	40	53	29	61	83	96
Protecția, paza și securitatea	19	15	477	709	887	1.049
Milităria	451	441	433	438	452	491

Sursa: Tabel elaborat în baza datelor BNS

Conform rezultatelor SEM-2012, majoritatea tinerilor (66,5%) se conduc de capacitățile deținute în alegerea profesiei (Figura 6). Factorul *vocație* este o condiție semnificativă pentru locuitorii zonelor rurale, absolvenții / studenții nivelului secundar profesional și pentru cei finanțați de la bugetul de stat. Aspecte care importă cel mai mult în alegerea unei meserii, sunt

oferta pieței pentru o anumită profesie (30,8%) și remunerarea de viitor (21,2%). În schimb, oportunitățile de a dezvolta cariera (11,3%) și flexibilitatea jobului (adică, posibilitatea de a efectua sarcini multiple și nu doar una singură de rutină) (7,1%) contează mai puțin în luarea deciziei. Situația pieței muncii a contat mai mult (chiar dacă nesemnificativ) pentru persoanele beneficiare de remitențe, spre deosebire de cele care nu au primit bani de peste hotare.

Figura 6. Alegerea profesiei (%)

Sursa: SEM, 2012

Notă: Argumentele aduse de respondenți în favoarea orientării către anumite profesii sunt prezentate în Anexa 3.

Pentru fiecare al cincilea respondent, prestigiul profesiei reprezintă un factor determinant în alegerea unei specialități (19,2%). Acesta este mai important pentru bărbați, rezidenții urbani și persoanele cu studii superioare, finalizate sau în curs de desfășurare.

Influența externă (insistența părinților ori sfaturile altor persoane) a fost determinantă pentru circa 1/3 dintre participanții la anchetă (29,8%). Discuțiile de grup au arătat că elevii, ajungând să ia decizia *unde să învețe*, de regulă, nu știu unde să se informeze referitor la specificul pieței muncii din RM, la calificările solicitate. În plus, mulți sunt indeciși raportat la ce fel de muncă vor presta și nu au curaj să insiste asupra propriilor dorințe. Prin urmare, în prezent, mulți tineri se bazează pe sfaturile obținute din mediile lor de comunicare sau chiar pe insistențele părinților. Deseori, alegerea meseriei *sub influență* ori *sub presiune* se soldează cu regrete ulterioare (pentru detalii referitoare la motivele alegerii profesiei și consecințele alegerilor, a se vedea Anexa 3).

1.3. Discrepanțele dintre sistemul de formare profesională și piața muncii

În ultimii ani, transformările pieței muncii și educației arată evoluții contradictorii. Scăderea ratei de ocupare are loc, concomitent cu o creștere constantă a numărului de absolvenți din cele toate trei cicluri ale învățământului profesional (secundar profesional, mediu de specialitate și superior). De exemplu, în anul 2010, doar 22% dintre tineri au găsit de lucru, imediat după absolvire²¹, fapt ce dovedește capacitatea redusă de absorbție a pieței forței de muncă, dar și calitatea specialiștilor.

Începând cu anul 2003, în structura populației ocupate a crescut impresionant ponderea persoanelor cu diplome universitare. Între timp, angajatorii preferă să ia la lucru oameni cu un nivel înalt de calificare, aceștia fiind mai flexibili și mai capabili să efectueze o gamă largă de funcții. La rândul lor, tinerii specialiști cu studii superioare acceptă să fie angajați (în special, la prima experiență) în alte domenii decât specialitatea obținută. Absolvenții sunt de acord să presteze servicii necorespunzătoare nivelului lor de formare profesională, fie pentru că nu există locuri vacante pentru calificările deținute de ei (de exemplu, absolvenții în drept și economie), fie din lipsă de experiență de muncă. Un alt motiv ar putea fi lipsa de cunoștințe și competențe adecvate pentru pozițiile la care aspiră. De altfel, absolvenții înșiși recunosc faptul, că nu sunt suficient de bine pregătiți pentru activitățile tehnice, de utilizare a tehnologiilor și limbilor străine²². Potrivit Anchetei Forței de Muncă (2009), pentru majoritatea tinerilor problemele principale la primul loc de muncă au fost lipsa deprinderilor practice (64%) și pregătirea insuficientă, neconformă cerințelor (22%)²³. Potrivit unor studii, 40% dintre absolvenții anilor 2007-2008, care au reușit să se angajeze, au declarat că au avut nevoie de instruire suplimentară, pentru a putea îndeplini obligațiile la primul job²⁴.

SEM-2012 arată că absolvenții și studenții din cadrul instituțiilor de formare profesională din RM semnalează mari dificultăți în găsirea locurilor de muncă și blamează sistemul de educație pentru slaba pregătire profesională. De altfel, fiecare al zecelea respondent nu este mulțumit de cunoștințele și abilitățile profesionale acumulate, pe parcursul anilor de studii, considerând această problemă o mare piedică în găsirea unui serviciu. Insatisfacția a fost exprimată, mai des, de persoanele beneficiare de remitențe, rezidenți ai mediului urban, locuitori ai regiunii centrale a RM, absolvenți sau studenți la colegii, persoane care au studiat în bază de contract și șomeri la data realizării sondajului.

Schimbările de pe piața muncii sunt foarte rapide, iar sistemul educațional, deseori, nu reușește să se adapteze acestui ritm. Participanții la Discuțiile din Focus Group (SEM-2012) au identificat numeroase probleme care, în opinia lor, afectează calitatea studiilor. Curricula, deseori, e mai mult teoretică, iar experiența practică este limitată. Planurile de învățământ pentru unele specialități (de exemplu, unele profile tehnice), sunt depășite. Lipsa de laboratoare de instruire practică, cu echipamente vechi sau uzate, nu permit dobândirea calificărilor și competențelor cerute pe piața muncii. Majoritatea participanților la DFG și experților intervievați au evidențiat problema practicii profesionale. Aceasta

21 Strategia Națională de Dezvoltare a Republicii Moldova 2012-2020, p.11

22 Raport de țară: Analiza relației dintre dezvoltarea capitalului uman și echitate în Republica Moldova, Expert- Grup, 2010 (ETF)

23 Intrarea tinerilor pe piața muncii, Chișinău 2010, Biroul Național de Statistică

24 Analizele piețelor muncii în regiunea Mării Negre. Moldova: Raport de Țară, (ETF), 2009

este o provocare serioasă pentru majoritatea studenților. În timpul anilor de studii, ei sunt nevoiți să caute oportunități de experiență practică (ucenicie, stagii), chiar dacă la admitere, multe instituții le garantează. Cele mai multe impedimente în această privință întâmpină studenții din domeniul economiei. Agenții economici nu vor să-i ia la practică, deoarece presupune timp suplimentar, responsabilitate, iar cel mai important - accesul la informațiile companiilor este strict restricționat.

În context, menționăm și problema cadrelor didactice din întreg sistemul de învățământ. În universități și colegii, numărul studenților per cadru didactic a crescut, iar pentru unele domenii de formare profesională (de exemplu, științele sociale, economia și dreptul) auditoriile sunt supraaglomerate, fapt ce afectează calitatea procesului didactic²⁵. Din dezbaterele în cadrul SEM-2012, rezultă că nu întotdeauna prestația profesorilor e la înălțimea așteptărilor studenților, din cauza salariilor mici și a lipsei motivării: există mulți dascăli înaintați în vârstă, alții vin la ore nepregătiți, ori sunt indiferenți, sau chiar nu se prezintă la cursuri. Extrase din DFG, referitoare la problemele studenților, pot fi găsite în Anexa 5.

Calitatea resurselor umane nu corespunde cerințelor angajatorilor. Ei acuză sistemul de învățământ de pregătire insuficientă a tinerilor specialiști. Instruirea neadecvată duce la o penurie de personal calificat în companiile autohtone. Un sondaj realizat de CAISPP „CIVIS”, în anul 2008, pe un eșantion de 424 de întreprinderi din RM²⁶ arăta că, 35% dintre companii se confruntau cu un deficit mare de personal, din motivul calificărilor inadecvate ale candidaților pentru posturile vacante. Potrivit aceluiași sondaj, circa 70% dintre agenții economici susțin că sistemul educațional din RM nu corespunde nevoilor pieței muncii din țară, în termeni de curriculum, pregătire și a numărului de viitori specialiști.

Un Sondaj al întreprinderilor²⁷, realizat de Banca Mondială, specifică, că în anul 2009, 41% dintre angajatorii din RM calificau nivelul de pregătire a forței de muncă drept inadecvat (același sondaj, realizat în 2005, arăta 34% pentru acest indicator, înregistrându-se, astfel, o agravare a situației²⁸). Astfel, companiile se văd nevoite să investească în formarea profesională a propriilor angajați. În anul 2009, fiecare al treilea angajator (33%) a investit în instruirea personalului său. Pondere angajaților din sfera industrială care au beneficiat de instruire formală, a fost de 27%. Angajatorii ar dori să investească mai mult în personalul lor, dar resurselor financiare limitate, precum și penuria formatorilor pentru instruirea pe piața locală, fac dificilă realizarea acestor obiective²⁹.

Potrivit rezultatelor SEM-2012, circa jumătate dintre absolvenții/studenții chestionați (45,3%), dar și aproximativ 1/3 dintre persoanele necalificate (32%) au beneficiat de instruire la locul de muncă. Formele de instruire menționate de respondenți au fost: cursuri de perfecționare; seminare/trening-uri; „lecții” de securitate în muncă.

25 Raport de țară: Analiza relației dintre dezvoltarea capitalului uman și echitate în Republica Moldova, Expert Group, 2010 (ETF), p. 34

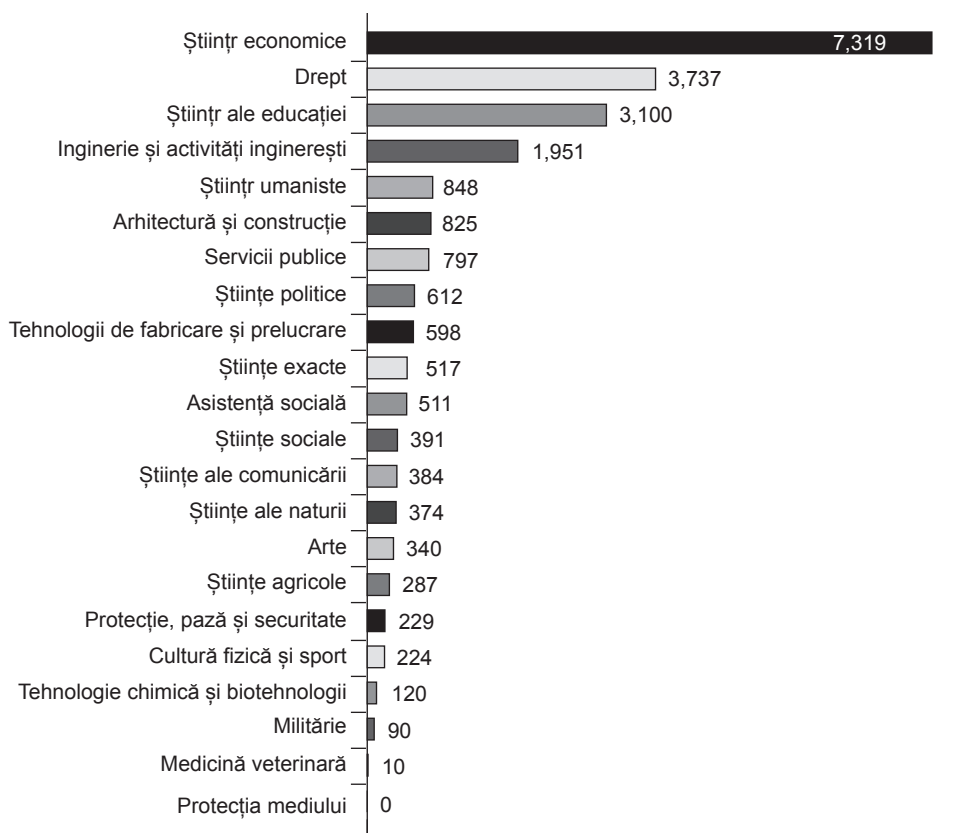
26 Situația pe piața muncii din Moldova – 2008, CAISPP “CIVIS”

27 Moldova: Country Profile 2009, World Bank, (<http://www.enterprisesurveys.org/~media/FPDKM/EnterpriseSurveys/Documents/Profiles/English/Moldova-2009>)

28 Labour Markets and Employability: Trends and Challenges in Armenia, Azerbaijan, Belarus, Georgia, Republic of Moldova and Ukraine, 2011, (ETF)

29 Oprunenco A., Popa A., Raport privind analiza constrângerilor în creșterea economică, Expert- Grup, 2010 (Guvernul RM)

Figura 7. Absolvenții învățământului superior (ciclul I) pe domenii de studii (număr, 2010)

Sursa: Figură elaborată de autori în baza datelor BNS

Raportul Competitivității Globale, elaborat de Forumul Economic Mondial, a evaluat calitatea sistemului educațional general din RM ca fiind joasă, acordându-i, în anul 2011-2012, 3,2 puncte din șapte maxim posibile, iar celorlalte cicluri de învățământ – 3,93 puncte³⁰. Acest indicator caracterizează măsura în care sistemul educațional din țară răspunde necesităților unei economii competitive. Prin urmare, nu este adaptat noilor tendințe economice, iar capitalul uman format nu este suficient de bine pregătit pentru a se integra cu succes pe piața muncii, imediat după absolvire.

Învățământul superior pregătește un excedent de specialiști pentru unele profesii, care nu pot fi absorbiți pe piața muncii. De exemplu, în anul 2010, aproape jumătate dintre absolvenții universitari de ciclul I (47%) au fost economiști și juriști (Figura 7).

Realizarea discuțiilor de grup, dar și a interviurilor aprofundate, arată că surplusul de absolvenți la unele facultăți se formează, din cauza deficiențelor serviciilor de orientare profesională a elevilor din treapta secundar generală de educație, (pentru detalii, a se vedea capitolele 1.4 și 1.6).

30 Global Competitiveness Report 2010-2011, World Economic Forum, 2011-2012 (p. 21, 444)

1.4. Prognoza necesarului de forță de muncă și planurile de înmatriculare în instituțiile de formare profesională

Dezechilibrele de pe piața muncii se explică, parțial, ca efect al disfuncțiilor în prognozarea forței de muncă, care la rândul lor, se răsfrâng asupra planurilor de admitere în instituțiile de pregătire profesională. Instituția responsabilă pentru elaborarea planurilor de învățământ profesional și tehnic este Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei (MMPSF). Cotele de înmatriculare se calculează, în urma coordonării dintre MMPSF și ministerele de resort, care au în subordine instituții de învățământ (Ministerul Educației, Ministerul Sănătății, Ministerul Afacerilor Interne). La stabilirea calendarului admiterii, se țin cont de mai mulți factori: (1) Legea Bugetului de Stat, care reglementează resursele financiare destinate educației, (2) posibilitățile/ofertele instituțiilor de învățământ și (3) datele ANOFM, referitoare la cererea și oferta de muncă pe piață³¹.

Potrivit interviurilor cu reprezentanții Ministerului Muncii Protecției Sociale și Familiei și ai Ministerului Educației, punctele (2) și (3) sunt „deficiente” în sine. Ministerul Educației solicită instituțiilor de învățământ profesional propuneri referitoare la școlarizarea pentru următorul an de studii. Recomandările se bazează pe experiența anului precedent de studii (dacă au existat suficienți candidați, dacă au acoperit toate locurile vacante, doleanțele potențialilor candidați la admitere, dacă preconizează organizarea de noi specialități și / sau desființarea altora, disponibilitatea blocurilor de studii, a bazei material-didactice și de ajutor a cadrelor didactice). Recomandările în cauză nu țin cont, nici pe de parte, de nevoile reale ale pieței muncii. Cauzele principale ale acestei situații sunt interesele financiare³² ale fiecărei instituții de învățământ în parte. Prin urmare, cererile acestora sunt mult mai mari decât poate aproba MMPSF.

Oficialii responsabili de elaborarea planurilor de admitere nu dispun de date clare referitoare la piața muncii. Cele oferite de ANOFM arată, că piața solicită, în special, muncitori calificați și necalificați. Totodată, agenția de ocupare nu poate gestiona toate locurile disponibile, deoarece nu toate întreprinderile raportează (obiectiv) necesarul de forță de muncă. Prin urmare, piața nu reprezintă (deși ar trebui, în mod imperativ) un factor-cheie, de care să se țină cont la elaborarea planurilor de înmatriculare la facultăți.

MMPSF a realizat un studiu³³, prin care a estimat necesarul de brațe de muncă în sectorul public din RM. Necesitățile de personal au fost calculate pentru toate subsistemele de formare profesională (secundar profesional, mediu de specialitate și superior), pentru anii 2011-2016 și sunt reflectate în planurile de înmatriculare a învățământului profesional. ANOFM realizează prognoze pe termen scurt (anual) ale pieței muncii, bazându-se pe informațiile colectate de la agenții economici locali. Din acest motiv, informațiile acordate nu sunt relevante

31 Vizitele de lucru la Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei și Ministerul Educației

32 Din anul 1995, în instituțiile de învățământ, s-a permis instruirea pe bază de contract, care până în 2000, se transformase într-un fel de business. Cea mai mare parte a admiterilor se realizau la facultățile de drept și economie – cele mai solicitate, de altfel, fără să existe o strategie a instituțiilor referitoare la plasarea ulterioară a absolvenților pe piața muncii. La aceste facultăți, studiau peste 50% dintre tinerii de nivel educațional superior. Până în 2005, statul reglementa numărul de locuri doar pentru instruirea la buget. Ca urmare a transformării procesului de studii în afacere profitabilă pentru instituțiile de învățământ, având drept consecință un grav dezechilibru dintre sistemul de educație și piața muncii, guvernul urma să reglementeze, începând cu anul 2006, pregătirea tinerilor și pe bază de contract.

33 Studiul privind necesarul de cadre cu studii secundare profesionale, medii de specialitate și superioare, în anii 2011-2016 (disponibil la <http://mpsfc.gov.md/md/studii/>).

pentru sistemul educațional (în sensul unor planificări pe termen mediu și lung).

Dificultățile realizării prognozei forței de muncă rezidă în faptul că nu există un sistem adecvat de evaluare a instituțiilor de învățământ și de formare profesională. Sistemul de evaluare actual vizează dotarea tehnico-materială a instituțiilor și a cadrelor didactice. În același timp, lipsesc indicatorii ce reflectă rata inserției absolvenților în câmpul muncii, conform specializărilor obținute, gradul de satisfacție a angajatorilor față de nivelul de pregătire a tinerilor, reprezentarea companiilor în managementul instituțiilor educaționale etc.³⁴

Prognoza necesarului de brațe de muncă nu poate fi realizată și pentru că instituțiile de învățământ și de instruire profesională nu comunică cu mediul de afaceri din țară (acest subiect va fi tratat mai detaliat, în paragraful următor).

1.5. Cooperarea între instituțiile de formare profesională și agenții economici

În perioada 2011-2012, colaborarea dintre universități și sectorul privat din RM a fost evaluată de Forumul Economic Mondial cu 2,7 puncte din 7 (7 reprezintă nota maximă, ce exprimă o relație strânsă de colaborare)³⁵.

De altfel, majoritatea absolvenților/studentilor (60,9%) au menționat în contextul SEM-2012, că între instituția absolvită sau unde au studiat, nu exista niciun fel de conlucrare cu agenții economici. Doar 1/3 (sau 31,5%) dintre respondenți au prezentat exemple de cooperare între instituțiile de formare profesională și agenții economici.

De regulă, colaborarea presupunea organizarea practicii de producție la întreprinderi (87,8%). 37,8% dintre respondenți au afirmat că unii agenți economici angajau absolvenți ai instituțiilor de învățământ. De obicei, companiile mari (spre exemplu, cele de telefonie mobilă, unele întreprinderi din industria ușoară) au acorduri cu instituțiile de învățământ. Fiecare al șaptelea respondent (sau 13,5%) a menționat că agenții economici au oferit instituției absolvite de ei echipamente pentru instruirea practică. DFG a permis identificarea altor tipuri de cooperare între instituțiile de formare profesională și întreprinderi : (a) unii agenți economici organizează târguri de locuri de muncă în incintele instituțiilor de învățământ, venind aproape de studenți; (b) instituțiile educaționale invită experți (potențiali angajatori) pentru comunicare intensă cu studenții; (c) unele instituții organizează vizite de studii la potențiali angajatori, (d) profesorii au propriile afaceri (în afară de activitatea academică) și selectează potențiali angajați din rândul studenților.

Dacă asemenea exemple de colaborare ar putea fi preluate pe larg, instituțiile de învățământ ar putea avea o implicare directă la angajarea propriilor discipoli. La data realizării SEM-2012, doar 15,8% dintre respondenți au fost ajutați de instituțiile de învățământ în căutarea/găsirea unui loc de muncă (deși, potrivit discuțiilor de grup, multe instituții atrag elevii cu promisiuni de sprijin la angajare, care însă sunt respectate în cazuri extrem de rare).

34 Educația și dezvoltarea umană: provocări curente și de perspectivă, IPP, 2010

35 Global Competitiveness Report: 2010-2011, World Economic Forum, (p.517)

Ministerului Educației, în colaborare cu universitățile și autoritățile locale din țară, a încercat să rezolve problema deficitului de pedagogi din mediul rural, prin oferirea de stimulente absolvenților cu studii universitare, cu finanțare de la bugetul de stat, în vederea asigurării cu locuri de muncă³⁶. Această intervenție implică acordarea fiecărui tânăr dascăl a unei locuințe gratuite, în primii trei ani de activitate, plata unei indemnizații unice în mărime de 30 mii de lei și alte beneficii. Se pare, totuși, că absolvenții nu manifestă interes față de această măsură guvernamentală (Tabelul 8). Cauzele principale ale acestei atitudini sunt condițiile grele de viață ale locuitorilor de la sate, infrastructura subdezvoltată și oportunitățile limitate de creștere profesională.

Tabel 8. Plasarea în câmpul muncii a absolvenților Facultății de Științe ale Educației

Denumire indicator	Unitate de măsură	An de studii			
		2009-2010	2010-2011	2011-2012	2012-2013
Necesarul de cadre, solicitat de raioane	Nr. total	1753	1156	1005	733
Repartizări, conform certificatelor de plasare	Nr. total	1384	968	841	
Absolvenți prezentați la locul de muncă vacant	Nr.	670	504	381	
	%	48%	52%	45%	

Sursa: Ministerul Educației al RM

Potrivit reprezentanților Confederației Naționale a Patronatelor din RM, comunicarea dintre sistemul de educație profesională și mediul de afaceri este una defectuoasă. Pe de o parte, companiile așteaptă ca instituțiile de învățământ profesional să ofere calificări adecvate absolvenților, iar cadrele didactice vor, la rândul lor, ca agenții economici să se implice în toate tipurile de formare profesională. Factorii de decizie ar trebui să faciliteze dezvoltarea unor canale de cooperare, în vederea unei conlucrări eficiente între reprezentanții mediului de afaceri și instituțiile de formare profesională. Un exemplu relevant în acest sens poate fi experiența comitetelor sectoriale³⁷ în construcții și agricultură. În anii 2006 – 2011, au fost elaborate profiluri ocupaționale pentru mai multe profesii (sudor, tencuitor, zugrav, patiser, bucătar, operator de tractor, croitor și tăietor confecții, vinificator, instalator, viticultor). În plus, cele două comitete sectoriale și Institutul de Formare a Capacităților Profesionale, cu suportul proiectului ILO „Gestionarea eficientă a migrației de muncă și a calificărilor”, elaborează, în prezent, standarde ocupaționale pentru meseriile de lăcătuș instalator tehnică sanitară, zugrav, viticultor și cofetar.

36 Acțiunea vizează și absolvenții de la medicină, însă datele cu privire la acest aspect, nu au fost prezentate la solicitările noastre, de Ministerul Sănătății.

37 Comitetele sectoriale sunt menite să contribuie la dezvoltarea unei forțe de muncă competente și adaptabile la cerințele de azi. Comitetele le revine rolul principal în elaborarea standardelor ocupaționale pentru profesiile muncitorești. În prezent, în RM există patru comitete sectoriale în domeniile: construcții, agricultură, transporturi și infrastructura drumurilor, în ramura tehnologiei informației și comunicațiilor. Comitetele sectoriale sunt reprezentate de sindicate, patronate și ministerele de ramură.

1.6. Consiliere și orientare în alegerea profesiei

Interviurile cu reprezentanții Ministerului Educației³⁸ au permis clarificarea unor aspecte legate de consilierea elevilor în alegerea profesiei. În prezent, Ministerul Educației optează pentru integrarea acestei discipline în cadrul altora, mai generale, deoarece numărul de discipline este foarte mare. În curricula preuniversitară, nu există *consiliere profesională* ca disciplină școlară separată. Aceasta se realizează prin intermediul modulului „Dezvoltare personală și ghidare în carieră”, din cadrul obiectului *Educație civică*. Împreună cu diriginții, în orientarea profesională a copiilor, se implică și psihologul instituției, care se ocupă de realizarea de teste specifice.

Potrivit oficialilor Ministerului Educației, în prezent, se implementează curricula modernizată, fiecare capitol al căreia are anumite componente-cheie. În capitolul 3, de exemplu, componenta nr. 10 se referă la formarea competențelor antreprenoriale.

Pe lângă disciplinele de bază, există cele opționale (pentru diferite domenii), în cadrul cărora se realizează componenta orientării profesionale a copiilor. Este vorba de *Educația economică* pentru ciclul primar și *Educația economică și antreprenorială* pentru gimnaziu și liceu. Acestea sunt introduse în parteneriat cu Organizația obștească „Junior Achievement Moldova”. Dificultățile orientării profesionale rezidă în faptul, că nu toate instituțiile de învățământ explorează toate opțiunile propuse de Ministerul Educației în această privință. Motivele sunt lipsa de cadre profesionale de profil sau a voinței instituțiilor.

Rezultatele SEM-2012 arată că, în marea majoritate a instituțiilor de nivel secundar general, nu se realizează ore de ghidare în alegerea carierei. Doar 20% dintre studenții/absolvenții învățământului profesional și 32,4% dintre elevii chestionați au menționat, că au beneficiat de consultanță în alegerea unei profesii. Cel mai des, le-au fost organizate module specializate, teste la orele de psihologie sau discuții sporadice cu profesorii din cadrul lecțiilor de dirigenție. Calitatea acestor activități nu satisfacea, însă, elevii. În plus, nu toate instituțiile de învățământ secundar general aveau/au psiholog și nu toți psihologii (în liceele în care această funcție există) se implică în acțiuni de orientare profesională a elevilor. Consilierea se reduce, deseori, la vizite ale reprezentanților diverselor instituții de învățământ (de regulă, superior), prin care aceștia distribuie broșuri și pliante, invitând elevii să aplice la facultăți (extrase din DFG pot fi găsite în Anexa 4.2 - A).

Participanții la DFG au declarat în unanimitate, că serviciile de orientare profesională în gimnazii, școli și licee au o importanță crucială pentru elevi. Un rol extrem de important revine psihologului, care trebuie să lucreze individual cu copiii, să-i ajute să descopere calitățile, trăsăturile de personalitate și înclinațiile pentru anumite domenii. Ghidarea vocațională ar ajuta elevii să decidă asupra viitoarei profesii și ar reduce cazurile de alegeri greșite (extrase din DFG pot fi găsite în Anexa 4.2 - B).

Conform opiniilor participanților la DFG, lecțiile de orientare profesională ar trebui să se bazeze pe informarea adolescenților referitor la profesiile existente în RM, statisticile pieței muncii și identificarea aptitudinilor elevilor pentru anumite domenii. Ghidarea

38 Ministerul Educației, Direcția învățământ preșcolar, primar și secundar general

vocațională trebuie realizată de profesioniști în domeniu, informați în ceea ce privește schimbările continue de pe piața muncii. Un pedagog nu este potrivit, deoarece nu cunoaște toate aspectele problemei. O soluție ar fi crearea unor centre profesionale de acordare a unor asemenea servicii (extrase din DFG pot fi găsite în Anexa 4.2 - C).

Unul din grupurile participante la DFG au fost elevii din ultimul an de studii din cadrul instituțiilor de învățământ secundar general. Fiind întrebați dacă s-au decis în privința viitoareii profesii, elevii s-au arătat foarte nehotărâți. Au prevalat răspunsurile de genul - *încă nu m-am decis, sunt cam zăpăcită, încă nu știu, am o frică*. Atenționăm că, DFG au avut loc în luna mai, în perioada de absolvire a unui nivel, aproape de admiterea pentru etapa de formare profesională. Datele sondajului au arătat că, 23% dintre respondenți nu erau hotărâți unde să meargă la studii (la o școală de meserii, la un colegiu sau la universitate), iar 27,7% nu erau încă deciziși în privința unui eventual job. În același timp, toți au presupus, că le-ar fi fost mult mai ușor să-și aleagă profesia, dacă ar fi beneficiat de consiliere (extrase din DFG pot fi găsite în Anexa 4.2 - D).

Din interviurile aprofundate realizate în cadrul SEM-2012, s-a constatat, că există centre de orientare profesională pe lângă unele instituții de învățământ superior. Este cazul centrelor de ghidare și consiliere în carieră ale Universității de Stat și Universității Tehnice din Moldova. Acestea întreprind acțiuni de:

1. ghidare a studenților în crearea traseelor individuale de formare profesională, prin cursuri speciale predate la facultăți;
2. acordare a suportului în realizarea stagiilor de practică, prin identificarea centrelor de formare profesională;
3. identificare a potențialilor angajatori, ca urmare a experiențelor de succes din timpul stagiilor de practică și evidența studenților angajați, după realizarea practicii.

Obiectivele studiului nu s-au referit la analizarea detaliată a acestei chestiuni, dar ar fi interesant și util să se facă un inventar al centrelor de acest gen la nivel de țară, cu o cercetare a serviciilor prestate de acestea și o prezentare a succeselor înregistrate, în termenii stabilirii legăturii dintre mediul de afaceri și tinerii specialiști.

Vidul informațional cu care se confruntă tinerii la alegerea nivelului de studii și a specialităților, implicarea excesivă a părinților sau cunoștințelor, nesiguranța specifică vârstei conduc, ulterior, la decizii neinformate. Rezultatele SEM-2012 arată că 41% dintre respondenții care au absolvit ori studiau la instituții de formare profesională, în momentul realizării studiului, s-au gândit la o eventuală recalificare. Aproape jumătate dintre persoanele angajate într-o organizație (45,8%) și 23,6% dintre șomeri și-au dorit schimbarea profesiei. Totodată, 14,8% dintre respondenții chestionați deja s-au gândit la o posibilă reconversie profesională.

În funcție de nivelurile educaționale, nu au fost observate diferențe semnificative în acest sens. Totuși, aproximativ 1/3 dintre absolvenții/studentii fiecărui nivel de formare profesională s-au gândit să se recalifice. De altfel, 52,3% dintre studenții chestionați și-au evaluat șansele de angajare după absolvire, conform profesiei, ca fiind mici sau foarte mici (SEM-2012).

1.7. Impactul nivelului de studii asupra angajării în câmpul muncii

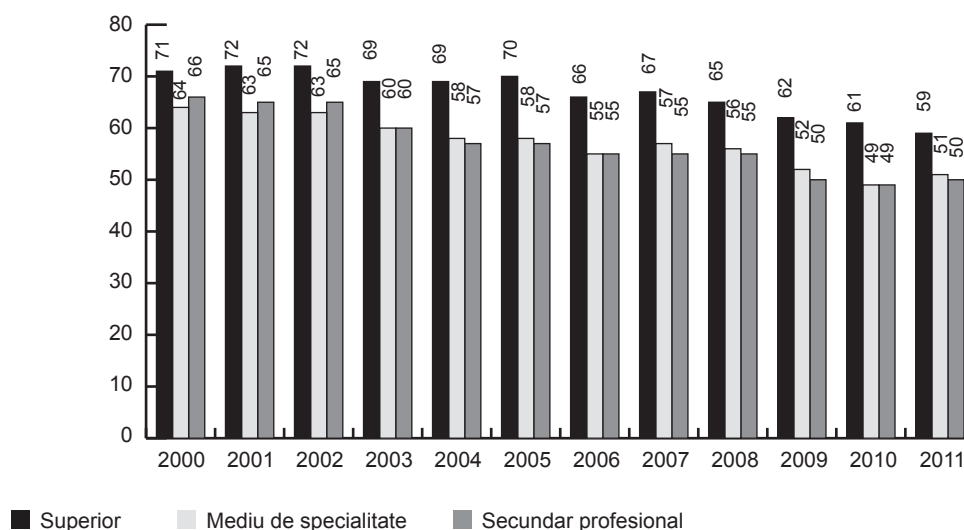
Ocuparea

În ultimii ani, schimbările structurale din economie, emigrarea populației, precum și transformările demografice (de exemplu, rata natalității), au contribuit la reducerea ocupării forței de muncă (de la 54,8%, în 2000 - la 38,5%, în 2010).

Rata de ocupare reflectă o tendință de scădere, indiferent de nivelul de educație (Figura 8). Cu toate acestea, în 2010, ponderea persoanelor cu studii superioare, din numărul populației angajate, a fost de aproximativ 11% mai mare, decât a celor cu studii secundar profesional și mediu de specialitate. Prin urmare, șansele de a fi activ pe piața muncii sunt mai mari pentru cei cu studii superioare.

Schimbările structurale economice din ultimii ani în RM, exodul populației, dar și transformările demografice (de exemplu, diminuarea natalității) au condiționat o scădere constantă a ratei totale de ocupare a forței de muncă (de la 54,8% , în 2000 - la 38,5%, în 2010)³⁹. Din punct de vedere al nivelului de studii, rata de ocupare reflecta o tendință descrescătoare, indiferent de nivelul de pregătire profesională a forței de muncă (Figura 8). Totuși, în anul 2010, ponderea persoanelor cu studii superioare în populația ocupată a fost cu aproximativ 11% mai mare, decât a forței de muncă cu nivel de pregătire secundar profesional și mediu de specialitate. Prin urmare, șansele de angajare sunt mai mari pentru deținătorii unui nivel înalt de calificare.

Figura 8. Rata ocupării în funcție de nivelul de studii, 2000-2011 (%)

Sursa: Figură elaborată de autori în baza datelor BNS

De menționat că, în ultimii ani, preferința tinerilor pentru obținerea calificării de nivel superior a contribuit la schimbări în structura populației ocupate, în funcție de nivelul de

³⁹ Biroul Național de Statistică

studii. Astfel, în decursul ultimului deceniu, se înregistrează o tendință de creștere continuă a ponderii angajaților cu studii superioare (Figura 9). Această situație nu derivă, însă, din cererea mai mare a sectorului real pentru specialiști cu studii superioare, ci sugerează că mulți angajați cu studii superioare execută, cel puțin, în primii ani de carieră, sarcini ce pot fi îndeplinite ușor de salariați cu calificare mai joasă⁴⁰.

Figura 9. Structura populației ocupate pe nivele de studii, 2000-2011 (%)

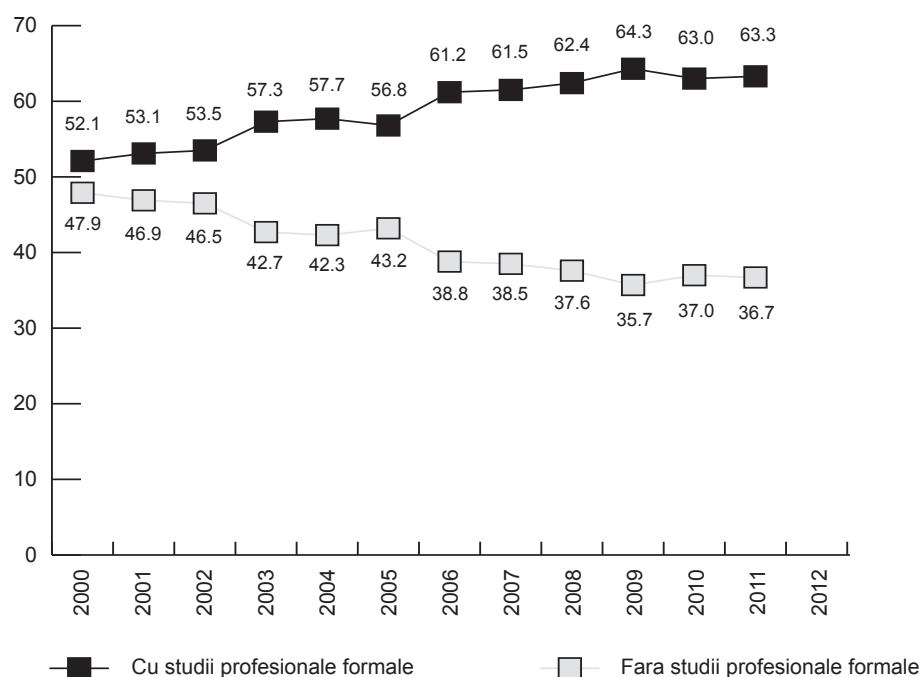

Sursa: Figură elaborată de autori în baza datelor BNS

Statisticile oficiale arată, că structura forței de muncă ocupate a suferit modificări esențiale, în perioada 2000-2010, sub aspectul ponderii deținătorilor de studii profesionale formale și a celor care nu au fost instruiți în sistemul de educație profesională. Dacă în anul 2000, aceste două categorii erau reprezentate aproximativ egal pe piața forței de muncă, atunci, către 2010, numărul persoanelor ocupate fără educație formală s-a redus, cu circa 11%, constituind 37% din totalul populației ocupate din RM, în timp ce persoanele instruite în sistemul de formare profesională, reprezentau circa 2/3 din populația angajată (Figura 10).

40 Raport de țară: Analiza relației dintre dezvoltarea capitalului uman și echitate în Republica Moldova, Expert-Grup, 2010 (ETF), p. 14

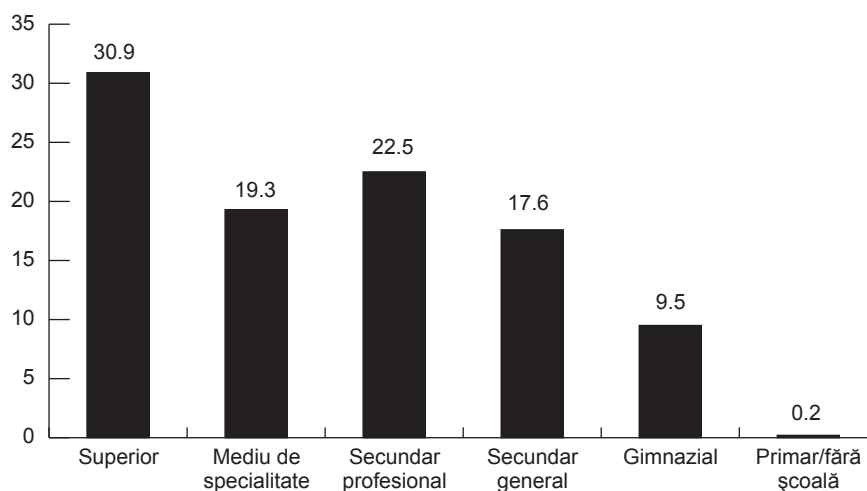
Figura 10. Ponderea populației ocupate, cu și fără studii formale de pregătire profesională, 2000-2010 (%)

Sursa: Figură elaborată de autori în baza datelor BNS

SEM-2012 semnalează că, deși nu au pregătire profesională, respondenții susțin că, aceasta condiționează situația pe piața muncii: 75,7% sunt convinși că dacă ar fi avut o calificare, ar beneficia de salarii mai mari, iar 85% ar putea să aibă un job mai *prestigios*.

Figura 11. Rata ocupării formale în funcție de nivelul de instruire, 2010 (%)

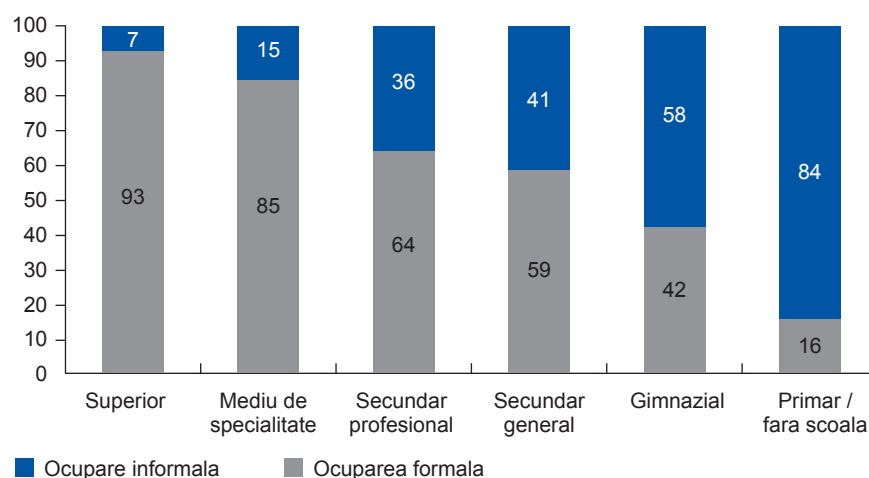
Sursa: Calculele autorilor, estimate în baza datelor BNS⁴¹

41 Forța de muncă în Republica Moldova: ocupare și șomaj 2011, BNS, p.101

Nivelul de educație determină nu doar șansele de a găsi loc de muncă, dar și distribuția persoanelor angajate în sectoarele formal și informal. Astfel, persoanele cu studii universitare au acces mai mare la sectorul formal. Potrivit Biroului Național de Statistică (BNS), în anul 2010, circa 1/3 (sau 30,9%) dintre angajații acestui segment de piață (formal) îl reprezentau specialiștii cu studii superioare (Figura 11).

Analiza fiecărui nivel de instruire arată că, persoanele cu studii superioare sunt, rareori, implicate în activități informale: 93% dintre titularii diplomelor de studii superioare, 85% dintre absolvenții colegiilor și 64% dintre absolvenții treptei secundar profesionale de învățământ sunt antrenați în activități economice formale (Figura 12).

Figura 12. Structura populației ocupate în sectorul formal și informal, pentru fiecare nivel de instruire, 2010 (%)

Sursa: Calculele autorilor, efectuate în baza datelor BNS⁴²

Un nivel mai înalt de educație asigură și un grad sporit de protecție socială pentru angajați. SEM-2012 arată, că toți respondenții care nu aveau studii profesionale, dar care au lucrat în RM, au practicat activități neoficiale: croitorie, construcții, vânzări, masaj și servicii cosmetice.

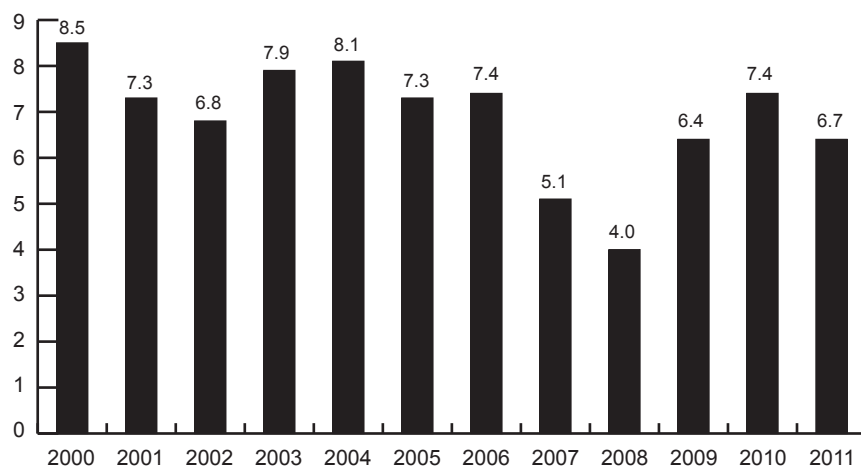
Șomajul

Scăderea ratei de ocupare în RM este însoțită de o diminuare a ratei șomajului (de la 8,5%, în 2000 - la 4%, în anul 2008) – Figura 13. Creșterea bruscă a ratei șomajului, după 2008, este un rezultat al crizei economice globale. Una dintre explicații ar fi, că pentru mulți dintre migranții moldoveni recesiunea s-a soldat cu pierderea locurilor de muncă peste hotare și revenirea lor la baștină⁴³. O altă explicație ar putea fi descreșterea numărului de angajați pe piața muncii locale (de exemplu, în construcții), dar și, probabil, un rezultat al creșterii informalității.

42 Ibidem

43 UNDP, National Human Development Report, Republic of Moldova, From Social Exclusion towards Inclusive Human Development, 2011, p.48

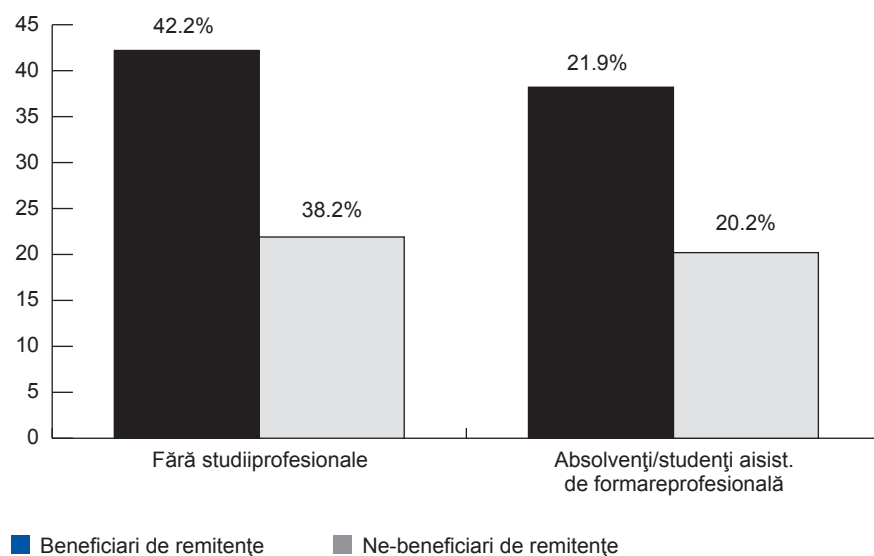
Figura 13. Rata șomajului în Republica Moldova, anii 2000-2011 (%)

Sursa: Calculele autorilor, estimate în baza datelor BNS

Tendențele descrescătoare nu sunt un rezultat al relansării economice a țării ci, mai degrabă, reprezintă consecințe ale fenomenului migrației, care a contribuit la scăderea presiunilor de pe piața internă a forței de muncă. Totodată, o parte semnificativă din populația neangajată nici nu caută activ de lucru și nici nu se încadrează în rândul șomerilor. Acest tip de comportament se explică prin faptul, că o parte dintre cetățenii activi pleacă peste hotare pentru a se angaja, în timp ce alții trăiesc din sursele expediate de rudele aflate la muncă peste hotare. Remitențele, la rândul lor, reduc stimulentele de angajare ale beneficiarilor (efectul salariului de rezervă).

Figura 14. Ponderea persoanelor fără ocupație, în funcție de beneficierea de remitențe

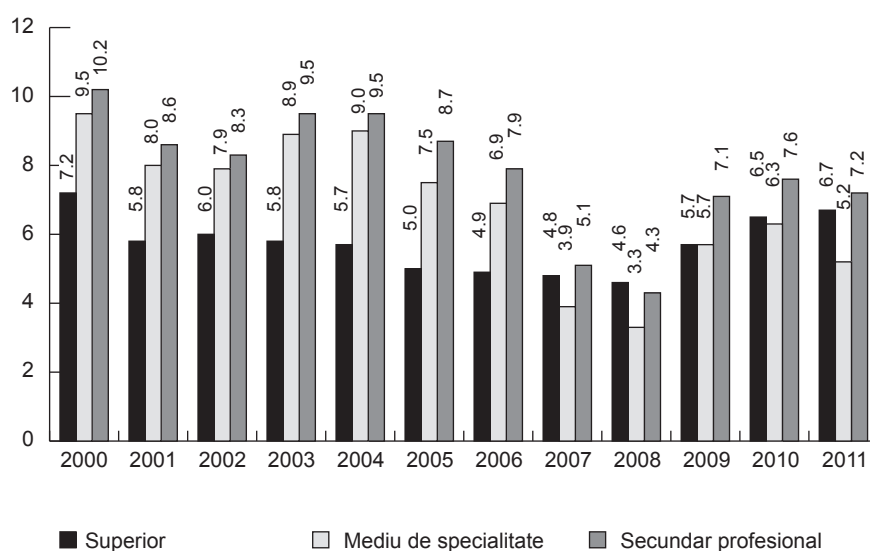
Sursa: SEM, 2012

Conform SEM-2012, gradul de inactivitate al respondenților este mai mare în cazul gospodăriilor beneficiare de remitențe, în comparație cu cele fără transferuri din afară (Figura 14).

Per total, în gospodăriile care nu beneficiau de remitențe, ponderea șomerilor *la data realizării sondajului*, era de 24%, comparativ cu 27% în gospodăriile cu sprijin financiar din afară. Totodată, în ultimele 12 luni, mai mulți absolvenți/studenti care au beneficiat de remitențe (45,7%) nu au lucrat, în comparație cu cei, care nu au primit bani de peste hotare (35,0%).

Distribuția ratei șomajului, în funcție de nivelul de studii, arată că în anul 2007, s-a înregistrat o reducere semnificativă a acesteia și anume, în rândul angajaților cu pregătire medie de specialitate și secundar profesională (Figura 15). Potrivit unor surse, diminuarea ratei șomajului a fost determinată de intensificarea dorinței tinerilor de a obține un nivel superior de studii, fapt care, în opinia lor, le-ar asigura oportunități mai bune de angajare⁴⁴.

Figura 15. Ratele șomajului în Moldova pe nivele de studii, 2000-2011 (%)

Sursa: Figură elaborată de autori în baza datelor BNS

După cum ilustrează Figura 15, specialiștii din învățământul secundar profesional sunt mai expuși riscului de șomaj, în comparație cu deținătorii diplomelor universitare și medii de specialitate. Acest fapt este confirmat și de statisticile ANOFM. Potrivit acestora, în anul 2011, de exemplu, aproximativ fiecare al patrulea șomer înregistrat era absolvent al nivelului secundar profesional (24,1%), în timp ce persoanele cu studii medii de specialitate și superioare constituiau 7,2%, respectiv 8,5% (Tabelul 9).

⁴⁴ Raport de țară: Analiza relației dintre dezvoltarea capitalului uman și echitate în Republica Moldova, Expert-Grup, 2010 (ETF), p. 14

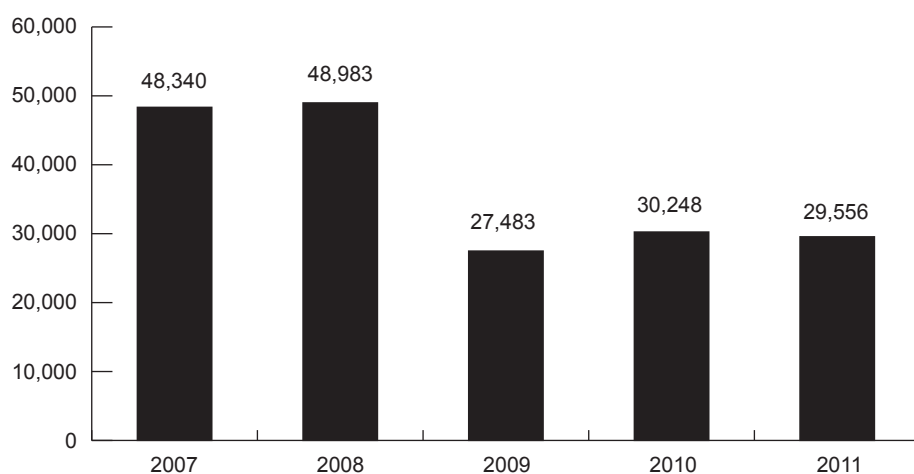
Tabel 9. Distribuția șomerilor în funcție de nivelul de studii 2007-2011, (număr și pondere)

Anul	Fără studii / primar		Gimnazial		Secundar general		Secundar profesional		Mediu de specialitate		Superior	
	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%
2011	2875	4,3	24066	35,8	13530	20,1	16208	24,1	4868	7,2	5707	8,5
2010	3302	4,1	27733	34,0	17529	21,5	19795	24,3	6216	7,6	6948	8,5
2009	2439	3,1	25439	32,1	17777	22,4	19281	24,3	7004	8,8	7301	9,2
2008	406	0,9	12809	27,7	12692	27,5	11296	24,4	4435	9,6	4592	9,9
2007	42	0,1	13464	27,8	14295	29,5	12444	25,7	4447	9,2	3705	7,7

Sursa: ANOFM

Cererea de forță de muncă

În Figura 16, sunt prezentate datele ANOFM cu privire la cererea de forță de muncă din țară, pentru anii 2007-2011⁴⁵. Potrivit acestora, numărul locurilor vacante oferite de agenții economici din țară a scăzut considerabil, în ultimii cinci ani. Această tendință este cauzată de criza economică declanșată în anul 2008, în timp ce în perioada 2000-2008, evoluția cererii de locuri de muncă a fost pozitivă⁴⁶.

Figura 16. Cererea de forță de muncă, 2007-2011 (număr)

Sursa: Figură elaborată de autori, în baza datelor prezentate în „Proгноza pieței muncii 2012”, MMPSP, ANOFM

NB: Datele pentru 2011, reprezintă prognoza cererii de forță de muncă.

De menționat, că există o probabilitate maximă, ca cererea de forță de muncă din țară să fie semnificativ mai mare, decât datele prezentate de ANOFM. Studiul „CIVIS” din anul

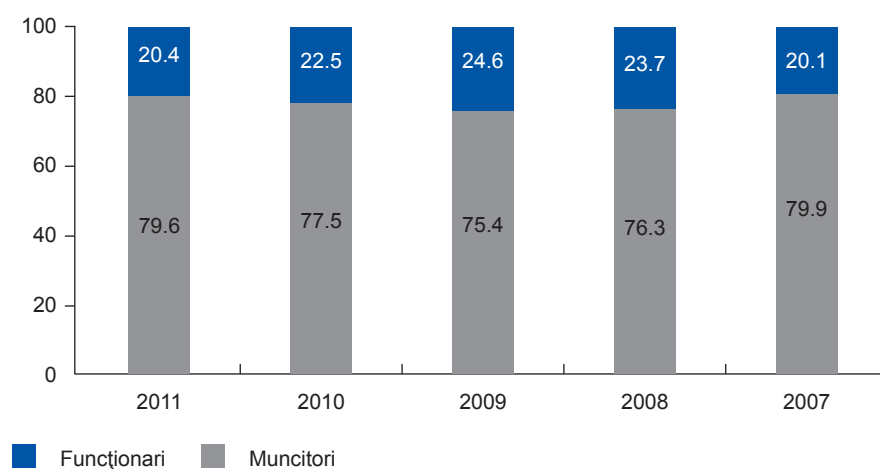
⁴⁵ Proгноza pieței muncii 2012, Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei, ANOFM

⁴⁶ A. Popa, R. Kolysko, N. Popova, F. Panzica, Research and analysis on vacancies and skills needs in EU, in the main migration destination countries and in Moldova and Ukraine, ILO - 2012.

2008⁴⁷ privind situația pieței muncii din RM arăta, că fiecare a treia companie din țară (30%) avea joburi disponibile. Numărul real al acestora era de aproximativ 91 de mii, adică, de circa 5,5 ori mai mare, decât numărul locurilor de muncă înregistrate atunci la ANOFM. Această discrepanță semnificativă indica asupra necesității unor mecanisme noi de conlucrare cu agenții economici, în vederea completării locurilor vacante. De altfel, sondajul din anul 2008 arată, că doar 7% dintre întreprinderile din țară apelau la asistența oficiilor de ocupare a forței de muncă.

Nici șomerii nu apelează frecvent la ANOFM. Astfel, în perioada realizării SEM-2012, marea majoritate a absolvenților/studentilor (79,6%) și a persoanelor necalificate⁴⁸ (77%) au relatat că nu au accesat serviciile ANOFM pentru angajare.

Figura 17. Ponderea locurilor de muncă libere înregistrate la ANOFM (2007-2011), %

Sursa: ANOFM

În ceea ce privește cererea de forță de muncă, în funcție de nivelul de studii, cele mai multe locuri vacante, înregistrate oficial, vizează specialiștii cu nivel secundar profesional. Statisticile ANOFM arată că, în anul 2011, circa 1/5 din totalul de joburi vizau persoanelor cu studii superioare și medii de specialitate, celelalte fiind destinate absolvenților instituțiilor medii generale și secundar profesionale (Figura 17).

În acest context, poate fi evidențiat un alt paradox al pieței muncii din RM: în condițiile unei cereri sporite pentru calificările secundar profesionale, această categorie de absolvenți este cea mai expusă riscului de șomaj. Conform interviurilor în profunzime, tendința poate fi explicată după cum urmează: lipsa sau gradul redus al competențelor tinerilor care abandonează școlile profesionale și de meserii, dar și disponibilitatea celor cu un nivel mai ridicat de educație de a se angaja (cel puțin, la începutul carierei) în activități inferioare calificărilor deținute. Ultimii motivează agenții economici să-i angajeze, grație faptului că învață mai repede și sunt capabili să îndeplinească mai multe sarcini și întreprinderile sunt gata să-i accepte.

47 Situația pe piața muncii din Moldova – 2008, CAISPP „CIVIS”

48 Persoane care nu au pregătire profesională formală

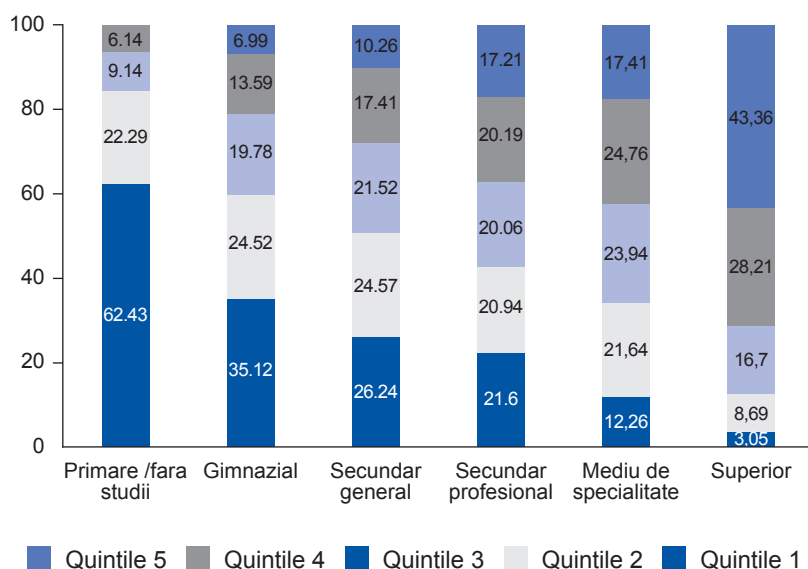
În ceea ce privește cererea de forță de muncă în funcție de profesie, ANOFM raportează o tendință constantă, manifestată în perioada 2007-2011. Cei mai solicitați angajați cu studii superioare și medii de specialitate au fost: medicii, asistenții medicali, asistenții sociali, agenții de asigurare, managerii, inginerii în diverse domenii, profesorii și învățătorii. Pentru titularii diplomelor de studii secundar profesionale și medii generale, cei mai căutați pe piață au fost: frizerii, manichiuristele, cusătorii, lăcătușii auto, electro-gazo-sudorii, bucătarii, cofetarii, chelnerii, barmanii, tencuitorii și vânzătorii.

Un studiu realizat de „CIVIS”, în anul 2008⁴⁹, confirmă, parțial, aceste tendințe. Potrivit cercetării în cauză, cele mai multe locuri vacante existau în sferele: (a) de deservire a populației (barmani/ospătari, frizeri/cosmetologi, vânzători, croitori/cusătorese, etc.), (b) lucrări de montare și asamblare (lăcătuși, sudori, etc.), (c) servicii de transport (mecanizatori, tractoriști, mașiniști, șoferi). Cei mai solicitați specialiști cu studii superioare erau viticultorii, pomicultorii, șefii de laboratoare, designerii, arhitecții, farmaciștii etc.

Salarizarea și rata sărăciei

Nivelul de educație condiționează și retribuirea muncii. Statisticile privind distribuția salariilor populației pe chintile și categoria de studii confirmă faptul, că învățământul superior asigură venituri mai mari (Figura 18).

Figura 18. Distribuția populației ocupate pe chintile de salariu și nivele de studii, 2011 (%)

Sursa: Figură elaborată de autori în baza datelor BNS

Notă: Chintilele grupează salariații, în funcție de mărimea veniturilor salariale, unde Chintilei 1 îi corespund cele mai mici salarii, iar Chintilei 5 – cele mai mari lefuri)

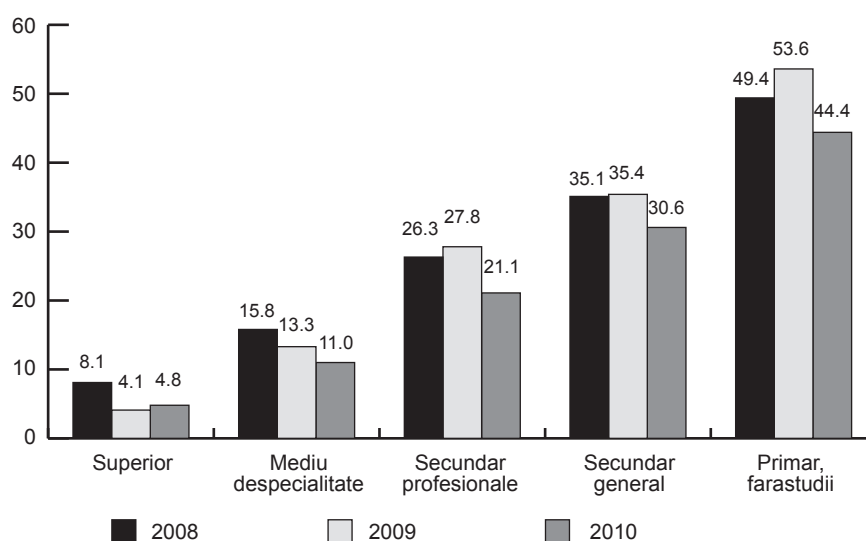
În RM, în anul 2006, un an suplimentar de studii a contribuit la o creștere de 9,5% a lefi (în condițiile în care, ceilalți factori au rămas neschimbați).

⁴⁹ Situația pe piața muncii din Moldova, 2008, CAISPP „CIVIS”

Rezultatele SEM-2012 au arătat, că așteptările respondenților referitoare la câștigurile salariale diferă, în funcție de nivelul de educație al acestora. Un absolvent/student de universitate consideră, că un tânăr specialist ar trebui să primească între 3000 lei -5000 lei (250\$-417\$). Un absolvent al unei școli de meserii vrea să aibă între 1500 lei -3500 lei (125\$-292\$). La rândul lor, persoanele fără studii profesionale consideră că munca lor ar costa între 1500-1800 lei (125-150 USD). Prin urmare, așteptări salariale mai mari au absolvenții/studenții unui nivel educațional înalt.

În plus, riscul de sărăcie este mai scăzută în familiile absolvenților cu studii superioare (Figura 19).

Figura 19. Rata sărăciei, în funcție de nivelul de studii al familiilor, 2008 - 2010 (%)

Sursa: Figură elaborată de autori în baza datelor BNS

1.8. Legătura dintre educație și ocuparea forței de muncă

Un indicator al concordanței dintre sistemul de formare profesională și piața muncii îl reprezintă gradul în care profilul ocupațional corespunde nivelului de studii al angajaților. Potrivit datelor BNS, marea majoritate a angajaților calificați din RM efectuează sarcini, conform domeniilor lor de pregătire profesională (Tabel 10). În funcție de nivelul de studii, cel mai înalt grad al compatibilității se înregistrează în rândurile specialiștilor cu studii universitare. Astfel, în anul 2008, ocupațiile a 78,8% dintre angajații cu studii superioare corespundeau cu instruirea fiecăruia. Analiza comparativă arată, însă, că în anul 2010, această pondere s-a micșorat, până la 71,2%.

Tabel 10: Corespunderea ocupației cu domeniul de pregătire, 2008 și 2010 (%)

Nivel de studii	Corespunde		Este inferioară		Este superioară		Echivalentă, dar diferită	
	2008	2010	2008	2010	2008	2010	2008	2010
Secundar profesional	71,4	59,1	19,9	29,8	2,2	4,1	6,5	7,1
Mediu de specialitate	64,0	52,9	29,5	37,5	4,0	5,4	2,4	4,1
Superior	78,8	71,2	15,7	20,5	1,1	2,1	4,4	6,2

Sursa: Tabel realizat de autori, în baza datelor BNS, prezentate în lucrarea „Forța de muncă în Republica Moldova: ocupare și șomaj” (2009, 2011)

Totodată, în 2010, fiecare al cincilea angajat cu diplomă de studii superioare era antrenat în activități, pentru care era supra-calificat. În comparație cu anul 2008, s-a majorat numărul acestor persoane, care îndeplineau sarcini sub nivelul lor de calificare (de la 15,7%, în 2008 - la 20,5%, în 2010). Concluziile SEM-2012 arată o dată în plus, că majoritatea persoanelor cu joburi stabile au lucrat în sfere ce corespundeau studiilor lor (61,5%). De exemplu, au absolvit economia și s-au angajat în același domeniu și au realizat activități conform specializării obținute (59,7%). Un alt exemplu: au absolvit facultatea de contabilitate și s-au angajat în funcția contabil. Adaptarea competențelor s-a înregistrat, în principal, în partea centrală a țării (în comparație cu zonele de Nord și Sud) în rândul respondenților cu studii superioare (în comparație cu absolvenții de colegii și învățământ secundar profesional).

Respondenții care au lucrat, totuși, în sfere ce nu corespundeau specialităților lor sau au realizat alte activități, au fost rugați să explice de ce au acceptat această situație. Cele mai frecvente argumente aduse au fost: au acceptat ofertele propuse, fără să caute altceva; nu au găsit un alt loc de muncă; alegerea a fost condiționată de retribuția muncii - au preferat un salariu mai mare, unui loc de muncă în domeniul pentru care au învățat.

În Raportul de țară pe 2009 al Fundației Europene pentru Instruire⁵⁰ se menționează, că între piața muncii și sistemul educațional din RM există o conexiune disonantă. Marea majoritate a absolvenților se angajează, prima dată, în alte domenii decât specializările obținute. În funcție de *nivelul* de instruire, această situație este specifică, mai ales, absolvenților învățământului secundar profesional și mediu de specialitate. Iar dacă ne referim la *profil*, nepotrivirea afectează, în special, specialitățile de inginerie, industrie și construcții, științe economice, drept și științe sociale. Absolvenții facultăților de drept, științe economice ori sociale nu-și găsesc de lucru, conform studiilor de licență, din cauza excedentului de ofertă și lipsei cererii în aceste domenii, iar piața muncii nu este capabilă să-i absoarbă. În cazul absolvenților cu specializări tehnologice și industriale, marea majoritate au studii profesionale. Problemele calității scăzute a acestora și salariile mici ce li se oferă le face dificilă angajarea.

50 Analizele piețelor muncii în regiunea Mării Negre. Moldova: Raport de Țară, (ETF), 2009, p.59

La intrarea pe piața muncii, absolvenții se confruntă cu diverse probleme, dintre care cele mai „dureroase” se referă la salariile mici și experiența de muncă necesară. În încercarea de a depăși aceste probleme, tinerii specialiști adoptă, de regulă, două tipuri de comportament: mobilitatea intersectorială sau emigrarea.

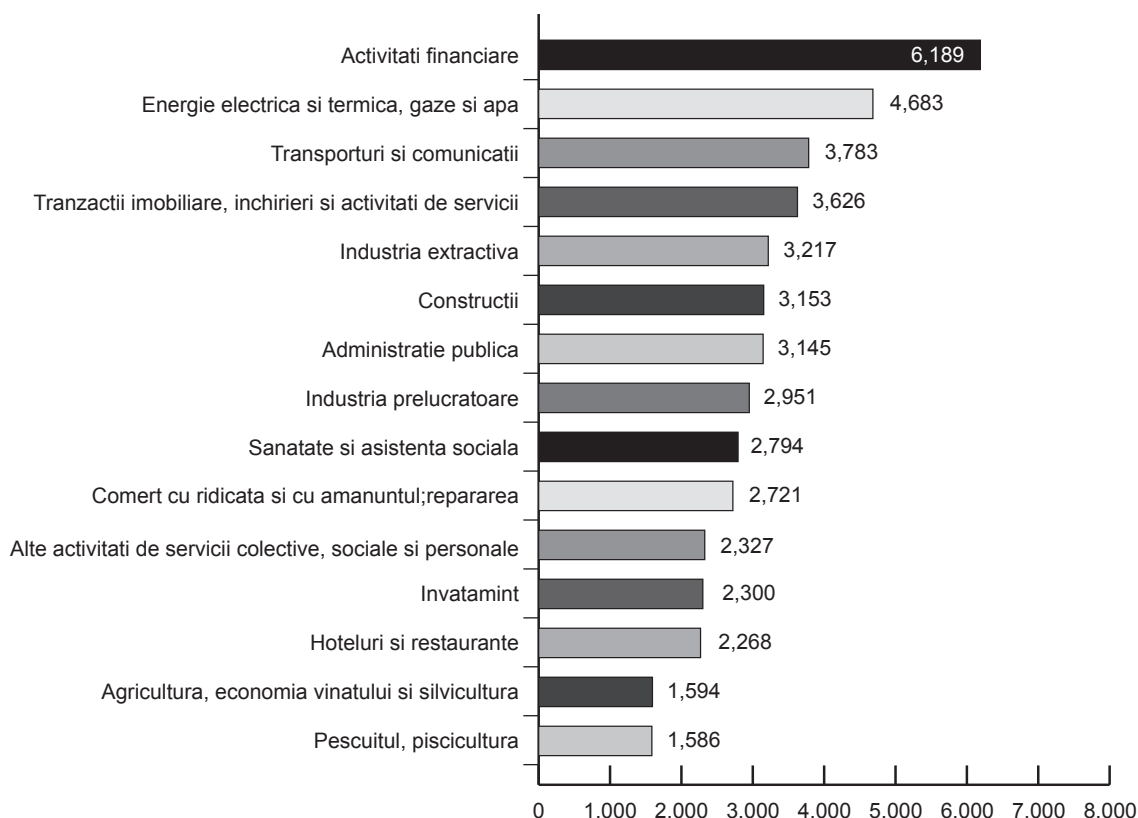
Un exemplu elocvent de mobilitate intersectorială este deplasarea dinspre sectorul public, către cel privat. Mulți absolvenți rezolvă problema experienței, angajându-se în sectorul public. Comparativ cu sectorul privat, sfera publică nu oferă salarii mari, ci acordă locuri de muncă pe termen lung, de cele mai multe ori, fără a cere experiența anterioară. Odată acumulată experiența, peste doi-trei ani, tinerii specialiști se reorientează către sectorul privat sau organizațiile internaționale, unde remunerarea muncii este net superioară față de instituțiile bugetare. Mobilitatea forței de muncă tinere este mai intensă în administrația și serviciile publice⁵¹. Dar există sectoare – educațional și de sănătate – în care migrarea dinspre sectorul public către cel privat este limitată, deoarece rețeaua instituțiilor particulare din aceste sfere nu este suficient de dezvoltată în RM și există mai puține oportunități pentru mobilitatea public-privat. Și, cum aceste domenii fac parte din categoria celor mai slab salarizate (Figura 20), sunt puternic afectate de exodul profesioniștilor sau de reprofilarea celor rămași acasă.

Un alt exemplu de mobilitate intersectorială se referă la „refluxul” forței de muncă din sectorul agricol în comerț și construcții⁵². Se produc, astfel, schimbări în ocuparea forței de muncă. Reorientarea către comerț și construcții se face, îndeosebi, în rândul populației cu nivel scăzut de calificare sau fără calificare, deoarece pentru aceste sectoare nu este nevoie de reconversie profesională.

51 Ibidem, p.60

52 Ibidem, p.10, 12

Figura 20. Salariul mediu lunar net pe activități economice, 2010 (lei)

Sursa: Figură elaborată de autori în baza datelor BNS

Pentru a evalua situația actuală a dezvoltării capitalului uman în RM, *Expert Grup* a realizat un sondaj (nerepresentativ⁵³), în anul 2010. Rezultatele acestuia au arătat, că cei mai mulți angajați, ai căror domeniu de activitate nu corespunde cu profilul educațional, sunt lucrătorii administrativi (36,5%), precum și cei angajați în sfera serviciilor, întreținerea gospodăriilor casnice, comerț sau alte activități similare. Aceștia sunt urmați de șefii administrațiilor publice locale sau a altor unități socio-economice (23%), muncitori necalificați (21,6%) și calificați (21,5%). De cele mai multe ori, pregătirea profesională a acestor angajați este mai mare, decât nivelul activităților profesionale realizate.

1.9. Experiența de muncă acumulată în rândul studenților

Numai unul din patru studenți (27,2%) participanți la sondajul SEM-2012 au încercat să se angajeze în timpul anilor de studii. Cei mai activi în acest sens au fost studenții din învățământul superior (54,8%) și cei mai pasivi – elevii școlilor profesionale și de meserii (20,8%).

⁵³ Raport de țară: Analiza relației dintre dezvoltarea capitalului uman și echitate în Republica Moldova, Expert Group, 2010 (ETF). Sondajul a fost realizat pe un eșantion de 140 respondenți, cu vârsta între 15 și 45 ani, fiind aplicat doar în două unități administrativ-teritoriale (capitala Chișinău și raionul Anenii Noi).

De cele mai multe ori, activitățile realizate în paralel cu studiile, nu corespundea domeniilor de educație ale studenților (53,3%). Cele mai frecvente joburi practicate de ei au fost de chelner, barman, paznic, administrator de site-uri, agent comercial, vânzător de haine, hamal, consultant cosmetice, servitoare etc. Pe de altă parte, 45,5% dintre respondenți s-au implicat în munci care aveau tangențe cu domeniile lor de studii. Câteva dintre experiențele împărtășite de participanții la DFG au fost de activități în laborator pentru testarea uleiurilor alimentare, Muzeul Militar, instituții bancare, televiziune, radio, presă scrisă, programe *Work and Travel*, restaurante, spitale, firme IT.

De altfel, experiența acumulată în timpul anilor de studii, a ajutat 1/3 dintre respondenți să-și găsească mai repede un serviciu după absolvire (32,6%). Pentru 17,8% dintre respondenți, angajarea ulterioară a fost facilitată de relațiile stabilite în timpul joburilor din studenție. Fiecare al șaselea respondent s-a angajat după absolvire la același loc de lucru (16,3%). Aceste *avantaje* au fost menționate, mai des, de studenții din nivelul superior. Pentru 36,3% dintre cei chestionați, experiența acumulată din anii de studii, nu i-a ajutat la angajarea după absolvire.

Conform SEM-2012, între beneficiarii de remitențe și cei care nu au primit bani de peste hotare, toți participanți la sondaj, nu există diferențe semnificative, în ceea ce privește motivele care au stimulat angajarea în timpul studiilor. Motivația principală a fost acumularea de resurse financiare suplimentare, această opțiune fiind aleasă de 88,9% dintre respondenți (pentru fiecare categorie: beneficiari și fără de remitențe). Un alt motiv de angajare a fost necesitatea experienței care, în cazul beneficiarilor, constituia 48,2%, iar a celorlalți – 42,0%. Potrivit participanților la DFG, angajarea în timpul anilor de studii este, de regulă, neoficială. Cel mai des, studenții găsesc un loc de muncă, prin intermediul prietenilor și cunoștințelor.

Este bine cunoscut faptul, că angajatorii pun mare preț pe experiența de muncă a potențialilor candidați. Voluntariatul⁵⁴ oferă șansa de a acumula o anumită experiență (nu neapărat profesională, ca în stagiile de practică), ce poate da valoare unui CV, în cazul aplicării pentru un loc vacant. S-a încercat identificarea gradului de activism al tinerilor în activitățile de voluntariat și a factorilor ce îi motivează. S-a constatat, că activismul în acest sens este foarte redus: doar 10,9% dintre absolvenții/studenții chestionați au făcut voluntariat, în perioada studenției. DFG au dovedit că mulți tineri nici nu știu ce înseamnă voluntariat. Respondenții care s-au implicat în acest gen de activitate, s-au referit la acțiuni de salubritate, servicii de asistență pentru copii, jurnalism, colectare de fonduri pentru anumite scopuri nobile, construcția unei mănăstiri etc.

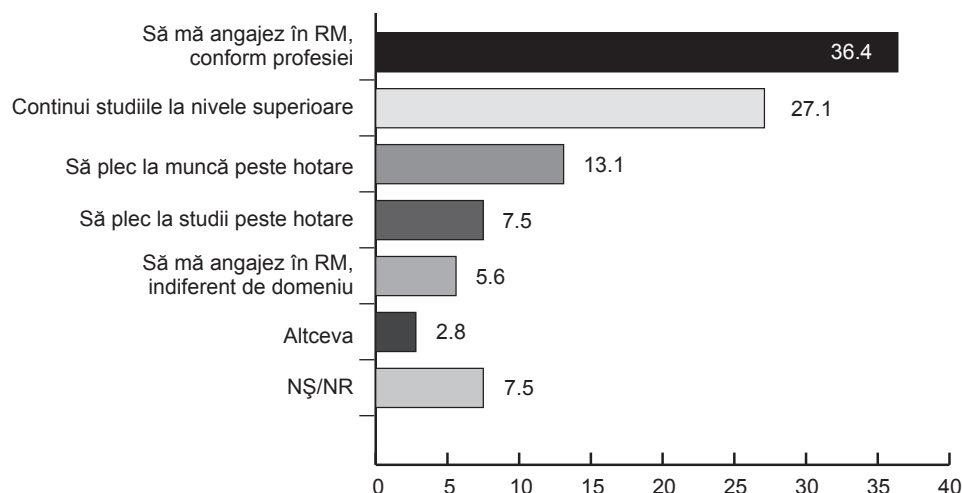
Deși, în cele mai multe cazuri munca de voluntariat se face pentru cauze nobile, respondenții au menționat că o practică și pentru a obține experiență de muncă, în speranța unor avantaje ulterioare la angajare. Unii dintre cei implicați în DFG chiar au avut de *câștigat* în acest sens.

54 Prin voluntariat, se înțeleg, în general, activitățile de natură altruistă, care au drept scop promovarea calității vieții oamenilor. Voluntariatul constă în activități/servicii prestate în interes public, care produc sentimentul de autorespect. Este, de asemenea, renumit pentru contribuția pe care o are în dezvoltarea de capacități individuale, socializare și recreere. Voluntariatul prevede, de asemenea, stabilirea contactelor pentru ocuparea forței de muncă sau pentru o varietate de alte motive. (<http://en.wikipedia.org/wiki/Volunteering>).

1.10. Intențiile studenților după absolvirea instituțiilor de învățământ

În Figura 21, sunt prezentate obiectivele studenților, după absolvirea instituțiilor de învățământ.

Figura 21. Intențiile studenților după absolvire (%)

Sursa: SEM, 2012

Circa 1/3 dintre studenți planifică să se angajeze pe piața muncii din RM, conform profesiei obținute (36,4%), iar circa ¼ vor să-și continue studiile. În funcție de nivelul de educație al respondenților, pentru întâia alternativă au optat, în special, studenții din universități (84,6%), iar pentru a doua – cei din colegii (65,5%). Dorința studenților din instituțiile de învățământ mediu de specialitate de a avansa pe treapta educațională, a fost explicată de participanții la DFG. Potrivit opiniei majoritare, o persoană cu studii superioare își găsește mai ușor/repede de lucru, are șanse sporite să găsească un serviciu mai bine plătit și cu condiții mai bune de muncă. Studiile superioare permit creșterea profesională, concomitent cu avansarea pe scara ierarhică a unei întreprinderi. Deținând o diplomă de studii secundar profesionale sau medii de specialitate, tinerii nu pot avea acces la funcții specifice *gulerelor albe* și, prin urmare, nu pot avansa pe scară ierarhică. În plus, angajatorii au o atitudine mai bună față de un angajat cu nivel avansat de educație. Multe din opiniile subiecților cu referire la aceste aspecte se bazează și pe propria experiență. Extrase din DFG, referitoare la acest aspect sunt reflectate în Anexa 4.

Fiecare al cincilea student (20,6%) intenționează să plece peste hotare: la muncă (13,1%) sau studii (7,5%).

Prin urmare, există un contingent important de studenți (50,5%) care nu vor să se angajeze după absolvire: unii dintre ei intenționează să-și continue studiile (27,1%), alții – să emigreze în scop de muncă sau la studii (20,6%), iar 2,8% au alte obiective (de exemplu: reunificarea familiei, căsătorie).

De altfel, SEM-2012 arată că, 52,3% dintre studenții chestionați și-au evaluat șansele de angajare după absolvire, conform profesiei, ca fiind mici sau foarte mici.

CAPITOLUL 2

Impactul studiilor asupra migrației

2.1. Impactul nivelului de studii asupra intenției de migrare

Migrația reprezintă una dintre cele mai mari provocări pentru societatea moldovenească. Fenomenul alarmează autoritățile, organizațiile internaționale și societatea civilă. Una dintre marile probleme este migrația forței de muncă de înaltă calificare, în special, potențialul intelectual al țării.

Conform datelor oficiale ale Biroului Național de Statistică, aproximativ jumătate din fluxul migraționist al țării reprezintă persoanele care dețin calificări profesională (cu studii superioare, medii de specialitate sau secundar profesionale). În anul 2011, de exemplu, acestea constituiau 48% din totalul migranților (Tabelul 11). În perioada 2009-2011, migrația avea o tendință crescătoare: de la 295 mii de persoane - la 317 mii. Decizia specialiștilor de a pleca peste hotare este condiționată, întâi de toate, de deficiențele pieței muncii interne, precum salariile mici, incapacitatea de a găsi un loc de muncă potrivit calificărilor, etc.

Unul dintre indicatorii cu ajutorul căruia Forumul Economic Mondial estimează eficiența pieței muncii, este exodul de creieri. Astfel, pe o scară de la 1 la 7 (1 semnifică cele mai calificate persoane care pleacă peste hotare, în căutarea posibilităților de valorificare a propriului potențial, iar 7 - țara de origine oferă oportunități mari de afirmare), RM a obținut doar 2 puncte. Prin urmare, piața muncii acestei țări este inefficientă din punctul de vedere al valorificării potențialului uman al țării⁵⁵.

55 Global Competitiveness Report 2010-2011, World Economic Forum, 2010 (p. 451)

Tabel 11. Distribuția migranților, în funcție de nivelul calificărilor profesionale (populație activă), 2000-2010 (%)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Total migranți (mii pers.)	138	172	231	291	345	395	310	336	310	295	311	317
1. Superior (%)	7,7	7,4	7,4	7,9	7,6	7,9	8,5	8,3	9,5	10,7	10,7	10,6
2. Mediu de specialitate (%)	13,6	13,9	12,3	12,0	11,9	12,4	13,8	13,7	12,4	13,3	13,1	12,7
3. Secundar profesional (%)	34,1	35,5	33,3	32,2	32,0	28,4	26,0	27,5	28,8	28,3	25,6	24,7
4. Liceal, mediu general (%)	26,5	24,5	26,5	26,5	26,6	28,2	27,3	27,9	27,5	25,0	25,5	25,9
4. Gimnazial (%)	17,7	18,4	20,1	21,1	21,4	22,3	23,8	22,1	21,3	22,0	24,5	25,5
Total (1+2+3) (%)	55,4	56,8	53,0	52,1	51,4	48,7	48,4	49,6	50,7	52,4	49,4	48,0

Sursa: Tabel realizat de autori, în baza datelor Biroului Național de Statistică

Conform estimărilor Biroului Național de Statistică, persoanele cu nivel mai ridicat de educație au o tendință mai mică de a migra. Cota lor în fluxul total de migranți a atins cifra de 10,6%, în anul 2011 (Tabel 11). Totuși, unele surse nu sunt la fel de optimiste în cifrele privind ponderea specialiștilor cu nivel superior de calificare, în fluxul total al migranților. Conform unui sondaj realizat de CBS „AXA” în anul 2006⁵⁶, cota migranților cu studii superioare reprezenta 19,2%⁵⁷.

Totodată, nivelul educațional în structura populației migraționiste variază, în funcție de tipul migranților – pe termen scurt și lung. Prognozele indică o creștere a numărului celor cu studii superioare în rândul migranților moldoveni. Pentru tinerii de azi este mult mai ușor să plece peste hotare, în comparație cu migranții din primele valuri. Printre factorii care facilitează exodul fac parte rețelele sociale ale cetățenilor moldoveni aflați în străinătate, procesul de reîntregire a familiei peste hotare, tratatele bilaterale ale RM în domeniul educației, recunoașterea diplomelor, programele de schimb academic și de studii postuniversitare (precum *Erasmus Mundus*, *Leonardo da Vinci*, *Tempus*), precum și mai multe cetățenii deținute de către mulți absolvenți.

Există numeroasele studii sociologice în domeniul migrației, realizate printre studenții din cadrul universităților din RM⁵⁸. Rezultatele celor mai recente cercetări de acest fel arată, că mai mult de jumătate dintre studenții aflați din ultimul an de facultate sunt dispuși să plece peste hotare pentru serviciu. În ultimii ani, a existat o tendință de creștere a acestui fenomen. Un aspect important pe care îl dezvăluie aceste cercetări este că studenții ar prefera să rămână și să se realizeze în țara lor, în cazul unor oportunități adecvate de angajare. Astfel, migrația este percepută ca un „rău necesar”, în contextul cererii pieței muncii locale, după absolvirea universităților.

Însă, problema cadrelor înalt calificate nu se rezumă doar la creșterea numărului migranților. Situația se complică, deoarece capitalul uman format în RM nu este (decât rareori) utili-

56 Lücke Matthias, Toman Omar Mahmoud, și Pia Pinger, Modele și tendințe ale migrației și remitențelor în Republica Moldova, Sondajul „CBS-AXA”, 2006, OIM, Chișinău, 2007, p. 28.

57 Estimările procentuale ale fluxurilor migraționiste diferă de la o cercetare la alta, cel mai probabil, din cauza metodologiilor diferite aplicate. Totuși, rezultatele tuturor studiilor asupra fenomenului migrației atestă o tendință crescătoare a ponderii populației cu studii superioare în fluxul migraționist al țării.

58 Țurcan V., Moșneaga V., Moraru V., Fenomenul migrației în viziunea studenților: atitudini și strategii. În: Brain-drain: cazul Republicii Moldova (Seria: Migrația – probleme și oportunități), Chișinău, 2011, p. 151

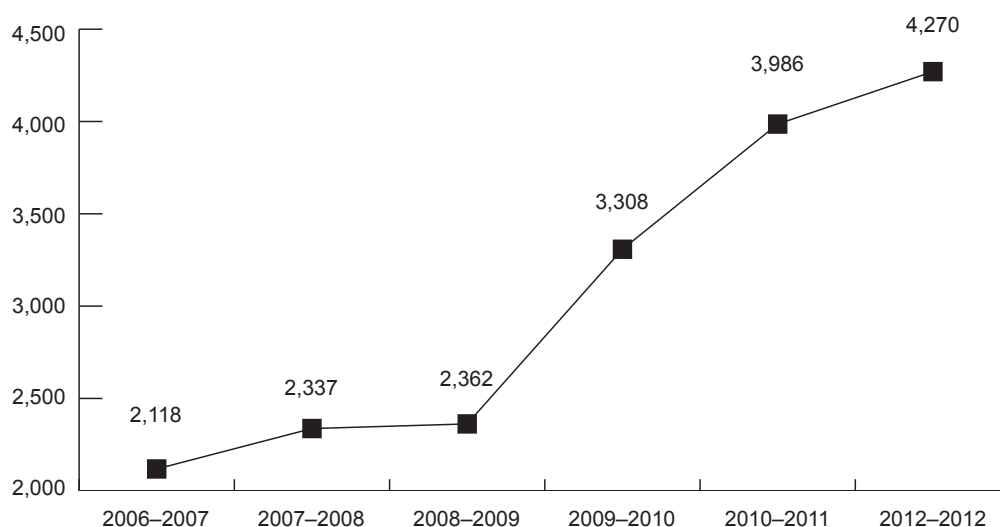
zat corespunzător în țările gazdă. Migranții se angajează, de regulă, în activități pentru care sunt supracalificați, pierzându-și abilitățile obținute acasă. Lipsa perfecționării profesionale ar putea fi explicată prin vidul informațional privind recunoașterea diplomelor lor în străinătate, nerecunoașterea sistemelor de calificări și lipsa competențelor lingvistice ale țării de destinație etc. Exodul specialiștilor de înaltă calificare din RM nu devine neapărat un câștig intelectual pentru statele gazdă, ci mai degrabă, o irosire intelectuală și profesională pentru migranți. Mai grav este, că ei pleacă peste hotare *conștienți* de faptul că se vor antrena în activități pentru care sunt supracalificați. Prin urmare, există un număr mare de brațe de muncă decalificate, în ciuda cererii mari pentru lucrătorii cu înaltă calificare în străinătate. Bărbații migranți lucrează, preponderent, în construcții, transport, industrie și agricultură, iar femeile - în sectorul serviciilor: menaj și îngrijire. Totuși, cetățenii moldoveni obțin venituri considerabil mai mari „irosindu-se” peste hotare, decât ar putea câștiga în țara de origine.

Diferența semnificativă între salariile din diferite sectoare de activitate, pentru același nivel de studii, menține un exod continuu al specialiștilor înalt calificați din sectoarele defavorizate. De exemplu, salariile în construcții, transporturi și comunicații sunt substanțial mai mari, decât în educație și sănătate, acestea din urmă fiind cel mai afectate de migrație⁵⁹.

2.2. Cetățenii RM care-și fac studiile peste hotare

În prezent, nu există statistici oficiale referitoare la numărul exact al tinerilor plecați la studii peste hotare, ponderea absolvenților reveniți în țară, după absolvirea instituțiilor din străinătate, situația referitoare la incluziunea lor ulterioară pe piața muncii din RM etc. Nici studiile calitative asupra fenomenului migrației nu dau un răspuns univoc în acest sens.

Figura 22. Cetățeni ai Republicii Moldova, admiși la studii peste hotare, în baza protocoalelor de colaborare, la care Ministerul Educației este parte

Sursa: Direcția relații internaționale și integrare europeană, Ministerul Educației al RM

59 Analizele Piețelor Muncii în regiunea Mării Negre, Moldova: Raport de Țară, 2009 (ETF)

Există instituții care țin evidența cantitativă a cetățenilor moldoveni, care studiază peste hotare. Ministerul Educației, de exemplu, dispune de statistici referitoare la mobilitatea academică, în baza tratatelor internaționale. Este vorba despre persoanele admise la instituții din afară, conform protocoalelor de colaborare cu alte state, la care ministerul este parte, dar numărul celor care pleacă la studii pe *trasee individuale* este cu mult mai mare. Totuși, informația oferită de Ministerul Educației arată o tendință crescătoare din punct de vedere al numărului de cetățeni care aleg să obțină burse în străinătate. Astfel, numărul celor care au plecat la studii în ultimii șase ani, s-a dublat (Figura 22). Anexa 1.1 oferă informații detaliate referitoare la distribuția studenților migrați, în baza protocoalelor de colaborare, în funcție de țările de destinație.

În afară de bursele de studii acordate în baza protocoalelor de colaborare, cetățenii RM beneficiază și de alte oportunități de studii peste hotare, precum burse pedagogice, de doctorat, de cercetare, stagii etc. Potrivit datelor Ministerului Educației asupra mobilității academice interuniversitare, 914 de cetățeni moldoveni (dintre care 412 studenți și 502 cadre didactice) au beneficiat de stagii în 35 de țări, în anul 2010⁶⁰. Mai mult de jumătate dintre aceștia au fost în România (314) și Germania (209). Detalii asupra mobilității interuniversitare din anul 2010 sunt oferite în Anexa 2.

O altă sursă furnizoare de statistici referitoare la studiile peste hotare ale cetățenilor moldoveni sunt misiunile diplomatice ale RM. Conform estimărilor acestora, în anul de studii 2011-2012, au fost acordate 350 vize de studii pentru 16 țări (Tabelul 12). Centrul Comun de Vize⁶¹ a acordat, pe lângă vizele de studii, vize pentru cercetări – 35, în anul 2010 și 14, în 2011⁶².

Tabelul 12. Vize de studii acordate de misiunile diplomatice în RM

Nr.	Țara	Vize de studii acordate	
		2010-2011	2011-2012
1	Austria	15	79
2	Belgia	-	6
3	Croația	-	-
4	Danemarca	-	4
5	Grecia	-	17
6	Elveția	-	54
7	Estonia	-	18
8	Finlanda	-	10
9	Letonia	-	5
10	Luxemburg	1	21
11	Slovacia	-	19
12	Slovenia	3	4
13	Suedia	-	14
14	Olanda	2	34
15	Ungaria	1	42
16	Turcia	26	23
17	China		45*

Sursa: Centrul Comun de Vize (statele 1-15), Ambasada Republicii Turcia (16) și Ambasada Chinei (17)

Notă: *45 reprezintă numărul total de studenți, care făceau studii în China, în anul de studii 2011-2012

60 Informație oferită de Ministerul Educației al RM, la solicitările Centrului "CIVIS"

61 Centrul Comun de Vize (CCV) a fost deschis în aprilie 2007, în perioada implementării Planului de Acțiuni UE-Moldova, ca parte componentă a Politicii Europene de Vecinătate. CCV are drept scop facilitarea acordării vizelor UE pentru cetățenii moldoveni către statele: Austria, Belgia, Croația, Danemarca, Republica Elenă, Elveția, Estonia, Finlanda, Letonia, Marele Ducat de Luxemburg, Slovacia, Suedia, Olanda, Ungaria.

62 Centrul Comun de Vize, Ambasada Ungariei

Discuțiile cu reprezentanții misiunilor diplomatice au evidențiat faptul, că nu toți cetățenii moldoveni care obțin vize de studii, pleacă peste hotare cu scopuri academice. Uneori, persoanele care au obținut vize pentru o anumită țară, renunță la acestea în favoarea altor state, pentru care au aplicat concomitent. Desigur, numărul vizelor de studii și de cercetare acordate anual, este mult mai mare (această afirmație este confirmată de statisticile UNESCO⁶³, prezentate în Anexa 1.2), dar care nu au putut fi identificate în studiul nostru, din motive de confidențialitate a datelor cu caracter personal, păstrarea evidențelor statistice, etc.

Cert este că, ponderea celor care rămân peste hotare este în creștere (concluzie empirică, de altfel, bazată pe observații zilnice). DFG, din cadrul SEM-2012, au demonstrat că, tinerii care au studiat peste hotare, intenționau să plece repetat din RM. Părinții cu studenți în străinătate s-au arătat mulțumiți de succesele copiilor lor, iar unii chiar și-au exprimat dorința ca aceștia să nu mai revină în țară.

Or, noii cetățeni plecați din RM sunt motivați de oportunități, spre deosebire de valurile anterioare de migranți, care erau motivați de necesități (Anexa 6). Astfel, mulți dintre tinerii specialiști părăsesc țara, pentru a-și găsi joburi în domeniile pentru care au fost pregătiți, sau migrează, în vederea obținerii diplomelor recunoscute pe plan internațional, care să le faciliteze integrarea pe piața muncii din UE.

Conform SEM-2012, studiile peste hotare nu întotdeauna ajută la reintegrarea migranților reveniți în țara de origine. Aceasta este opinia a circa 1/3 dintre respondenți. Cealaltă treime de tineri au spus, că educația în străinătate le-a adus unele beneficii, precum salarii mai bune, oportunități de creștere profesională, acces sporit la locuri de muncă, angajarea într-o companie străină etc. Rata non-răspunsurilor la această întrebare a constituit-o circa 1/3 dintre cei chestionați.

2.3. Impactul studiilor asupra succesului migranților în străinătate

Potrivit unor experți locali, pregătirea profesională a migranților poate influența șansele lor de succes peste hotare⁶⁴. Astfel, cei cu studii superioare pot obține joburi în sfere de activitate *mai prestigioase* (de exemplu, în industrie și transport, în cazul bărbaților), în comparație cu persoanele slab calificate (de regulă, în construcții). În plus, șansele de găsire a unui loc de muncă, pe termen lung, sunt mai mari, în rândul migranților absolvenți ai unor instituții de învățământ, în timp ce persoanele cu un nivel mai mic de educație se află într-o situație defavorabilă, fiind mai des implicate în activități temporare sau sporadice. Nu în ultimul rând, migranții cu un nivel de educație ridicat au șanse să aibă salarii mai mari și să beneficieze de protecție socială. Totuși, marea majoritate a cetățenilor plecați din țară, inclusiv cei cu studii superioare, nu beneficiază de protecție socială, se angajează în locuri caracterizate prin lipsa oricărei calificări sau a unui nivel redus de calificare.

63 http://stats.uis.unesco.org/unesco/TableViewer/document.aspx?ReportId=136&IF_Language=eng&BR_Topic=0

64 Moșneaga V., Țurcan V., Capitalul uman – factor al situației migratorii în mobilitatea persoanelor cu studii superioare. În: Brain-drain: cazul Republicii Moldova (Seria: Migrația – probleme și oportunități), Chișinău, 2011, pp. 65-80.

CAPITOLUL 3

Rolul remitențelor în cererea de studii

3.1 Impactul remitențelor asupra cheltuielilor gospodăriilor

Numeroasele studii asupra migrației moldovenilor au demonstrat că există o corelație pozitivă între beneficierea de remitențe și îmbunătățirea calității vieții prin satisfacerea necesităților de bază, economisire, investire, etc. În termeni cantitativi, gospodăriile cu remitențe alocă mai mulți bani pentru toate tipurile de cheltuieli, în comparație cu gospodăriile fără transferuri bănești din străinătate (Tabel 13).

Tabel 13. Structura cheltuielilor gospodăriilor, 2009 (MDL și % / lună)

	Gospodării cu migranți (primesc bani de peste hotare)	Gospodării fără migranți	Gospodării cu migranți (nu obțin bani de peste hotare)	Gospodării cu migranți (primesc bani de peste hotare)	Gospodării fără migranți	Gospodării cu migranți (nu obțin bani de peste hotare)
	MDL			%		
Produse alimentare	1,546	1,196	988	30	36	40
Haine și încălțăminte	466	339	191	9	10	8
Servicii comunale	679	569	620	13	17	25
Mobilă / tehnică / amenajare locuință	795	174	91	15	5	4
Servicii medicale	275	214	28	5	6	1
Studii	297	195	152	6	6	6
Economii	483	242	59	9	7	2
Investiții / Afaceri	285	175	128	6	5	5
Plata datoriilor	124	100	73	3	4	4
Altceva	220	138	122	4	4	5
Cheltuieli medii pe gospodărie	5,170	3,342	2,452	100	100	100

Sursa: Consolidarea impactului de dezvoltare a fluxurilor financiare și a investițiilor provenite din migrație în Republica Moldova, IASCI-CIVIS, 2010

Studiul pe țară al IASCI-“CIVIS”, din 2010, confirmă rezultatele cercetărilor anterioare, potrivit cărora, remitențele scad riscul sărăciei. Astfel, familiile care primeau bani de peste hotare, alocau o parte mai mică din cheltuieli pe produse alimentare, comparativ cu gospodăriile care nu aveau venituri din afară. Cheltuielile pentru servicii comunale erau, de asemenea, mai mici în gospodăriile beneficiare de remitențe. Totodată, alocările pentru produse de folosință îndelungată, dar și pentru economii erau considerabil mai mari în aceste familii.

Datele din Tabelul 13 arată, că pentru educație se cheltuiau circa 6% din bugetele gospodăriilor, indiferent de tipul acestora⁶⁵. Dacă, însă, analizăm sumele prevăzute pentru studii, acestea diferă semnificativ. Astfel, investițiile în capital uman sunt de 1,5 ori mai mari în gospodăriile cu migranți, beneficiare de remitențe, în comparație cu familiile fără persoane aflate peste hotare (și de două ori mai mari, decât în cazul gospodăriilor cu persoane în străinătate, dar fără remitențe).

Educația reprezintă o prioritate pentru migranții model, care economisesc substanțial în acest scop. Potrivit studiului IASCI-„CIVIS” menționat, în gospodăriile cu migranți, distribuția remitențelor în pregătirea intelectuală a copiilor se plasează în topul obiectivelor de investiții, ocupând locul trei, după situațiile de urgență/risc și procurarea de bunuri durabile.

În același timp, alocări mai mari în instruire nu întotdeauna semnifică și calitatea mai bună a studiilor. Această afirmație caracterizează, mai ales, educația timpurie, când lipsa de supraveghere părintească afectează negativ reușita școlară a copiilor⁶⁶.

Totuși, copiii din familiile migranților sunt avantajați într-o măsură mai mare, când părinții le decid continuarea studiilor, după absolvirea ciclului primar și secundar de învățământ. Conform analizei experților UNICEF din 2008⁶⁷, familiile fără migranți sunt mai vulnerabile sub aspectul accesului copiilor lor la studiile superioare. 73% dintre aceste familii au menționat, că elevii din familiile beneficiare de remitențe au șanse mai mari să-și continue studiile după liceu sau gimnaziu, spre deosebire de copiii fără sprijin financiar de peste hotare.

Prin intermediul SEM-2012, a fost testată această percepție generală a opiniei publice. Rezultatele obținute au arătat că disponibilitatea resurselor financiare reprezintă un factor determinant în continuarea studiilor după nivelul secundar general. 45% dintre respondenții fără formare profesională nu și-au continuat studiile după gimnaziu, liceu sau școală generală, deoarece nu dispuneau de resurse suficiente. Această situație afectează gospodăriile fără remitențe într-o măsură semnificativ mai mare (57,9%), decât familiile care au primit bani de peste hotare (29,7%). A fost rezumată presupunerea, că șansele de accedere în sistemul de învățământ (școală profesională, colegiu sau universitate) după nivelul secundar general, sunt mai mari, în cazul beneficiarilor de remitențe, comparativ cu persoanele care nu sunt susținute financiar din străinătate (de aproximativ două ori).

65 Datele Biroului Național de Statistică, pentru 2008, indicau că 5% din banii câștigați peste hotare și trimiși acasă sunt utilizați pentru studiile copiilor (sursa: Migrația Forței de Muncă (Ancheta forței de munca), 2008, (Biroul Național de Statistică)).

66 Raport de țară: Analiza relației dintre dezvoltarea capitalului uman și echitate în Republica Moldova, Expert Group, 2010 (ETF), p.20

67 The impact of migration and remittances on communities, families and children in moldova, 2008, UNICEF

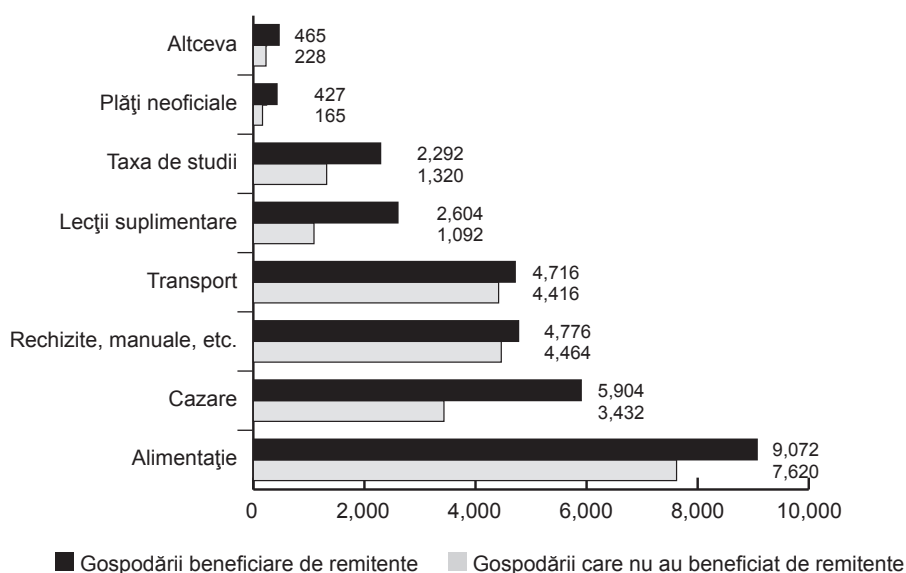
Inechitatea accesului la învățământul superior este generată și de alte plăți – formale sau informale (mită), legate de procesul educațional instituționalizat. Astfel, în afară de taxele de studii, tinerilor din familii beneficiare de remitențe le este mai ușor să-și asigure necesitățile cotidiene (cazare, transport, hrană). În plus, ei au acces mai mare la tehnologiile informaționale (de exemplu, achiziții de computere) și activitățile extracurriculare (de exemplu, studierea limbilor străine) care, ulterior, i-ar putea avantaja la angajare.

Pentru a confirma sau infirma aceste ipoteze⁶⁸, ne-am propus (prin intermediul SEM-2012) să analizăm (1) categoriile de cheltuieli ale populației pentru educație și sumele alocate în acest sens, precum și (2) rolul remitențelor în estimarea cererii de studii. Aceste aspecte sunt reflectate detaliat, în paragraful 3.2.

3.2. Categoriile de cheltuieli pentru educație și rolul remitențelor în educație

Diferențele investițiilor în educație, în funcție de utilizarea remitențelor, au fost confirmate și de rezultatele SEM-2012. De remarcat, că unul dintre obiectivele studiului în cauză a fost identificarea categoriilor de cheltuieli pentru formarea profesională și sumele alocate. Datele privind acest aspect sunt prezentate, în Figura 23. Eșantionul pentru acest indicator îl reprezintă persoanele, care la momentul chestionării erau studenți sau care au absolvit studiile, în urmă cu cel mult cinci ani.

Figura 23. Categoriile de cheltuieli, legate de studii (lei/an, valori medii pe țară)

Sursa: SEM, 2012

⁶⁸ În literatura de specialitate, acestea sunt prezentate drept constatări, dar fără prezentarea de statistici care să confirme afirmațiile respective.

Cifrele ilustrează clar diferențele de cheltuieli ale studenților, care beneficiază sau nu de remitențe. Pentru unele categorii, diferențele sunt *aproape* duble (taxele de școlarizare și cazarea), iar pentru altele, diferențele sunt și mai mari (plățile neoficiale/mită și orele suplimentare).

O analiză mai detaliată a acestui indicator a permis extragerea unor concluzii, indiferent de faptul dacă cei vizați beneficiază/au beneficiat sau nu de remitențe:

- persoanele înscrise în instituțiile de învățământ superior suportă cele mai mari cheltuieli (versus nivelurile scăzute de educație) – Figura 24 și Tabelul 14.1 – 14.2;
- locuitorii zona centrală a RM sunt „lideri” la cheltuielile pentru contractele de studii, hrană și plăți neoficiale (în comparație cu zonele de Sud și de Nord);
- rezidenții zonelor rurale cheltuiesc mai puțin pentru lecții suplimentare (în comparație cu studenții din mediul urban);
- bărbații devansează semnificativ femeile, la capitolul plăților neoficiale (mită);
- femeile cheltuiesc mai mult pentru rechizite școlare, manuale, materiale necesare studiului, etc.

Costurile pentru toate categoriile de cheltuieli, legate de educație, sunt mai mari, în cazul beneficiarilor de remitențe, în comparație cu gospodăriile fără transferuri bănești de peste hotare (Tabelele 14.1 și 14.2).

Tabel 14.1 Categoriile de cheltuieli pentru educație (lei/an, valori medii pe țară)

		Taxă de școlarizare		Cazare		Alimentație		Transport		Lecții suplimentare	
		FR	R	FR	R	FR	R	FR	R	FR	R
Total		1320	2292	286	492	635	756	368	393	91	217
Regiunea	Nord	1263	1824	2964	5136	5400	5424	2244	2700	360	3672
	Centru	1622	2638	3204	6780	10008	12096	5196	4764	1884	2388
	Sud	843	1988	4476	4548	6228	5868	5880	7308	624	1752
Zona de reședință	Rural	1061	2301	3900	5520	5640	6696	3972	4932	876	2544
	Urban	1744	2280	2676	6384	10848	12168	5124	4440	1440	2676
Sex	Masculin	1230	2191	3636	5040	10008	8628	5400	4620	720	2736
	Feminin	1391	2369	3276	6564	5748	9420	3636	4788	1380	2496
Nivel de studii	Secundar profesional	123	721	1656	2832	3612	5892	2628	4152	600	2472
	Mediu de specialitate	969	1971	4668	5580	7728	7632	2604	4212	912	4140
	Superior	2766	3458	4344	7944	11568	12036	7476	5436	1716	1524

Sursa: SEM-2012

Tabel 14.2 Categoriile de cheltuieli pentru educație (lei/an, valori medii pe țară)

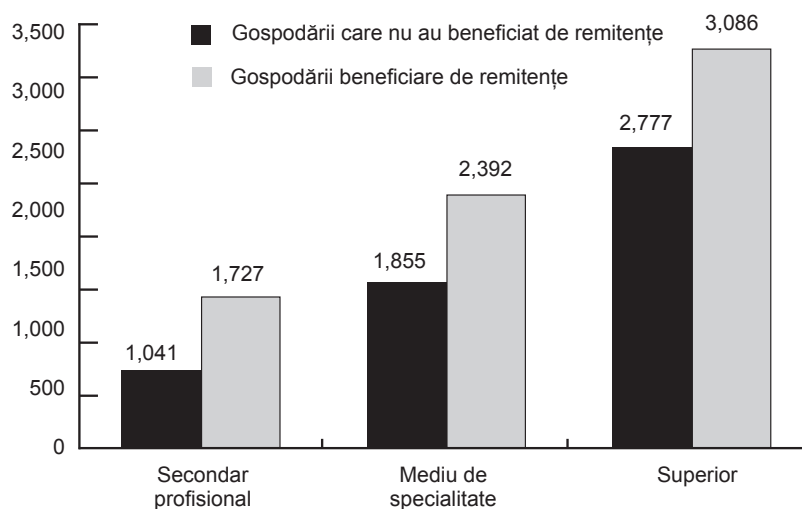
		Plăți neoficiale		Rechizite, manuale, etc.		Altceva	
		FR	R	FR	R	FR	R
Total		165	427	372	398	228	465
Regiunea	Nord	150	244	5808	5016	168	551
	Centru	177	568	3480	3984	316	451
	Sud	163	292	4464	6564	144	388
Zona de reședință	Rural	166	487	4860	5016	224	504
	Urban	163	348	3804	4464	233	415
Sex	Masculin	209	640	3876	3312	212	356
	Feminin	130	262	4908	5904	240	549
Nivel de studii	Secundar profesional	67	238	3576	4200	228	217
	Mediu de specialitate	231	313	4932	4488	212	366
	Superior	216	623	5004	5328	238	687

Sursa: SEM-2012

R = Cu remitențe. Gospodării beneficiare de remitențe.

FR⁶⁹ = Fără remitențe. Gospodării fără remitențe.

Figura 24 - studenți. Cheltuielile pentru educație, în funcție de nivelul de studii și accesul la remitențe (USD⁷⁰/an, valori medii pe țară)

Sursa: SEM, 2012

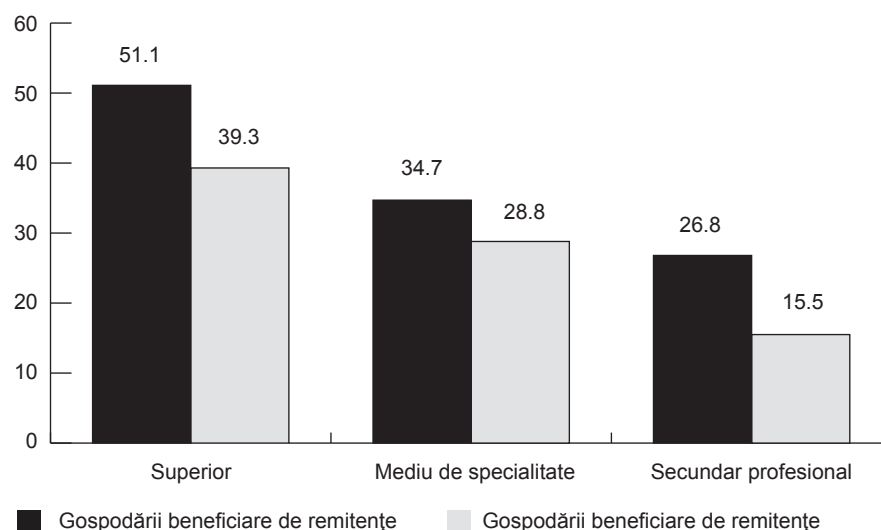
Din Figura 24, rezultă că un student dintr-o familie care beneficia de remitențe, a cheltuit pentru un an de studii într-o școală profesională sau de meserii, în medie, 1 727 de dolari SUA (de 1,6 ori mai mult decât un student dintr-o familie care nu primea bani de peste hotare). Un student din colegiu, beneficiar de remitențe, cheltuia de 1,3 ori mai mult decât colegul său fără sprijin din afară. În cazul studiilor superioare, diferența este nesemnificativă - de 1,1 ori.

69 R = Households with remittances / WR = Households without remittances

70 Rata de schimb recomandată pentru analiză este 1 USD = 12 MDL

Potrivit studiului IASCI-„CIVIS”, din 2010, gospodăriile care primesc bani de peste hotare, investesc pentru bunuri de folosință îndelungată de 4,6 ori mai mult, decât cele fără migranți și de 8,7 ori mai mult, decât familiile cu migranți fără transferuri din străinătate (Tabel 13, pag. 52). Deoarece computerul a devenit un bun indispensabil studiilor, respondenții au fost întrebați, dacă au procurat vreodată un asemenea aparat. SEM-2012 arată, că ponderea studenților care au achiziționat calculator, este mai mare în rândul beneficiarilor de remitențe, în comparație cu ceilalți (39,3% versus 28,2%).

Figura 25. Achiziționarea calculatorului în funcție de nivelul de studii și accesul la remitențe (%)

Sursa: SEM, 2012

În plus, studenții universitari sunt mai dispuși să cumpere computere, decât cei cu studii medii de specialitate (Figura 25).

S-a menționat anterior, că beneficiarii de remitențe își permit să aloce pentru lecțiile suplimentare (inclusiv extracurriculare) sume de, cel puțin două ori mai mari, decât persoanele care nu primesc bani de peste hotare. Cel mai frecvent, orele facultative / extracurriculare necesită cursuri de limbi străine. Conform SEM-2012, mai mulți beneficiari de remitențe decât ceilalți tineri posedă o limbă străină – afirmație valabilă pentru toate trei grupuri de referință: absolvenții/studenții instituțiilor de formare profesională, persoanele fără calificare și elevii. Constatăm, prin urmare, că remitențele condiționează un acces sporit la cunoștințe, la studierea unei limbi străine, ce ar putea ulterior facilita integrarea atât pe piața muncii din țara de origine, cât și din afară.

Există o relație direct proporțională între *nivelul de educație* și *cunoașterea unei limbi străine*. Astfel, cei cu studii superioare manifestă interes sporit pentru stăpânirea limbilor franceză și engleză, spre exemplu, în comparație cu respondenții cu un nivel mai scăzut de studii sau fără pregătire profesională.

Un alt indicator utilizat, pentru a evalua influența remitențelor asupra instruirii a fost modul în care cei chestionați și-au apreciat șansele: (a) de acces la învățământul profesional, în general, (b) de a învăța la un nivel mai avansat, (c) de a studia la facultatea preferată.

Conform SEM-2012, 60,7% dintre studenți nu și-ar fi continuat studiile după nivelul secundar general (gimnaziu / liceu / școală generală), dacă familiile lor nu ar fi beneficiat de remitențe. Altfel spus, pentru aproximativ 2/3 dintre toți studenții care au primit de bani de peste hotare, acest ajutor s-au dovedit a fi un factor determinant pentru formarea profesională și accesul la învățământul superior, în general. Această situație este specifică, mai ales, persoanelor din sudul țării, din localitățile rurale și pentru cei care au avut contracte de studii.

68,2% dintre studenții/absolvenții universităților au avut acces la studii superioare numai/în mare parte, datorită transferurilor de peste hotare. Astfel, mai mult de 2/3 dintre studenții/absolvenții beneficiari de remitențe ar fi ales să facă studii secundar profesionale sau colegii, în cazul dacă nu primeau bani din străinătate. Similar concluziei anterioare, această opinie a fost mai des exprimată de cei din sudul țării și din localitățile rurale.

51,6% dintre studenții/absolvenții chestionați, beneficiari de remitențe, au relatat că studiază/au studiat la facultatea preferată doar/în mare parte, grație transferurilor de peste hotare. Adică, mai mult de jumătate dintre studenții/absolvenții de mai sus ar fi optat pentru o altă specialitate (probabil, mai puțin dorită), dacă nu ar fi avut sprijin din afară.

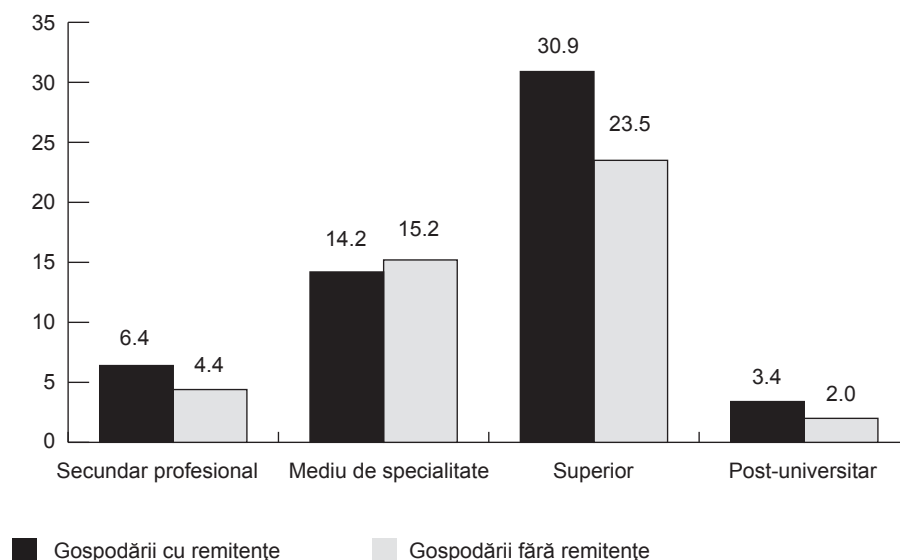
38,4% dintre respondenți au declarat că, remitențele nu le-au influențat, în niciun fel, accesul la formarea pentru carieră. La majoritatea, însă (61,6%), accesul la educație a fost condiționat de disponibilitatea resurselor financiare, remise de peste hotare. Reiterăm aici că, 50,5% dintre respondenții fără transferuri de peste hotare au ales să facă studii secundar profesionale, deoarece nu și-au permis acoperirea cheltuielilor legate de niveluri de instruire mai avansate. În cazul beneficiarilor de remitențe, această cotă a reprezentat 37,5%.

În cazul respondenților care nu au beneficiat de remitențe, concluziile sunt următoarele: (a) circa jumătate dintre aceștia (47,3%) ar fi optat pentru un nivel mai ridicat de studii, dacă familiile lor ar fi primit bani de peste hotare; (b) 37,2% ar fi ales alte specialități, dacă dispuneau de sprijin din exterior; 52,6% ar fi avut o situație mai bună (în ceea ce privește accesul la un nivel mai avansat de educație sau la domeniul favorit de studii), în cazul în care beneficiau de remitențe.

Persoanele fără studii profesionale au fost întrebat, unde și-ar continua educația, dacă ar avea această posibilitate. Răspunsurile obținute au avut o distribuție aproximativ egală. Astfel, 28,6% ar alege școli profesionale, 27,9% - colegii, iar 29,2% ar studia la universități. Rata non-răspunsurilor reprezintă 14,2%.

Analiza mai detaliată a acestui indicator arată, însă, că spre o școală profesională/de meserii se orientează, în special, persoanele care nu beneficiază de remitențe (31,6%) în comparație cu celelalte (25,0%). Situația este inversă, în cazul nivelului mediu de specialitate: pentru colegii au optat 23,7% dintre cei fără remitențe și 32,8% dintre respondenții beneficiari de transferuri externe. De altfel, această situație are o explicație: instruirea la nivelul secundar profesional este mai puțin costisitoare pentru bugetele familiilor (vezi nota de subsol nr. 7, pag. 20). Pentru universități, au optat 30,3% dintre respondenții fără remitențe și 28,1% - cu transferuri de peste hotare.

Domeniile care prezintă cel mai mare interes pentru persoanele fără studii profesionale sunt: construcțiile, economia, serviciile, medicina/farmacia, transporturile și telecomunicațiile.

Figura 26. Distribuția studenților pe nivele de studii, în funcție de beneficierea de remitențe (%)

Sursa: SEM, 2012

Ponderea studenților la toate nivelele de educație a fost mai mare în familiile, care au beneficiat de remitențe, în comparație cu gospodăriile fără bani trimiși din afară (Figura 26). Excepție constituie colegiile, dar cu o diferență foarte mică.

În universități au fost înscriși aproximativ 1/3 dintre studenții din gospodării beneficiare de transferuri de peste hotare și circa 1/4 dintre tineri fără sprijin din străinătate.

Această realitate este confirmată de surse, ce relevă, că tinerii proveniți din gospodăriile cu migranți sunt mai dornici să dea admiterea la universități, grație disponibilităților financiare⁷¹, spre deosebire de semenii lor din familiile fără remitențe.

Analiștii de la *Expert-Grup* au identificat o corelație interesantă dintre migrație și investițiile în educația superioară. Deși majoritatea migranților provin din mediul rural, rata de admitere în instituțiile de învățământ superior a crescut mai mult, în cazul celor din mediul urban. Această situație evidențiază utilizarea diferită a remitențelor. În mediul urban, remitențele reprezintă, probabil, o sursă suplimentară de venit și sporește probabilitatea de investiții în educație. În mediul rural, însă, transferurile externe pot constitui singura sursă importantă de venit a gospodăriilor, fiind cheltuite, în principal, pe alimente și alte produse de bază⁷².

Studiile asupra fenomenului migrației indică asupra faptului că, educația copiilor este printre factorii principali, care determină exodul moldovenilor. Mulți părinți pleacă peste hotare, pentru a oferi studii avansate copiilor.

71 Matthias Lücke, Toman Omar Mahmoud, Pia Pinger, Modele și tendințe ale migrației și remitențelor în Republica Moldova, 2007, Institutul de Economie Mondială din Kiel, p.40

CAPITOLUL 4

Cadrul legal și de politici în domeniul migrației și educației

Începând cu 5 iunie 2008, fenomenul migrației în țara noastră este abordat, în contextul Parteneriatului de Mobilitate (PM) între Uniunea Europeană și Republica Moldova. PM reprezintă un instrument, menit să promoveze un cadru mai eficient privind migrația legală, reintegrarea migranților ce revin în țară și lupta împotriva migrației ilegale.

4.1. Strategii și planuri de acțiuni în domeniile educației, formării, pieței muncii și migrației

În țările dezvoltate, învățământul este reflectat în strategiile de dezvoltare pe termen lung, în care se arată direcția transformărilor economice în următorii 10-20 de ani. Dacă o țară își propune să dezvolte o anumită ramură economică, atunci aplică nu doar politici sectoriale, ci recurge și la ajustarea structurilor sistemului educațional, conform obiectivelor propuse. De menționat, că RM dispune de un document național privind dezvoltarea țării, pe termen lung (2012-2020). La 3 aprilie 2012, guvernul a transmis parlamentului spre examinare proiectul *Strategiei Naționale de Dezvoltare „Moldova 2020”*⁷³. Studiile relevante pentru carieră figurează printre prioritățile pentru următorii nouă ani. Acestea presupun „racordarea sistemului educațional la cerințele pieței, în vederea sporirii productivității forței de muncă și creșterii ratei de ocupare în economie”⁷⁴. Pentru a adapta sistemul de învățământ la nevoile viitoare de dezvoltare, sunt necesare previziuni pe termen mediu și lung a necesarului de competențe.

Documentul ce evocă obiectivele primordiale ale sistemului educațional din RM, din perspectiva integrării europene, este *Strategia consolidată de dezvoltare a învățământului pentru anii 2011-2015*⁷⁴. Necesitatea elaborării actului în cauză a fost impulsionată (printre altele) de „intensificarea migrației forței de muncă” și de „utilizarea insuficientă a potențialului intelectual”⁷⁵. Dintre prioritățile strategiei, cu relevanță pentru studiul nostru, pot fi menționate: racordarea învățământului vocațional și tehnic la necesitățile pieței muncii; extinderea legăturilor dintre instituțiile de învățământ superior și mediul economic; integrarea învățământului național în spațiul educațional al UE.

Acțiunile de reformare a sistemului de educație profesională din RM, din ultimul deceniu, prin racordarea la necesitățile pieței muncii, dar și prin compatibilizarea acestuia cu standardele europene, au vizat, îndeosebi, nivelurile de învățământ secundar-profesional și superior. Cea mai importantă realizare în educația superioară din ultimii ani a fost aderarea RM la **Procesul Bologna** (2005). În acest context, au fost înfăptuite numeroase reforme, printre care: organizarea învățământului superior pe cicluri și elaborarea noilor programe de studii; instituționalizarea creditelor de studiu în toate unitățile de învățământ superior; elaborarea noului *Nomenclator al domeniilor de formare profesională și al specialităților pentru ciclul I*; eliberarea cu titlu obligatoriu a *Suplimentului la diplomă de model unic european*; dezvoltarea de parteneriate cu centrele universitare din diferite țări europene. Totodată, în prezent, e în proces de redactare *Cadrul Național al Calificărilor*, compatibil cu documentul similar în context UE - *Cadrul European al Calificărilor*. Realizările până în momentul actual și acțiunile de perspectivă contribuie la mobilitatea academică internațională a cetățenilor moldoveni.

La nivelul secundar-profesional de formare a capitalului uman, guvernul a intervenit cu un șir de măsuri, între care - mărirea numărului de locuri la admiterea în școlile profesionale; majorarea alocărilor bugetare; actualizarea *Nomenclatorului de meserii*, conform necesităților economice ale țării; majorarea burselor; modernizarea parțială a bazei tehnico-materiale în unele instituții etc. În pofida acestor realizări, învățământul secundar profesional rămâne a fi „cel mai problematic”. În scopul redresării situației din domeniu, Ministerul Educației a elaborat, în anul 2010, un document exhaustiv (propunere de politică publică), prin care oferă soluții concrete referitoare la pregătirea profesională a cadrelor pentru economia națională: *Învățământul secundar profesional – competențe adaptate pentru piața muncii*⁷⁶.

În anul 2011, guvernul a emis **Hotărârea cu privire la modul de elaborare a standardelor ocupaționale pentru profesiile muncitorești**⁷⁷. Anexa 1 a acestui document prevede că, „Standardele ocupaționale sunt necesare pentru asigurarea calității pregătirii resurselor umane, identificarea calificărilor pe piața forței de muncă și corelarea formării profesionale inițiale și continue cu cerințele pieței muncii. Standardele ocupaționale servesc drept bază pentru reformarea sistemului de învățământ secundar profesional din Republica Moldova, dezvoltarea Cadrului Național al Calificărilor compatibil cu principiile Cadrului European al Calificărilor”.

În contextul abordării integrate a educației profesionale, pieței muncii și migrației, o importanță deosebită revine **Procesului Torino**, lansat în anul 2010, în RM. Obiectivul esențial al acestuia este dezvoltarea educației și formării profesionale (din eng. VET – Vocational Education and Training), conform cerințelor pieței muncii și standardelor europene. În acest sens, Fundația Europeană pentru Instruire a realizat un studiu de referință cu privire la cadrul analitic de evaluare a politicilor și sistemelor de instruire și pregătire profesională/vocațională. Procesul Torino în RM este un exercițiu de estimare a eficienței și contribuției VET la transformările economice și sociale.

În scopul ameliorării situației de pe piața muncii din RM, afectată de puternice dezechilibre ocupaționale și profesionale, guvernul a aprobat, în anul 2007, **Strategia Națională privind Politicile de Ocupare a Forței de Muncă, pentru anii 2007-2015**⁷⁸. Realizarea obiectivelor stipulate în acest document ar trebui să contribuie la: creșterea nivelului de ocupare; înlăturarea dezechilibrelor de pe piața forței de muncă; reducerea șomajului și creșterea numărului de noi locuri de muncă; dezvoltarea potențialului uman prin reformarea sistemului de

învățământ, recalificare și prin creșterea mobilității forței de muncă.

În scopul implementării strategiei, guvernul a aprobat, în decembrie 2011, un mecanism practic de aplicare - *Planul național de acțiuni pentru ocuparea forței de muncă pe anul 2012*⁷⁹.

Pentru a asigura legalitatea circulației și mobilității cetățenilor, Guvernul RM a aprobat, în 2011, *Strategia națională în domeniul migrației și azilului (2011-2020)*⁸⁰. Pe lângă viziunile legate de migrație, **actul respectiv evocă** și problema exodului de inteligență, fenomen care, deocamdată, nu și-a găsit reflectare în politicile naționale. Deși, în ultimului deceniu, s-a atestat o creștere permanentă a numărului migranților cu studii superioare și medii de specialitate, încă nu există criterii pentru a ține evidența acestora. Nu sunt evaluate pierderile, directe și indirecte, ale investițiilor cetățenilor în învățământul superior⁸¹. Strategia subliniază rolul pozitiv al liberalizării regimului de vize și securității trecerii frontierei, cu beneficii asupra migrației în scop de studii a cetățenilor moldoveni. Acest proces „sporește accesul tinerilor din RM la studii peste hotare. Numărul bursierilor înmatriculați la studii, în cadrul diverselor instituții de învățământ superior peste hotare, este în creștere permanentă, însă lipsa politicilor naționale direcționate spre această categorie de persoane, nu stimulează întoarcerea și angajarea lor în câmpul muncii în Republica Moldova”, se arată în strategie.

La câteva luni după aprobarea documentului respectiv, a fost adoptat și *Planul de acțiuni pentru anii 2011-2015 privind implementarea Strategiei naționale în domeniul migrației și azilului*⁸². Un compartiment special al acestui document se referă la asigurarea recunoașterii calificărilor și competențelor migranților.

4.2. Recunoașterea calificărilor, abilităților și competențelor cetățenilor moldoveni, în contextul migrației

În acest capitol este tratată problematica recunoașterii competențelor, abilităților și calificărilor cetățenilor moldoveni, în contextul migrației. Autorii elucidează respectivele chestiuni, sub două aspecte: (1) recunoașterii de către autoritățile RM a calificărilor obținute în străinătate de către cetățenii moldoveni și (2) recunoașterea în țările de destinație a calificărilor dobândite de migranți, în cadrul instituțiilor de învățământ din RM. Modalitatea de recunoaștere este reglementată de către legislația internă, convențiile internaționale și recomandările elaborate de către Consiliul European, Comisia Europeană, UNESCO/CEPES⁸³.

4.2.1. Recunoașterea calificărilor migranților moldoveni în țările de destinație

Principiile *Convenției de la Lisabona pentru Recunoașterea Diplomelor din Învățământul Superior în Regiunea Europeană* stau la baza recunoașterii și echivalării actelor de studii superioare (diplome și certificate), semnată de către RM în anul 1997 și ratificată la 1 noiembrie 1999. Astfel, țara dispune de **Regulamentul privind recunoașterea, echivalarea și autentificarea**

actelor de studii și a calificărilor⁸⁴. Potrivit acestuia, diplomele care atestă studiile universitare și preuniversitare, eliberate în țările semnatare ale *Convenției de la Lisabona*, sunt automat recunoscute în RM, cu condiția să nu existe diferențe substanțiale în durata și programele de studii.

În plus, RM a semnat **acorduri bilaterale** de recunoaștere reciprocă a actelor de studii cu România (1998), Bulgaria (2000), Ucraina (2001) și Federația Rusă (2003), precum și un **acord multilateral** cu țările din spațiul CSI, privind recunoașterea reciprocă și echivalarea actelor de studii medii generale, secundar profesionale și medii de specialitate (2004)⁸⁵. Potrivit reprezentanților Ministerului Educației al RM, aceste înțelegeri sunt depășite și trebuie reînnoite. Un alt tratat internațional în acest domeniu, la care RM este parte, este *Convenția de la Haga cu privire la suprimarea cerinței pentru supralegalizarea actelor oficiale străine* (2007).

Cu toate acestea, numărul țărilor care au semnat acorduri de recunoaștere a documentelor de studii este mai mic, decât numărul statelor care acceptă migranți moldoveni. În plus, „nu au fost elaborate **mecanisme privind recunoașterea reciprocă** a diplomelor de studii și mecanisme privind angajarea migranților din RM, potrivit competențelor și nivelului de instruire”⁸⁶.

Pentru a facilita continuarea studiilor și/sau angajarea în câmpul muncii peste hotare a cetățenilor moldoveni, Guvernul RM a aprobat, în ianuarie 2012, **inițierea negocierilor asupra Acordului interguvernamental privind recunoașterea diplomelor, titlurilor academice, calificărilor și competențelor**⁸⁷. Acordul prevede recunoașterea pe plan internațional a actelor de studii și a calificărilor obținute în RM și urmează a fi semnat cu 23 de state, și anume: Bulgaria, Cehia, Cipru, Danemarca, Estonia, Finlanda, Franța, Germania, Grecia, Irlanda, Israel, Italia, Lituania, Letonia, Marea Britanie, Norvegia, Polonia, Portugalia, Slovenia, Slovacia, Suedia, Turcia și Ungaria. Documentul va lua în considerare atât mobilitatea academică (posibilitatea de angajare în instituțiile de învățământ din străinătate), cât și mobilitatea profesională (posibilitatea de angajare în sectoarele economice ale țărilor gazdă) a cetățenilor moldoveni⁸⁸. Acordul se referă, de asemenea, la actele de studii, eliberate înainte de data intrării în vigoare a acestuia⁸⁹. Ministerul Educației, cu suportul Ministerului Afacerilor Externe și Integrării Europene, a transmis, prin canale diplomatice, proiectul de acord către ministerele de resort din statele membre ale Parteneriatului de Mobilitate UE-RM. În urma acestei acțiuni, între 27-28 septembrie 2012, au avut loc discuții cu delegația Ministerului Educației, universităților și cercetării din Republica Italiană, în vederea demarării negocierilor asupra *Acordului-cadru interguvernamental privind recunoașterea diplomelor, titlurilor academice, calificărilor și competențelor*.

Un alt document ce sprijină recunoașterea și echivalarea reciprocă a calificărilor, este *Hotărârea Guvernului nr. 177 din 23 martie 2012 privind inițierea negocierilor asupra proiectului Acordului interguvernamental de cooperare în domeniul educației, științei și inovării*. Conform deciziei în cauză, Ministerul Educației, cu sprijinul Ministerului Afacerilor Externe și Integrării Europene, a transmis, prin canale diplomatice, proiectul acordului respectiv către ministerele de resort din țările Europei de Sud-Est. Articolul 6 al acordului menționat conține dispoziții referitoare la recunoașterea și echivalarea reciprocă a calificărilor/competențelor: „Părțile vor face schimb de informații și documente, în scopul facilitării activității autorităților competente în procesul de recunoaștere a actelor de studii și a calificărilor, emise de ambele țări, în conformitate cu reglementările și legislația în vigoare ale ambelor Părți.”

Statele cărora li s-a propus inițierea negocierilor asupra proiectului-cadru al ***Acordului interguvernamental de cooperare în domeniul educației, științei și inovării*** sunt: Albania, Serbia, Croația, Muntenegru, Macedonia, Bosnia și Herțegovina. Macedonia și Croația au manifestat interes, în vederea inițierii negocierilor și semnării a unui acord de cooperare relevant cu Ministerul Educației al RM.

Un instrument important de promovare a calificărilor obținute în învățământul superior este ***Anexa la diploma de studii***⁹⁰, realizată conform prevederilor Centrului European pentru Studii Superioare (CEPES), Consiliului Europei și UNESCO. Anexa oferă o explicație minuțioasă, la nivel internațional, referitoare la formarea profesională în cadrul instituțiilor de educație superioară din RM⁹¹.

Aplicarea deplină în practică a prevederilor ***Procesului de la Bologna*** ar putea contribui, de asemenea, la sporirea transparenței internaționale și facilitarea recunoașterii calificărilor/competențelor universitare și profesionale.

4.2.2. Recunoașterea calificărilor migranților reveniți în țara de origine

RM **nu dispune** de un cadru legal și instituțional de recunoaștere a calificărilor migranților moldoveni, obținute în străinătate. Chestiunea gestionării migrației forței de muncă a devenit importantă pe agendele de lucru ale organizațiilor internaționale și a factorilor decizionali din RM, mai ales, în contextul Parteneriatului de Mobilitate.

Guvernul RM a decis elaborarea unui ***Sistem național de validare a învățării non-formale și informale***, compatibil cu standardele aplicate în UE. Conceptul acestui sistem a fost elaborat în cadrul Parteneriatului de Mobilitate, cu statut de recomandare pentru guvern. În prezent, documentul servește la dezvoltarea unui act normativ vizând ***Sistemul național de validare a învățării non-formale și informale***. Din anul 2011, recunoașterea competențelor dobândite peste hotare de către migranții reveniți în țară a devenit o sarcină a Ministerului Educației, Ministerului Muncii, Protecției Sociale și Familiei (prin intermediul Agenției Naționale pentru Ocuparea Forței de Muncă) și Ministerului Economiei.

Este vorba despre prevederile ***Planului de acțiuni pentru anii 2011-2015 privind implementarea Strategiei naționale în domeniul migrației și azilului***⁹². Obiectivul 10 al acestui document se referă la „asigurarea compatibilității competențelor și calificărilor migranților”. Iată acțiunile de prim-plan, ce urmează a fi întreprinse de către ministerele de resort: (1) stabilirea mecanismului de recunoaștere a cunoștințelor și experienței profesionale ale migranților, obținute în urma muncii prestate peste hotare, cu utilizarea acestora pe piața muncii autohtone, la întoarcerea acasă; (2) recunoașterea și echivalarea actelor de studii și a calificărilor dobândite în străinătate, prin aplicarea procedurilor de recunoaștere în statele membre ale Uniunii Europene; (3) evaluarea și certificarea competențelor și abilităților obținute de către migranții moldoveni peste hotare. Termenul limită de realizare a acestor acțiuni este anul 2015.

În contextul Parteneriatului de Mobilitate, în RM se derulează proiecte de promovare a revenirii migranților de peste hotare. Unul dintre acestea este ***Programul de granturi***

pentru tinerii moldoveni, absolvenți ai instituțiilor din străinătate (2010-2012), implementat de către Misiunea OIM în RM, în parteneriat cu Ministerul Tineretului și Sportului, Ministerul Educației și ANOFM. Programul reprezintă un exemplu de atragere în țară a competențelor dobândite peste hotare. Prin suportul acordat tinerilor, în vederea angajării în instituțiile private sau publice din RM, sunt recunoscute, implicit, cunoștințele și abilitățile acumulate în timpul studiilor din afară de către beneficiarii programului.

4.2.3. Asistența de recalificare / perfecționare a migranților reînțorși

În octombrie 2008, Guvernul RM a aprobat *Planul de acțiuni privind stimularea reînțoarcerii lucrătorilor migranți moldoveni de peste hotare*⁹³, care stipulează „organizarea cursurilor de formare profesională (recalificare și perfecționare) pentru persoanele reînțoarse în țară, potrivit pregătirii profesionale inițiale, experienței în profesia respectivă și cerințelor actuale ale pieței forței de muncă”. Instituțiile responsabile pentru realizarea acțiunii sunt Ministerul Economiei și ANOFM.

Un alt document ce prevede acordarea asistenței de recalificare și/sau perfecționare pentru migranții reveniți de peste hotare este *Planul național de acțiuni pentru ocuparea forței de muncă*, elaborat anual. Unul dintre obiectivele acestuia pentru anul 2012 stabilea “acțiuni de dezvoltare și promovare a programelor de instruire antreprenorială pentru migranții reveniți de peste hotare”⁹⁴. Aceste măsuri au fost inițiate în 2010, în paralel cu aprobarea de către guvern a *Programului-pilot de atragere a remitențelor în economie „PARE 1+1” pentru anii 2010-2012*⁹⁵. Programul urma să fie implementat de Organizația pentru Dezvoltarea Sectorului Întreprinderilor Mici și Mijlocii (ODIMM). Componenta II a documentului stabilea instruirea beneficiarilor, prin organizarea de cursuri de pregătire antreprenorială. Scopul programului-pilot era de a mobiliza resursele umane și financiare ale lucrătorilor migranți, în dezvoltarea economică a RM.

Un proiect similar – *Suport în utilizarea remitențelor pentru crearea noilor afaceri și a locurilor de muncă* – este transpus în practică de Asociația “ProRuralInvest”, preconizat în perioada 2011-2014.

Concluzii și recomandări

A. Concluzii și constatări în Moldova

Sistemul educațional vs. piața muncii: dezechilibrul dintre calificări și cerințele la zi

La începutul anilor '90, numărul de studenți la cele trei niveluri de învățământ profesional și tehnic era relativ egal. Cererea pentru studii secundar profesionale scăzuse dramatic, devenind *neprestigioase*, pe fundalul colapsului economic din acea perioadă. Pe de altă parte, s-a observat creșterea masivă a interesului tinerilor față de studiile superioare, care au devenit mai accesibile, datorită îmbunătățirii situației financiare a familiilor, ca urmare a migrației.

În ultimii 20 de ani, numărul studenților din colegii a ajuns de trei ori mai mic, iar al celor din subsistemul secundar profesional – de cinci ori mai mic, în comparație cu ponderea studenților universitari. Pe lângă excedentul de persoane cu studii superioare, sistemul educațional din RM a generat un surplus de specialiști în economie și drept, care alcătuiau anual, circa 50% din totalul absolvenților universitari, în perioada 2005-2010.

O problemă majoră în acest sens este lipsa sau ineficiența serviciilor de orientare profesională în școli, gimnazii și licee, deși programul de studii prevede asemenea cursuri. În plus, autoritățile RM au dificultăți la prognozarea și planificarea necesarului de forță de muncă, fapt ce afectează procesul de stabilire a cotelor de admitere în instituțiile de învățământ profesional.

Prin urmare, alegerea nivelului și domeniului de studii nu corespunde cu cererea de pe piața muncii: tinerii tind să obțină diplome de studii superioare (în timp ce piața solicită muncitori calificați) și se orientează spre profesii pe care le consideră populare (științe economice, juridice, politice), în timp ce se resimte un deficit de pedagogi, medici, ingineri, etc. Un alt mare dezavantaj este lipsa cercetărilor sistematice de prospectare și prognozare a pieței muncii, ce ar contribui la direcționarea sistemului de învățământ și a viitorilor muncitori.

Schimbările structurale în economia națională din ultimii ani și migrația populației au condiționat o diminuare constantă a ratei de ocupare. Această tendință de scădere nu este, în general, legată de nivelul competențelor profesionale ale forței de muncă. Totuși, ponderea persoanelor cu studii superioare este mai mare în rândul populației ocupate, decât a persoanelor cu nivel de pregătire secundar profesional și mediu de specialitate (59% față de 51% și 50% respectiv, în anul 2010). Prin urmare, șansele de angajare sunt mai mari pentru cei cu un nivel mai ridicat de educație.

Ultimele concluzii scot în evidență următoarea incoerență: deși piața solicită muncitori calificați, șansele de angajare sunt mai mari pentru deținătorii diplomelor universitare (și interesul pentru studii superioare crește). Acest paradox este explicat în literatura de specialitate și confirmat de rezultatele studiului nostru. Pe de o parte, opțiunea tinerilor pentru pregătire universitară a dus la o schimbare structurală a populației ocupate, în funcție de nivelul de educație, locuri de muncă ce necesită un nivel scăzut de competențe și joburi prost plătite, ce sunt ocupate de absolvenții cu studii superioare. Din cauza salariilor mici, se observă tendința alarmantă de a migra. Pe de altă parte⁹⁶, școlile profesionale și de meserii oferă pregătire (pentru marea majoritate a cazurilor) inadecvată, iar calitatea capitalului uman format de aceste instituții este sub așteptările angajatorilor. Nici absolvenții de facultăți nu excelează (recunosc ei înșiși), dar au un avantaj: sunt mai flexibili, capabili să îndeplinească o gamă largă de funcții, învață repede și sunt mai responsabili. Ei acceptă să fie angajați (în special, la prima experiență) în domenii, ce nu au legătură cu specialitățile lor. Aceasta pentru că nu există locuri de muncă vacante, potrivit calificărilor lor (de exemplu, absolvenții de drept și economie), sau lipsei de experiență sau pentru că nu posedă cunoștințe și abilități necesare pozițiilor la care aspiră.

Revenind la oferta pieței de muncă, să amintim că dominante sunt posturile vacante pentru muncitori calificați. Conform statisticilor oficiale, circa 80% din totalul joburilor disponibile vizează persoanele cu studii secundar profesionale și această situație nu s-a schimbat, în ultimii cinci ani. Un alt paradox al pieței muncii, este că, în condițiile unei cereri sporite pentru muncitorii calificați, absolvenții școlilor de meserii sunt cel mai expuși riscului de șomaj. De fapt, explicația adusă în alineatul anterior este valabilă și pentru acest caz.

În ceea ce privește concordanța dintre profilul de studii și cel al ocupației respondenților, constatăm că marea majoritate a angajaților calificați din RM desfășoară activități în stricță conformitate cu domeniul lor de pregătire profesională, la locurile de muncă. Cel mai *bine poziționați* în acest sens sunt absolvenții universităților. Potrivit statisticilor din 2010 a BNS (comparativ cu situația din 2008), a crescut ponderea angajaților care realizau munci sub calificările lor (inclusiv absolvenți de facultăți). Aceasta este o confirmare a relațiilor dintre educație și ocuparea forței de muncă.

Există o colaborare firavă și, în mare parte, inefficientă între instituțiile de formare profesională și mediul de afaceri – este o altă concluzie a studiului. Ambele părți se „*acuză*” reciproc de lipsă de comunicare. Reprezentanții instituțiilor de învățământ susțin, că agenții economici sunt reticenți în privința colaborării, iar cei din mediul de afaceri învinuiesc sistemul educațional că ar fi rupt de piața muncii și că ar produce specialiști, ce nu corespund cerințelor de azi. Forumul Economic Mondial a evaluat învățământul profesional din RM și gradul de cooperare între educație și agenții economici. Concluziile sunt următoarele: sistemul educațional din țară nu este adaptat noilor evoluții economice, iar capitalul uman format nu este suficient de pregătit pentru o integrare de succes pe piața muncii, imediat după absolvire. Totodată, implicarea mai activă a business-ului în pregătirea specialiștilor ar putea schimba situația.

Migrația

Exodul creierilor este unul dintre indicatorii Forumului Economic Mondial de estimare a eficienței pieței muncii. RM a acumulat doar 2 puncte, pe o scară de la 1 la 7 (unde 1 semnifică - persoanele înalt calificate pleacă peste hotare, în căutarea unor posibilități mai

mari de valorificare a abilităților lor, iar 7 - țara de origine oferă oportunități excelente potențialului uman). RM a obținut doar 2 puncte. Prin urmare, piața muncii din RM este, practic, inefficientă sub aspectul valorificării potențialului uman al țării.

În perioada 2009-2011, exodul moldovenilor a înregistrat o tendință ascendentă: de la 295 mii de oameni - la 317 mii de persoane pe an. În anul 2011, circa jumătate din fluxul migraționist al țării îl reprezenta populația cu calificări profesionale (48%). Decizia specialiștilor de a pleca peste hotare este condiționată, în special, de deficiențele pieței muncii interne, salariilor mici, incapacității de a găsi joburi în funcție de calificări și experiență profesională etc.

Chiar dacă persoanele cu nivel superior de studii prezintă o probabilitate mai mică de a migra, statistice BNS și prognozele sociologice indică asupra creșterii numărului de absolvenți ai universităților, în contextul populației migratoare. În plus, persoanele cu nivel ridicat de educație fac parte din categoria migranților pe termen lung, deoarece tind să lucreze peste hotare o durată mai lungă de timp, comparativ cu cei cu o slabă pregătire intelectuală.

În același timp, rezultatele studiului nostru (dar și cele ale unor cercetări anterioare) arată, că studenții preferă să rămână în țară și să-și dezvolte o carieră, decât să plece în afară, dar sunt *forțați* să recurgă la migrație, din cauza ofertelor limitate și fără perspective în RM. În străinătate, ei sunt antrenați (în marea lor majoritate) în activități, pentru care sunt supracalificați, însă acceptă *irosirea* propriului capital intelectual acumulat, ca preț plătit pentru bunăstare financiară.

Succesul migranților în țările gazdă este condiționat de nivelul lor de studii. Concluziile acestui raport arată că, cetățenii moldoveni cu studii superioare se regăsesc, mai des, în sfere de activitate mai „*prestigioase*”, își găsesc mai ușor de lucru pe termen lung, sunt mai bine remunerați și, respectiv, protejați din punct de vedere social.

Nu există statistici oficiale referitoare la numărul exact al studenților plecați la studii peste hotare și nici al tinerilor reveniți în țară, după absolvirea instituțiilor din străinătate. Incluziunea lor socială ulterioară pe piața muncii din RM și alte aspecte privind angajarea lor este o ecuație cu multe necunoscute. Totuși, statisticile Ministerului Educației cu referire la migrația cetățenilor moldoveni, în ultimii șase ani, dovedesc o tendință crescătoare a celor plecați, în scopuri educaționale în afară, în baza protocoalelor internaționale de colaborare. Cifrele s-au dublat de aproape două ori (de la 2 118 persoane, în anul de studii 2006-2007 - la 4 270, în 2011-2012). Datele UNESCO în acest sens sunt și mai convingătoare.

Una dintre concluziile cercetării empirice este că, ponderea celor care după terminarea facultății rămân peste hotare, e în continuă creștere. Tot mai mulți cetățeni moldoveni aleg să plece la studii în afară, să obțină diplome recunoscute în plan internațional și să-și creeze condiții de a se stabili acolo. Numărul cazurilor de reîntregire a familiilor în țările gazdă este, de asemenea, în continuă creștere.

Absolvenți învățământului superior nu fac față exigențelor și cererii pieței muncii naționale și celei din UE pentru lucrători înalt calificați și cu calificări la standarde moderne.

Nivelul slab de calificare în țara de origine (pentru locuri de muncă prost plătite, ce necesită competențe reduse, care sunt ocupate de lucrători cu studii superioare) și lipsa de

atractivitate a salariilor mici, la rândul lor, contribuie la amploarea fenomenului exodului brațelor de muncă și a celor dornici de a se recalifica în străinătate.

Cauzele descalificărilor migranților: nu sunt puse în aplicare acordurile de recunoaștere a actelor de studii în străinătate. Lipsa de informații referitoare la posibilitățile de utilizare a calificărilor, competențelor lingvistice, vidul informațional cu privire la cerințele de pe piața muncii. Lipsa canalelor legale de migrație, datorită unor politici de „laissez-faire”. Migranțul este lăsat în voia sorții, iar guvernul nu vrea, cu adevărat, să intervină în gestionarea și reglementarea fluxurilor migraționiste.

Motivul de recalificare în țară și în străinătate: Parteneriatul de Mobilitate ar putea juca un rol mai important în această privință. Până în prezent, acesta s-a concentrat, în principal, pe reîntoarcerea acasă a migranților, combaterea migrației ilegale și controlul la frontiere.

Remitențele și accesul la educație

Concluzia esențială a acestui capitol este că există, îndubitabil, o corelație pozitivă între beneficierea de remitențe și accesul la educație. Astfel, membrii familiilor care dispun de remitențe, de cele mai dese ori, urmează studii profesionale (după nivelul secundar general), față de copiii din familiile fără transferuri de mijloace bănești de peste hotare (57,9% vs. 29,7%).

Remitențele au un rol definitoriu în alegerea nivelului de studii și al profesiunilor:

- tinerii proveniți din gospodăriile cu migranți sunt mai dispuși să se înscrie la universități (30,9%), spre deosebire de semenii lor din familiile care nu au pe cineva la muncă în străinătate (23,5%);
- 2/3 dintre studenții/absolvenții beneficiari de remitențe au urmat studii universitare numai/în mare parte, datorită transferurilor externe;
- 50,5% dintre respondenți care nu primeau bani de peste hotare, au ales să facă studii medii de specialitate, pentru că nu aveau resursele financiare necesare, pentru a plăti educația superioară;
- aproximativ jumătate dintre studenții/absolvenții beneficiari de remitențe au optat pentru o anumită profesie numai/în mare parte, datorită acestor surse financiare, altfel, ar fi fost nevoiți să aleagă alte profesii, domenii de studii, mai puțin atractive.

Investițiile în educație sunt mai mari, în cazul gospodăriilor care beneficiază de transferuri externe ale migranților. Aceste familii alocă sume mai mari pentru același tip de cheltuieli, în comparație cu acelea, care nu primesc bani din afară. Spre exemplu, o familie cu remitențe cheltuia, în medie, pentru cazarea copilului student circa 5900 lei/an, iar o familie fără sprijin din exterior – circa 3400 lei/an; un student cu remitențe cheltuiește pentru lecții suplimentare, în medie, circa 2600 lei/an, iar unul fără – circa 1100 lei/an. Diferențele se referă la toate tipurile de plăți, pe care le suportă un student (taxe de studii, cazare, alimentație, transport, ore facultative, sume neoficiale, rechizite și manuale, activități extracurriculare etc.).

Diferențele se observă și în funcție de nivelul de studii al respondenților. Un student care beneficia de remitențe, a cheltuit pentru un an de studii, într-o școală profesională, în medie, 2805 lei (practic, de două ori mai mult decât unul dintr-o familie fără bani din străinătate).

Un student la colegiu, beneficiar de remitențe, cheltuia de 1,5 ori mai mult, decât colegul său ne-beneficiar. În cazul studiilor superioare, diferența este de 1,3 ori.

Copiii din familiile care dispun de resurse bănești din afară, au acces mai mare la tehnologiile informaționale. De exemplu, ponderea studenților care și-au procurat computere, este mai mare în rândul beneficiarilor de remitențe, în comparație cu ceilalți (39,3% vs. 28,2%).

Între indicatorul *beneficierea de remitențe* și *cunoașterea unei limbi străine* există o corelație pozitivă. Spre pildă, mai multe persoane cu mijloace bănești din exterior cunosc limbile engleză și franceză, comparativ cu cele fără bani din afară. Această situație caracterizează, deopotrivă, toți participanții la sondaj, indiferent de nivelul lor de educație (fie că sunt elevi sau studenți, absolvenți ai unei instituții superioare, ai unui colegiu sau școli de meserii, fie că sunt persoane necalificate). Prin urmare, accesul la învățarea unei limbi străine este mai mare în rândul populației beneficiare de remitențe.

Remitențele afectează considerabil nu doar accesul la educație, dar și intențiile de angajare. Și anume, reduc motivația de angajare a beneficiarilor (efecte ale salariului de rezervă). Acest fapt a fost confirmat de rezultatele sondajului nostru. Astfel, în gospodăriile care nu dispuneau de mijloace bănești din exterior, ponderea persoanelor inative, în ultimele 12 luni, era cu circa 10% mai mare, decât în gospodăriile care nu au primit bani din afară (45,7% în comparație cu 35,0% respectiv).

B. Recomandări

În urma discuțiilor din cadrul focus-grup, cu diferite grupuri sociale, a interviurilor aprofundate cu experți în domeniu și a sondajului reprezentativ pe țară, au fost formulate mai multe recomandări, care ar putea îmbunătăți legăturile dintre sistemul educațional, formarea profesională, piața forței de muncă și migrația.

- (1) Chiar dacă curricula preuniversitară prevede orientarea profesională a elevilor, acest obiectiv educațional rămâne doar un deziderat. Se recomandă ca lecțiile de consiliere în carieră, la nivel secundar general, să fie tratate cu mai multă seriozitate și responsabilitate de către cadrele didactice. O alternativă pentru lecțiile/ modulele de orientare profesională în școli și licee ar putea fi crearea de centre specializate⁹⁷, în vederea acordării unor asemenea servicii. Consultanța în alegerea domeniilor de studii și a specializărilor ar trebui realizată de profesioniști, care se informează și își actualizează în permanență cunoștințele referitoare la schimbările continue de pe piața muncii, au competența de a evalua potențialul elevilor. Informațiile prezentate ar trebui să includă statistici relevante, gama profesiilor existente în RM, să explice avantajele și dezavantajele acestora, să identifice aptitudinile elevilor pentru anumite domenii, să coopereze cu mediul de afaceri și să organizeze târguri de muncă, care ar permite adolescenților să ia decizii corecte, în privința alegerii unui drum în viață etc.
- (2) Consilierea profesională e necesară și în sistemul de formare profesională (la toate cele trei niveluri educaționale – secundar profesional, mediu de specialitate și superior). Interviurile aprofundate, realizate în cadrul SEM-2012, au arătat, că există centre de

ghidare în carieră, pe lângă unele instituții de învățământ superior, ale Universității de Stat și Universității Tehnice din Moldova. Autorii studiului nu și-au propus o analiză detaliată a acestui aspect, dar credem că ar fi interesant și util să se facă o inventariere a centrelor de acest tip la nivel de țară, cu o analiză a serviciilor prestate de ele, a succeselor înregistrate în stabilirea legăturii dintre mediul de afaceri și tinerii specialiști.

- (3) Autoritățile responsabile de elaborarea planurilor de admitere nu dețin date clare referitoare la piața muncii. În prezent, nu există prognoze *credibile*, privind necesarul de forță de muncă în țară. Agenția de Ocupare a Forței de Muncă realizează studii de evaluare a nevoilor de calificări și competențe, însă, acestea oferă perspective pe termen scurt. Or, nu sunt suficiente pentru orientarea sistemului de învățământ spre profesiile solicitate mai des, la etapa finală a ciclului de studii. În acest context, se recomandă prospectarea și prognozarea forței de muncă, pe termen mediu și lung, care ar evalua necesitățile agenților economici. Instrumentele de prognozare ar oferi o imagine asupra evoluțiilor pieței muncii, permițând astfel o planificare corespunzătoare și în sistemul de învățământ.
- (4) În prezent, nu există un sistem adecvat de evaluare a instituțiilor de învățământ profesional. Actualul sistem vizează dotarea tehnico-materială a unităților, a cadrelor didactice, reușita academică a studenților etc., pe când indicatori ce reflectă rata de inserție a absolvenților în câmpul muncii, conform specializărilor obținute, gradul de satisfacție a companiilor față de pregătirea tinerilor, reprezentarea companiilor în managementul educațional, practic, lipsesc. Experții recomandă elaborarea unui set de indicatori și a unei metodologii, în baza cărora, să poată fi stabilit *ratingul* instituțiilor de educație și formare profesională, iar mediul de afaceri ar putea fi implicat în acest proces. Aceste măsuri ar crea premise pentru concurență sănătoasă între instituțiile de învățământ, care ar putea spori calitatea capitalului uman pe care-l pregătesc, iar agenții economici și-ar putea recruta personalul în funcție de acest rating.
- (5) Nu există statistici clare privind ocuparea forței de muncă a absolvenților. Se recomandă crearea, pe lângă instituțiile de învățământ, a unor centre care să țină evidența statistică a dosarelor de angajare a absolvenților, în cadrul unui sistem eficient de monitorizare ulterioară. Or, această funcție ar putea fi exercitată de eventualele centre de consiliere / ghidare în carieră (menționate în recomandarea 2).
- (6) Cooperarea dintre instituțiile de formare profesională și mediul de afaceri este slab dezvoltată și, practic, ineficientă. Desigur, există exemple bune de colaborare, dar acestea sunt *excepții de la regulă*. Dacă exemplele de bune practici ar fi preluate de către mai multe instituții de învățământ, agenții economici ar fi motivați să angajeze mai mulți absolvenți. Mai mult, reprezentanții mediului de afaceri sunt îndemnați să se implice mai activ în procesul de formare a forței de muncă. Spre pildă, ar putea să propună tematici pentru cursurile de pregătire a viitorilor lor angajați, chiar să predea anumite discipline, să organizeze stagii pentru studenți în întreprinderile lor, mai ales, că legislația RM permite astfel de intervenții.
- (7) Ar fi binevenite *excursiile* la unitățile de producție, ce ar permite tinerilor să-și formeze o imagine veridică despre viitoarele profesii. Agenții economici ar putea să participe la elaborarea curriculei educaționale, să asiste la examenele de absolvire, intervenind, astfel, în sistemul de control al calității. Una dintre propunerile experților se referă la acordarea de facilități (fiscale sau la contribuțiile de asigurări sociale) întreprinderilor,

care organizează practica studenților. Dacă ar ține cont de aceste recomandări, ar avea de câștigat toate trei părți: studenții – pentru că ar beneficia de formare profesională în practică, agenții economici – deoarece ar avea posibilitatea să modeleze forța de muncă de care au nevoie și statul – prin îmbunătățirea calității resurselor umane.

- (8) În domeniul învățământului vocațional-tehnic, experții recomandă comasarea mai multor școli profesionale la nivel de raion, pentru a reduce cheltuielile de întreținere a acestora și a redirecționa resursele financiare pentru eficientizarea procesului de pregătire a specialiștilor. Pentru a avea un plan de redresare a situației, avantajos pentru toți actorii interesați, autorii propun colaborarea cu partenerii sociali. Această abordare va facilita identificarea de măsuri tranzitorii, de exemplu, prin crearea centrelor de calitate pentru formarea continuă a cadrelor didactice.
- (9) Totodată, se militează pentru *ridicarea prestigiului* profesiei de muncitor și a școlilor profesionale și de meserii, prin modernizarea acestora, dar și printr-o mediatizare pozitivă și frecventă a acestui subsistem educațional, a avantajelor pe care le are obținerea unei calificări de nivel secundar profesional, etc. Instituțiile de învățământ secundar profesional ar trebui să fie mai active în atragerea studenților, în special, din mediul rural, unde accesul la informații este limitat.

C. Constatările unui studiu similar din Ucraina

Proiectul „Gestionarea eficientă a migrației de muncă și a calificărilor” vizează sprijinirea managementului migrației în Republica Moldova și Ucraina. Studiile și cercetările din cadrul proiectului s-au desfășurat concomitent, în ambele țări. Chiar dacă nu este posibil să se facă comparații directe dintre cele două state la acest capitol, din cauza condițiilor diferite din aceste state, ar putea fi interesant să cunoaștem amploarea fenomenului migrației în Ucraina.

Cercetarea a fost structurată pe patru domenii. Rezultatele esențiale sunt rezumate mai jos:

- (1) Impactul asupra oportunităților locale de angajare
 - Educația reprezintă un instrument mai puțin important pentru îmbunătățirea oportunităților de angajare în câmpul muncii a unei persoane în Ucraina, comparativ cu alte țări.
- (2) Impactul direct asupra deciziilor de migrare
 - Migranții ucraineni cu nivel mai înalt de educație se orientează spre țări de destinație mai bogate, chiar dacă există o probabilitate mare să aibă locuri de muncă, ce nu necesită mari competențe.
 - Există dovezi de „irosire a creierelor” pentru migranții ucraineni înalt calificați, însă, nu și pentru cei calificați.
- (3) Remitențele și impactul lor asupra cererii de educație
 - Creșterea volumului de remitențe exercită influență nesemnificativă asupra cererii de studii în Ucraina.

(4) Cadrul legal și politici în domeniul migrației și educației

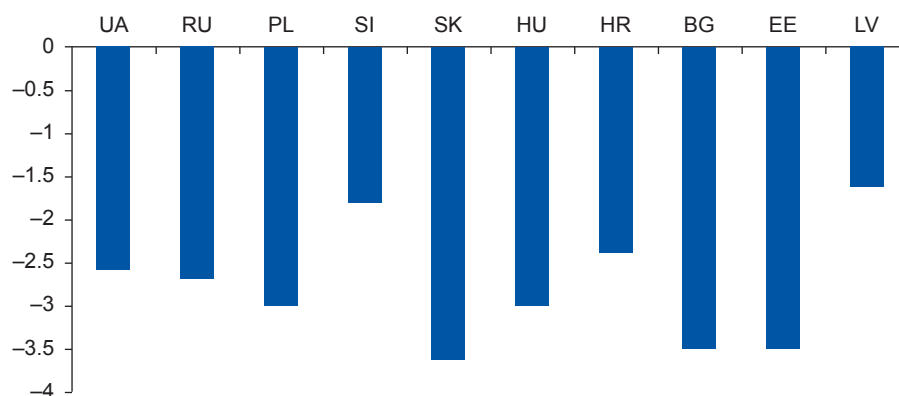
- Politicile guvernamentale în vigoare în domeniul migrației și educației, până în prezent, au avut efecte neînsemnate asupra migranților.

În pofida cheltuielilor relativ ridicate pentru educație (~ 7% din PIB), specialiștii sună alarma în privința marilor probleme din această sferă:

- În 2007, la capitolul tendințe în studiile internaționale la matematică și științe - *Trends in International Mathematics and Science Study* (TIMSS), Ucraina a acumulat un scor sub medie și mai mic, decât alte țări din fosta URSS (chiar dacă, în 2011, a înregistrat o creștere a ratingului - de la 485 puncte, la 501).
- Învățământul post-secundar nu este receptiv la nevoile pieței forței de muncă (~ 30% dintre absolvenți lucrează în domeniile în care s-au pregătit).
- Salariile mici ale profesorilor, materiale didactice și dotările tehnice sunt sărace.

În Ucraina, cererea pentru studii este mai mare în cazul femeilor, deși acestea câștigă, în medie, cu ~ 35% mai puțin. Totodată, educația reduce riscul de a deveni șomeri, cu 2,5%, similar cu alte țări în tranziție. Impactul învățământului asupra pericolului de șomaj se manifestă în măsură egală, atât pentru bărbați, cât și femei.

Figura 27. Influența educației asupra riscurilor șomajului în Ucraina și alte țări vecine

Tendința de a migra este mai mare în cazul persoanelor de vârstă mijlocie, necăsătorite, bărbați singuri, fără copii mici, cu reședință în mediul rural și pentru cei din regiunea de vest a Ucrainei, în timp ce importanța educației este foarte mică și nesemnificativă. Studiile, însă, au un impact asupra alegerii unei țări gazdă:

- Migranții din Europa Centrală și de Est (ECE), Egipt și Turcia nu diferă semnificativ de cei din CSI, în ceea ce privește studiile și ocupațiile.
- Migranții cu nivel mai ridicat de educație optează pentru țările mai bogate: din Europa de Sud și, în special, din Europa de Vest și Statele Unite ale Americii.

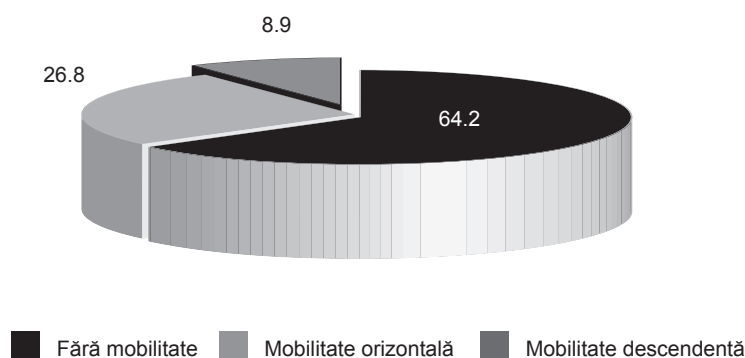
33% dintre migranții ucraineni acceptă locuri de muncă cu un nivel mai mic de calificare în

străinătate, fapt ce confirmă abilitățile scăzute ale acestora. Ocuparea internă a migranților ucraineni este un indicator mai bun pentru angajarea lor peste hotare, decât nivelul de educație. Muncitorii cu calificare medie sau inferioară (cu gulere albastre) au mai multe șanse de a găsi un loc de muncă în străinătate, comparativ cu muncitorii înalt calificați (cu gulere albe). Ultimeii, la rândul lor, au mai multe șanse să obțină locuri de muncă sub nivelul lor de pregătire. Muncitorii calificați au mai multe șanse să lucreze peste hotare în aceleași domenii de activitate, ca și în țara de origine.

Analiza de regresie în studiul de față sugerează că, similar cu perioada anterioară, ocupațiile înainte de migrare, par a avea o relevanță mai mare în privința competențelor migranților, decât educația lor. Cu toate acestea, impactul acesteia devine mai pronunțat, în perioada 2010-2012, cel puțin, pentru persoanele cu niveluri mai ridicate de calificare. Migranții cu studii superioare au șanse mai mari să obțină locuri de muncă pentru „gulere albe”, decât pentru „gulere albastre”, în străinătate. Spre deosebire de rezultatele anterioare și în urma altor factori, nu se mai observă irosirea, pierderea abilităților de muncă ale cetățenilor ucraineni în afara țării lor. Cert este, că lucrătorii chestionați – cu calificare medie, inferioară sau înalt calificați au relatat că, în străinătate, au posibilități de a reuși să găsească joburi adecvate pregătirii lor, ca și în Ucraina.

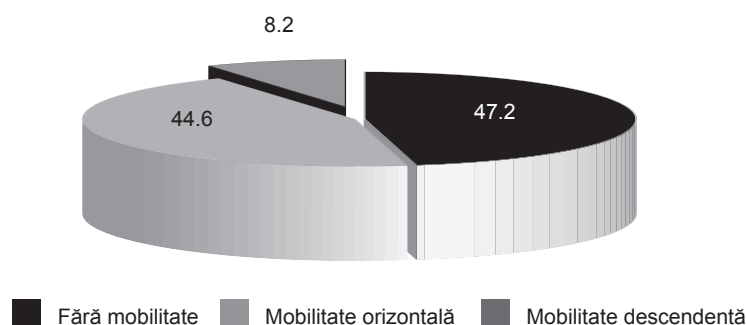
Distribuția migranților pe grupuri de mobilitate este ilustrată în figurile următoare. În anii 2010-2012, se observă unele modificări ușoare, în comparație cu perioada precedentă. Cota de migranți a căror ocupație în străinătate a fost aceeași ca și acasă sau la același nivel profesional, a crescut cu 6%. Ponderea celor care au obținut locuri de muncă cu un nivel redus de calificare (aici ne referim la persoane cu nivel diferit de calificare, care au muncit ca muncitori necalificați) a scăzut în aceeași măsură. Nu putem vorbi despre o cotă ascendentă, fără schimbări. Cu regret, analiza regresiei nu este utilă, din cauza dimensiunilor reduse a eșantionului.

Figura 28. Mobilitatea migranților ucraineni, între ocupațiile dinaintea și în perioada migrației (ambele sexe), 2010-2012

Sursa: Sondajul migrației forței de muncă, 2012. Datele sunt ponderate.

Figura 29. Mobilitatea migranților ucraineni, între ocupațiile dinaintea și după migrație (doar femei), 2010-2012

Sursa: Sondajul migrației forței de muncă, 2012. Datele sunt ponderate.

În 2010-2012, în Europa de Vest și Statele Unite, s-a observat mărirea semnificativă a numărului migranților cu pregătire profesională. Ponderea lucrătorilor de peste hotare cu studii superioare către aceste destinații a crescut la 65,3%. Această schimbare a fost, în mare parte, determinată de sporirea în proporție a migranților cu educație ridicată de sex feminin, de la 44,7%, în anii 2005-2008 - la 77,8%, în perioada 2010-2012, în timp ce pentru bărbați statisticile arată creșterea cotei de la 32,3% - la 56,3%.

Migranții de sex masculin, cu studii medii și primare, nu au mers în Europa de Sud-Vest în 2012, însă, ponderea femeilor migrante cu asemenea niveluri de pregătire, în statele din zona europeană menționată, a avansat de la zero - la 5,5%. În țările CSI, cifra migrantelor cu studii profesionale a crescut, în timp ce nivelul de educație al bărbaților care lucrează acolo, a scăzut.

Analiza empirică a impactului competențelor asupra selectării țării de destinație confirmă, de asemenea, faptul că natura migrației ucrainene s-a schimbat. După verificarea mai multor factori, nici ocupația, nici educația nu mai afectează alegerea statului gazdă. Variabila geografică și structura gospodăriei joacă un rol mult mai important. Cât privește caracteristicile de vârstă și ocupație, femeile au mai multe șanse să muncească în țările Europei Centrale și de Est și Europei de Sud, decât în CSI. Persoanele din localitățile urbane, din regiunile vestice și centrale ale Ucrainei, au mai multe posibilități de a reuși în Europa de Sud. Este mai puțin probabil, ca ucrainenii din familii cu copii mici să caute joburi în țările dezvoltate, în timp ce pentru cetățenii mai în vârstă crește această eventualitate.

În urma cercetării ELMS, toți migranții intervievați în 2012, au fost ierarhizați ca lucrători calificați, necalificați și mai puțin calificați. Clasificarea a fost realizată, în baza informațiilor privind ocupațiile lor înainte de a părăsi Ucraina și în timp ce lucrează în străinătate. Opt migranți au menționat că nu au putut găsi locuri de muncă în străinătate.

Tabel 15. Ocupațiile migranților ucraineni în străinătate, în funcție de nivelurile educaționale, 2010-2012

Nivelul de studii	Grupuri ocupaționale în timpul șederii peste hotare			
	Înalt calificați	Calificați	Necalificați	Total
Terțiar	28.68	43.72	27.6	100
Post-secundar	16.89	43.17	39.94	100
Secundar superior	5.26	53.06	41.68	100
Secundar inferior sau primar	1.09	45.43	53.48	100
Total	10.26	49.87	39.87	

Sursa: Sondajul migrației forței de muncă, 2012. Datele sunt ponderate.

În anii 2010-2012, s-au înregistrat nepotriviri severe între calificări și joburile practicate de migranți. Astfel, mai mult de 70% dintre cetățenii ucraineni cu cel mai înalt nivel de instruire lucrau peste hotare ca muncitori calificați și necalificați. Ca și în anii 2005-2008, în perioada 2010-2012, cei care au găsit locuri de muncă ce necesită lucrători cu înaltă calificare în străinătate, sunt cei cu un nivel de studii mai ridicat.

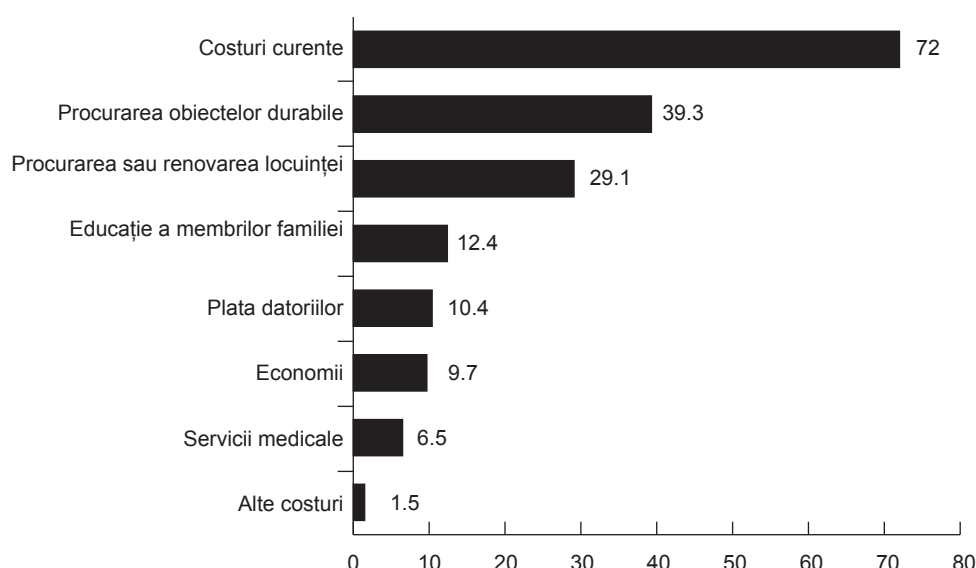
De remarcat mai multe diferențe importante între cele două perioade. Proporția de migranți care au obținut locuri de muncă înalt calificate în străinătate, aproape că s-a dublat de la 5,8%, în anii 2005-2008 - la 10,3%, în perioada 2010-2012. O astfel de schimbare este deosebit de interesantă, având în vedere că ponderea persoanelor angajate în astfel de ocupații înainte de migrare, nu s-a schimbat prea mult, în 2010-2012, comparativ cu perioada precedentă (13,5% - 2005-2008, și 14,4% - 2010-2012). Mai mult, numărul celor care au câștigat ocupații pentru lucrători calificați în străinătate, a scăzut în contextul migranților cu niveluri educaționale diferite. Acest declin, cel puțin parțial, se poate datora celor 10 pp. reducere a ponderii migranților, care înainte de a pleca peste hotare, au avut joburi pentru muncitori calificați. Ca și în perioada anterioară, între 2010-2012, 40% dintre cetățenii ucraineni plecați din țară au menționat, că nu au avut de lucru acasă. Spre deosebire de anii 2005-2008, ponderea persoanelor fără loc de muncă înainte de migrare, nu a variat prea mult în funcție de nivelul de educație.

Doar 32% dintre migranții ucraineni lucrează legal în străinătate, din cauza lipsei canalelor legale de deplasare în afara țării și a unor măsuri de remediere a situației, din partea guvernului. Agențiile particulare de ocupare reprezintă singurele instituții, ce cresc probabilitatea obținerii a două permise peste hotare: de muncă și de ședere. Posibilitatea de a avea statut legal în străinătate este mai mare, dacă angajatorul însuși are inițiativa de legiferare a relațiilor cu angajatul. Educația nu are nicio importanță pentru majoritatea ucrainenilor, care decid să lucreze peste hotare (în decizia de a migra, de-a alege tipul de ocupație și statutul juridic în țările de destinație). Persoanele cu nivel înalt de studii migrează în statele mai bogate, chiar dacă există marea probabilitate să practice munci inferioare.

Există o corelație directă între educația superioară și șansa câștigării unor posturi înalt calificate (profesioniști în varii domenii, în special, tehnicieni și funcționari). Cu toate acestea, foarte puțini migranți reușesc să obțină astfel de locuri de muncă. Lucrătorii calificați (în ceea ce privește gradul de ocupare intern) acceptă fără rezerve, precum spuneam, joburi ce solicită un număr redus de competențe. Rezultatele studiului confirmă ipoteza „irosirii creierelor”, în cazul muncitorilor înalt calificați (gulere albe), dar nu și al celor de calificare medie sau inferioară (gulere albastre).

În ceea ce privește utilizarea remitențelor, gospodăriile beneficiare cheltuiesc mai mult pentru educația copiilor, în comparație cu celelalte familii. Aceasta implică faptul că, odată cu creșterea veniturilor (din orice surse), gospodăriile fără transferuri bănești din afară vor escalada. Astfel, ar fi puțin probabil, ca mărirea volumului remitențelor să contribuie, în mod substanțial, la cererea de educație în Ucraina. Există o solicitare mai pronunțată pentru studii, în regiunile cu migrație intensivă. Pentru că există o pondere mică a gospodăriilor beneficiare de remitențe, din totalul populației, e necesar un eșantion mai mare de respondenți, în vederea formulării unor concluzii pertinente, veridice la acest capitol. În medie, familiile care primesc bani de peste hotare, folosesc o parte mai mare din câștiguri pentru studii (cu 1,6%). În general, odată cu mărirea veniturilor, sporește și investiția în educație, fapt nevalabil pentru gospodăriile cu remitențe. Tendința celor de la periferii de a cheltui pentru studii este de 2,1%, în rândul gospodăriilor care nu primesc remitențe și 1,5% - a celor cu transferuri externe.

Figura 30. Utilizarea remitențelor - 2008

Bibliografie

Biroul National de Statistică, www.statistica.md

Educația în Republica Moldova: publicație statistică, 2010/2011 (BNS)

Forța de muncă în Republica Moldova: ocupare și șomaj, 2011 (BNS)

Forța de muncă în Republica Moldova: ocupare și șomaj, 2009 (BNS)

Piața forței de muncă în Republica Moldova, 2011 (BNS)

Migrația Forței de Muncă (Ancheta forței de muncă), 2008, (BNS)

Intrarea tinerilor pe piața muncii, Chișinău, 2010, BNS

Consolidarea impactului de dezvoltare a fluxurilor financiare și a investițiilor provenite din migrație spre Moldova, IASCI-CIVIS, 2010

Situația pe piața muncii din Moldova-2008, CAISPP “CIVIS”

Oprunenco A., Popa A., Raport privind analiza constrângerilor în creșterea economică, Expert-Grup, 2010, (Guvernul RM)

Global Competitiveness Report 2010-2011, World Economic Forum, 2010

Raport de țară: Analiza relației dintre dezvoltarea capitalului uman și echitate în Republica Moldova, Expert-Grup, 2010 (ETF)

Toderas N., Modele migrației și problemele dezvoltării resurselor umane în Moldova, 2007, Expert-Grup

Relațiile de muncă în Republica Moldova din perspectiva companiilor, Expert-Grup, 2007

Analizele Piețelor Muncii în regiunea Mării Negre. Moldova: Raport de Țară, 2009 (ETF)

Modelele migrației și problemele dezvoltării resurselor umane în Moldova, (2007), ETF

Efectele migrației și remitențelor în zonele rurale ale Moldovei și studiul de caz privind gestionarea migrației în Polonia, 2008 (CASE)

Cheianu-Andrei D. și alții, Necesitățile specifice ale copiilor și vârstnicilor lăsați fără îngrijirea membrilor de familie plecați la muncă peste hotare, 2011, MMPSF

The impact of migration and remittances on communities, families and children in Moldova, 2008, UNICEF

UNDP, National Human Development Report, Republic of Moldova, From Social Exclusion Towards Inclusive Human Development, 2011

Relațiile de muncă în Republica Moldova din perspectiva companiilor, Global Compact Network Moldova

A. Popa, R. Kolyshko, N. Popova, F. Panzica, Research and analysis on vacancies and skills needs in EU, in the main migration destination countries and in Moldova and Ukraine, ILO - 2012.

Vaculovschi D., Tendințe și pronosticuri referitoare la piața muncii din Republica Moldova, 2006, Chișinău, IPP

Educația și dezvoltarea umană: provocări curente și de perspectivă, IPP, 2010

ANOFM - Raport Statistic, 2010

Lipcean S., Educația vocațională la răscruce : O analiză a deciziilor de politici în sistemul învățământului mediu de specialitate în Republica Moldova, IDIS “Viitorul”, 2010

Ciurea C, Litra L., Impactul politicilor autorităților publice centrale asupra sistemului universitar din Republica Moldova, IDIS “Viitorul”, Revista Politici Publice nr.2, 2009

Matthias Lücke, Toman Omar Mahmoud, Pia Pinger, Modele și tendințe ale migrației și remitențelor în Republica Moldova, 2007, Institutul de Economie Mondială din Kiel

Raport cu privire la activitatea Ministerului Educației în anul 2011 (extras de pe site-ul Ministerului Educației din RM)

[http://edu.gov.md/file/Raport%20activitate%20ME_2011\(1\).pdf](http://edu.gov.md/file/Raport%20activitate%20ME_2011(1).pdf)

Concepția dezvoltării învățământului secundar profesional

http://nou.edu.md/?lng=ro&MenuItem=6&SubMenu0=1&SubMenu1=2&article=inv_preuniversitar/conc_dezv_inv_sec_prof

Sondajul întreprinderilor din Moldova, Banca Mondială

(<http://enterprisesurveys.org/Data/ExploreEconomies/2009/moldova#workforce>)

Labour Markets and Employability: Trends and Challenges in Armenia, Azerbaijan, Belarus, Georgia, Republic of Moldova and Ukraine, 2011, (ETF)

Țurcan V., Moșneaga V., Moraru V., Fenomenul migrației în viziunea studenților: atitudini și strategii. În: Brain-drain: cazul Republicii Moldova (Seria: Migrația – probleme și

oportunități), Chișinău, 2011

Moșneaga V., Țurcan V., Capitalul uman – factor al situației migratorii în mobilitatea persoanelor cu studii superioare. În: Brain-drain: cazul Republicii Moldova (Seria: Migrația – probleme și oportunități), Chișinău, 2011

Legislație

Hotărârea Guvernului Nr. 1009 din 26.12. 2011

Hotărârea Guvernului Nr. 1133 din 9 octombrie 2008, Anexă

Hotărârea Guvernului Nr. 1011 din 27 decembrie 2011

Hotărârea Guvernului Nr. 972 din 18.10.2010

Hotărârea Guvernului Nr. 15 din 05.01.2012

Hotărârea Guvernului Nr. 952 din 16.12.2011

Hotărârea Guvernului Nr. 605 din 31 mai 2007

Hotărârea Guvernului Nr. 655 din 08.09.2011

Hotărârea Guvernului Nr. 187 din 3 aprilie 2012

Strategia națională în domeniul migrației și azilului (2011-2020)

Strategia Națională de Dezvoltare a Republicii Moldova (2012-2020)

Strategia consolidată de dezvoltare a învățământului pentru anii 2011-2015

Legea învățământului Nr. 547 din 21.07.1995

Hotărârea Ministerului Educației al RM nr. 143 din anul 2002

Ordinul Ministrului Educației nr. 849 din 29 noiembrie 2010

Pagini web

<http://unimedia.md/?mod=news&id=42980>

<http://www.politik.md/?view=articlefull&viewarticle=8155>

ANEXA 1

1.1 Cetățenii Republicii Moldova, admiși la studii peste hotare, în baza protocoalelor de colaborare, la care Ministerul Educației al RM este parte

(Sursa: Direcția Relații internaționale și integrare europeană, Ministerul Educației al RM)

România

An studii	Licee	Superior	Postuniversitar	Total
2006-2007	850	780	150	1786
2007-2008	850	1000	150	2000
2008-2009	850	1000	150	2000
2009-2010	750	2000	150	2900
2010-2011	750	2600	250	3600
2011-2012	950	2600	250	3800
Total	5000	9980	1100	16 086

Bulgaria

An studii	Licee	Superior	Postuniversitar	Total
2006-2007	-	65	1	66
2007-2008	-	70	1	71
2008-2009	-	90	1	91
2009-2010	-	95	1	96
2010-2011	-	109	1	110
2011-2012	-	182	12	194
Total	-	611	17	628

Republica Cehă

An studii	Licee	Superior	Postuniversitar	Total
2006-2007	-	4	4	8
2007-2008	-	4	4	8
2008-2009	-	7	6	13
2009-2010	-	4	9	13
2010-2011	-	5	10	15
2011-2012		4	9	13
Total	-	28	42	70

Ucraina

An studii	Licee	Superior	Postuniversitar	Total
2006-2007	-	100	5	105
2007-2008	-	100	5	105
2008-2009	-	100	5	105
2009-2010	-	100	5	105
2010-2011	-	100	5	105
2011-2012	-	105	5	105
Total	-	605	30	630

Turcia

An studii	Licee	Superior	Postuniversitar	Total
2006-2007	-	35.	5	40
2007-2008	-	35	5	40
2008-2009	-	35	5	40
2009-2010	-	25	5	30
2010-2011	-	25	5	30
2011-2012		30	10	40
Total	-	185	35	220

Slovacia

An studii	Licee	Superior	Postuniversitar	Total
2009-2010	-	1	-	1
2010-2011	-	1	-	1
2011-2012	-	2	-	2
Total	-	4	-	4

Federația Rusă

An studii	Licee	Superior	Postuniversitar	Total
2006-2007	-	100	10	110
2007-2008	-	100	10	110
2008-2009	-	100	10	110
2009-2010	-	150	10	160
2010-2011	-	100	10	110
2011-2012		100	10	110
Total	-	650	60	710

China

An studii	Licee	Superior	Postuniversitar	Total
2006-2007	-	1	2	3
2007-2008	-	1	2	3
2008-2009	-	-	3	3
2009-2010	-	1	2	3
2010-2011	-	1	14	15
2011-2012		4	2	6
Total	-	8	25	33

Cuba

An studii	Licee	Superior	Postuniversitar	Total
2003-2004	-	3		3
Total	-	3		3

1.2 Dinamica studenților moldoveni înscriși în instituțiile educaționale din afara Republicii Moldova

Sursa: Centrul de date UNESCO, disponibil la pagina web:

http://stats.uis.unesco.org/unesco/TableViewer/document.aspx?ReportId=136&IF_Language=eng&BR_Topic=0

Țara	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
România	4160	4306	4063	4111	4509	4834	3668	4029	6315	3389	4504	...
Federația Rusă	2660	1107	1211	1244	1267	1328	1669	1443	3771	3564	...	...
Ucraina	...	...	...	...	1097	1063	1111	1038	1297	1031	...	...
Italia	15	27	40	86	122	197	331	488	685	951	...	...
Franța	100	158	239	363	463	519	634	751	794	884	...	...
Germania	242	317	411	489	597	704	538	585	577	638	...	...
Bulgaria	409	388	-	382	368	393	380	370	322	387	451	...
SUA	147	158,72	269	268	266	298	372	373	418	477	437	...
Turcia	172	197	205	165	153	160	162	179	165	176	...	...
Austria	8	11	17	18	23	...	54	89	100	122	...	...
Cehia	4	12	19	29	34	37	51	61	79	99	...	...
Spania	1	3	4	13	4	6	17	16	49	93	...	...
Polonia	33	45	55	64	70	88	84	87	89	90	...	...
Marea Britanie	25	25	46	58	67	65	80	84	76	88	...	...
Canada	6	12	15	15	15	18	72	33	69	...	...	...
Grecia	...	...	17	26	38	42	77	86	...	...	...	...
Lituania	1	2	2	1	1	1	6	5	16	39	40	...
Ungaria	...	1	3	2	2	9	21	29	37	37	...	...
Portugalia	1	...	.	2	8	8	24	36	19	35	...	...
Suedia	5	9	14	24	4	2	-	-	11	30	37	...

ANEXA 2

Mobilități interuniversitare, 2010

Sursă: Direcția relații internaționale și integrare europeană, Ministerul Educației al RM

Mobilități pe țări de destinație (nr.)

Nr.	Țara	Studenti	Cadre didactice
1.	Austria	1	9
2.	Belarus	-	1
3.	Belgia	11	5
4.	Bulgaria	21	15
5.	Canada	-	1
6.	Cehia	-	4
7.	Coreea de Sud	7	-
8.	Croația	-	1
9.	Egipt	-	2
10.	Finlanda	1	3
11.	Franța	47	35
12.	Germania	150	59
13.	Grecia	45	6
14.	Irlanda	-	1
15.	Israel	-	1
16.	Italia	12	20
17.	Japonia	-	1
18.	Kazahstan	-	1
19.	Letonia	1	1
20.	Lituania	4	4
21.	Luxemburg	-	1
22.	Malta	-	1
23.	Marea Britanie	-	6

Nr.	Țara	Studenti	Cadre didactice
24.	Olanda	2	2
25.	Polonia	16	8
26.	Portugalia	1	6
27.	România	74	240
28.	Federația Rusă	4	17
29.	Slovenia	-	3
30.	Spania	6	17
31.	SUA	4	4
32.	Suedia	1	7
33.	Turcia	1	6
34.	Ucraina	2	11
35.	Ungaria	1	3
TOTAL		412	502

Mobilități pe instituții de învățământ (nr.)

Nr.	Instituția	Studenti	Cadre didactice	Total mobilități
1.	Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu” din Republica Moldova	94	204	298
2.	Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”	168	104	272
3.	Universitatea de Stat din Moldova	33	42	75
4.	Universitatea Liberă Internațională din Moldova	23	40	63
5.	Universitatea de Stat din Tiraspol	40	4	44
6.	Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți	7	30	37
7.	Academia de Studii Economice din Moldova	2	29	31
8.	Universitatea Agrară din Republica Moldova	1	13	14
9.	Universitatea Academiei de Științe a Moldovei	4	9	13
10.	Universitatea Cooperatist-Comercială din Moldova	-	9	9
11.	Universitatea de Stat din Comrat	40	4	44
12.	Școala Antropologică Superioară	-	2	2
13.	Institutul Umanist Contemporan	-	2	2
	Total mobilități	412	496	908

ANEXA 3

Alegerea profesiei

1. Cele mai cerute profesii

„Am decis să devin profesor, pentru că această profesie este solicitată atât în orașe, cât și în sate. Întotdeauna voi găsi un post vacant în pedagogie.” DFG1

„Am ales să fiu lăcătuș auto, pentru că întotdeauna voi avea un serviciu.” DFG2

„Știm că migrația a afectat toate sferele economiei, mai ales, medicina. Oferta pentru absolvenții mediciniști este foarte mare, deci, voi putea ușor să mă angajez după terminarea facultății.” DFG2

2. Mai multe posibilități de angajare

„Absolvind economia, voi putea să lucrez în diferite domenii: administrarea afacerilor, contabilitate, etc.” DFG3

„Am ales ecologia, gândindu-mă că acest domeniu include mai multe ramuri: și pomicultura, și silvicultura, și biologia. M-am gândit că voi avea șansa să-mi găsesc de lucru în mai multe domenii.” DFG4

3. Vocație

„Am optat pentru această meserie, pentru că îmi place și mi-am dezvoltat abilitățile de care am nevoie.” DFG1

4. Prestigiu

„Sfera relațiilor internaționale este prestigioasă. Voi putea să lucrez la un minister important... sună bine.” DFG1

5. Oportunități de angajare peste hotare

„Am ales fizica, pentru că este un domeniu mereu solicitat, inclusiv peste hotarele țării.” DFG1

6. Salariu mai mare

„Am optat pentru metrologie, după ce am aflat de la niște cunoștințe că e un domeniu bine plătit.” DFG1

7. Limitări financiare, orientarea spre locurile la buget

„Am vrut să fac psihiatrie, dar nu am avut bani suficienți, de aceea am ales un domeniu apropiat - psihopedagogia specială”. DFG3

„Am ales o specialitate, ce-mi permite să studiez la buget, ca să am și cămin, pentru că închirierea unei camere este foarte scumpă.” DFG5

8. Indecizie

„Am optat pentru relații internaționale, pentru că nu știam exact ce vreau să fac, nu eram decisă. Am făcut alegerea în ultimul moment”. DFG1

„La admitere, am aplicat la mai multe facultăți: limbi străine, administrație publică și asistență socială. Venind după rezultate, mă gândeam: limbi străine - aș putea face oricând niște cursuri, administrație publică - nici nu știu ce-i, dar asistența socială - parcă îmi pare mai aproape. Am avut noroc: am fost acceptată la Facultatea de Asistență Socială, la buget.” DFG

9. Vidul informațional (un impediment în alegerea corectă a profesiei, care se soldează cu regrete ulterioare)

„Nici nu știu de ce am ales să fac turism. Pentru că suna frumos și credeam că voi avea o specialitate, ce-mi va permite să călătoresc mult. După anul trei, am înțeles esența acestui domeniu,, dar era deja târziu. Am rămas cu regretul că am ales această specialitate”. DFG3

„M-am convins prea târziu, că economia nu mi se potrivește. A fost o emisiune la Publica TV, care a prezentat situația de ultimă oră referitoare la piața muncii din RM. Un purtător de cuvânt al guvernului a spus, că domeniile în care există locuri de muncă vacante și pentru care se oferă facilități la angajare sunt pedagogia și medicina, în mediul rural. Cât de mizer nu ar fi un salariu la țară, dar se oferă. Situația este favorabilă și pentru specialiștii IT, iar în economie nu există programe de stat, de stimulare a angajării absolvenților.” DFG5

„Fiind din sat, nu am avut posibilități de-a mă informa bine despre profesiile cerute pe piață. Mă gândeam la un singur lucru: să fiu studentă la buget și să nu fac cheltuieli mari părinților. Iată de ce, am fost nevoită să-mi doresc această specialitate.” DFG5

10. Sfaturile și /sau insistența rudelor, cunoștințelor, profesorilor

Deseori, decizia privind viitoarea profesie în baza acestor criterii, se soldează cu regrete ulterioare.

„Abia acum îmi dau seama că trebuia să aleg o altă facultate. În prezent, studiez la fizică și inginerie, dar am vrut să fac psihologie. A fost greșeala mea să ascult pe alții.” DFG1

„Suntem indeciși în privința viitoareii meserii, stăm la dubii, nu știm ce să alegem. Un factor important este comunicarea cu părinții. Tu le spui părinților că vrei să devii manager, spre exemplu, iar ei nu sunt de acord, te impun să faci Facultatea de Drept. Și nu poți merge împotriva voinței lor. Dacă aș fi apelat la serviciile unui psiholog, aș fi avut mai mult curaj să-mi conving părinții că fac alegerea bună.” DFG1

„Pentru mine, au decis părinții, în privința viitoareii specialități, de zugrav tencuitor. Motivul - școala profesională este situată în proximitatea domiciliului. Eu îmi doream să devin lăcătuș, să am treabă cu automobilele, însă această meserie nu se învață la instituția din sectorul Ciocana al capitalei, unde locuiesc eu.” DFG6

ANEXA 4

De ce ați decis să faceți studii superioare și nu ați optat pentru o școală profesională sau colegiu?

- (1) Avantaje pe piața muncii (șanse mai mari la angajare, salarii mai bune, condiții de muncă decente)

„Avem colegi de facultate, care au absolvit anterior un colegiu, dar nu și-au putut găsi un serviciu „normal”. De aceea, au vrut să obțină studii superioare, ca să-si găsească mai ușor de lucru. Majoritatea au peste 30 de ani.” DFG1

„Cunosc multe persoane, care au finalizat studiile medii de specialitate, cu mulți ani în urmă. Ei s-au angajat, au lucrat și au ajuns la vârsta de 40 de ani să urmeze cursuri universitare, deoarece aveau nevoie pentru serviciu. Cred că este foarte important să ai studii superioare.” DFG2

„În sfera medicală, nivelul de studii condiționează veniturile. O asistentă medicală are un salariu incomparabil mai mic, decât un medic - 1200 de lei, iar un doctor poate obține venituri neoficiale. O spun în cunoștință de cauză: veniturile lunare ale unui medic ajung, cel puțin, la 10 000 de lei.” DFG2

- (2) Angajatorii au o atitudine mai binevoitoare față de persoanele cu studii superioare

„Pentru început, am absolvit un colegiu. La plasarea în câmpul muncii, m-am confruntat cu problema atitudinii angajatorului față de nivelul meu de educație. Prin urmare, am hotărât să-mi continui studiile la o instituție de învățământ superior.” DFG1

- (3) Studiile superioare sunt mai prestigioase

„Tinerii din mediul urban aleg frecvent studiile superioare, comparativ cu cei de la sate. Aceasta este o realitate, cel puțin, la noi, la Cahul.” DFG5

„În Ungheni, s-a creat un stereotip, că la colegiu vin tineri cu rezultate slabe la învățătură.” DFG5

-
- (4) Educația superioară oferă posibilitatea creșterii în carieră și dezvoltării personale
- „Eu, de exemplu, m-am gândit, că dacă aș opta pentru un colegiu, se va sfârși dezvoltarea mea personală. Poate este doar un stereotip format, că cei de la colegii au altă mentalitate.” DFG1*
- (5) Conferă un statut mai ridicat în societate (DFG1)
- (6) Părinții mi-au influențat decizia sau au insistat
- „Majoritatea celor care optează pentru colegii și/sau școli profesionale, o fac la insistența părinților. Ei vor, ca copiii lor să aibă o meserie.” DFG5*
- (7) Mijloace de a pleca peste hotare
- „Foarte mulți tineri intră la facultăți, cu scopul de a pleca mai târziu la lucru, în SUA și ulterior să rămână acolo. Eu am avut asemenea colegi și cunosc foarte multă lume, care a procedat la fel.” DFG1*
- „Am lucrat la Compania „Work and Travel” și am văzut, că foarte mulți absolvenți de liceu, dar și tineri de vreo 23 de ani aplicau la facultăți nesolicitate – de chimie și biologie – numai ca să fie studenți și să emigreze în SUA.” DFG1*

4.1. Alegerea domeniilor de studii, schimbări la nivel de mentalitate?

„Dacă aș absolvi clasa a XII-a, aș opta cu siguranță, pentru o școală profesională. Eu am făcut studii superioare, dar pe sora mea am îndrumat-o la o școală profesională. Astfel, ea nu duce lipsă de loc de muncă, are un salariu bun. Consider că am făcut alegerea potrivită pentru ea, nu și pentru mine.” DFG5

„Din anul 2005 încoace, s-a produs o schimbare în conștiința tinerilor din Moldova. Ei deja gândesc altfel decât semenii lor cu vârstă mai mare: „La ce-mi trebuie drept sau istorie? Mai bine fac o școală profesională, de exemplu în construcții și voi avea o leafă mai mare decât cea a unui profesor – de 2000 de lei...” În ultimul timp, mă conving că învățământul profesional și tehnic este mai bine cotate pe piața muncii din RM, decât cel superior.” DFG1

„La școlile profesionale, nu se predau discipline generale, se învață meserii practice – de bucătar, croitor, frizer etc. În prezent, pe piața muncii sunt solicitate specialități, ce se pot obține în cadrul instituțiilor de învățământ profesional și tehnic. Studiile superioare sunt așa... o tendință.” DFG5

„La noi e la modă să ai studii superioare. Ar fi normal, ca unui student universitar să-i revină 12 tineri din școlile profesionale. În realitate, situația e catastrofală. Părinții vor să aibă odrasle cu studii superioare și toți dau la universitate. În zilele noastre, este mai bine, totuși, să fii un muncitor calificat, decât un absolvent de universitate: și loc de lucru ai, și salariu bun. Sistemul nostru de formare profesională are abordări confuze.” DFG9

4.2 Consilierea profesională

A.

„În perioada liceului, profesorii ne-au vorbit câte ceva despre situația de pe piața muncii, în cadrul disciplinei „Noi și legea”. Aceste lecții erau relaxante, pentru că discutam pe teme libere. Chiar și profesorii de fizică sau de matematică se ocupau de acestea.” DFG3

„Educația civică a fost un obiect introdus de formă, care trebuie, să fie la număr.” DFG4

„Noi întrebam mereu de profesori și diriginți, unde ar fi mai bine să ne continuăm studiile pe viitor. Întrerupeam lecția, ca dascălii noștri să ne explice unde să depunem actele. Ei ne ajutau, dar nu în cadrul unor ore speciale, ci din contul lecțiilor obligatorii, la insistențele noastre.” DFG1

„La unele discipline, profesorii puteau să observe că avem aptitudini pentru științe reale sau umanistice și ne sfătuiau la ce facultăți am putea aplica.” DFG3

„Noi nu am avut lecții de orientare profesională, în schimb, profesorii ne-au organizat un cerc de psihologie în liceu, unde ne făceau diferite teste, inclusiv de ghidare în carieră. Nu era frecventat de toți elevii, ci numai de doritori, care erau mulți.” DFG1,3

„Sunt profesor de educație tehnologică. În cadrul acestei discipline, există un modul pentru clasa a IX-a -, „Educație profesională”. Fiind și diriginte, știu foarte bine că, din cele 34 de ore speciale de clasă, minimum opt se referă la ghidarea în carieră. În plus, în fiecare an, în liceu vin reprezentanți de la multe instituții de învățământ superior, pentru a comunica cu elevii din anii terminali.” DFG9

B.

„Sunt necesare, într-adevăr, asemenea cursuri. Foarte mulți copii nu știu în ce direcții s-o ia și fac alegeri greșite, care le afectează viețile.” DFG1

„Alegerea unui drum în viață este una dintre marile probleme. Majoritatea avem câte 17-18 ani la absolvirea liceului și, în virtutea vârstei de adolescent, avem opțiuni necorespunzătoare nici posibilităților și nici aptitudinilor noastre. Deseori, cei cu situație financiară studiază la facultăți, pentru care nu au vocație și viceversa... Ne plângem că nu avem medici buni. De ce nu-i avem? Pentru că la medicină, dau admiterea copiii bogați, care nu au înclinație pentru activități din această sferă și nici pasiune, și nici dorință de studii. Stomatologia este pentru mulți doar o sursă de venituri substanțiale și nu o specialitate dorită. Deci, avem nevoie de orientare în alegerile noastre, prin intermediul unor profesioniști în domeniu.” DFG1

„Centrul „Dacia” din Soroca, unde activam ca voluntar informator, organizează vizite prin licee, pentru predarea unor ore de educație pentru viață, inclusiv de formare profesională. Dar sunt prea puține.” DFG3

C.

„La lecțiile de orientare profesională, trebuie să prezinți nu doar specialitățile cerute pe piață, ci și statisticile pe domenii de activitate. Acest lucru nu se face, din necunoștință de cauză. Rezultatele sunt devastatoare: majoritatea tinerilor devin economiști și juriști șomeri, în timp ce marile bătălii de pe piața muncii se dau pentru alți specialiști.” DFG3

„Noi cunoaștem viața de profesor în fiecare zi, la școală. Am fi curioși să vedem, cum lucrează un economist, un medic sau un funcționar de la primărie. Pentru alegerea unei specialități potrivite, fiecare adolescent trebuie să pătrundă în „interiorul” profesiilor, pentru a le cunoaște mai bine, din experiență altora. Să vorbim și despre zilele ușilor deschise la facultăți. Măcar să fim anunțați, când am putea să le vizităm, să vedem cum este acolo.” DFG8

D.

„Mi-ar plăcea să fac inginerie, dar mi-i frică să nu dau greș. Nu am decis încă.” DFG8

„Până acum, eram sigură că am să aplic la Facultatea de Științe Economice, însă, am început să am îndoieli. Știu că este la modă și diploma, probabil, n-o să aibă prea mare valoare. În plus, aceste studii necesită mari investiții din partea unui tânăr, care se poate pomeni în dificultatea de a găsi de lucru. Întrucât mă „împac” bine cu științele reale, mă gândeam la ceva mai lejer, ca pentru fete.” DFG8

„Știu ce-mi place, știu ce vreau – designer modelier, însă, m-am informat din diferite surse despre această profesie și am înțeles, că n-o să mă pot promova cât mi-aș dori în acest domeniu. De aceea, cred că voi studia ori la drept, ori la jurnalism, deși nu mă reprezintă.” DFG8

ANEXA 5

Problemele sistemului educațional

- Prea multe obiecte „inutile”. Ar fi bine ca acestea să fie scoase din programul de studii, în favoarea disciplinelor de specialitate

„Eu nu pot să mă angajez, conform specialității absolvite, de informatician, fiindcă nu am suficiente cunoștințe în domeniu. Am studiat multe discipline, de care nu am nevoie - economie, filosofie, dar limbajele de programare de care aveam nevoie, au fost predate superficial. Există soft-uri cerute des pe piață, de care nici n-am aflat la facultate.” DFG5

„Curricula universitară la facultăți este aglomerată cu foarte multe obiecte nefolositoare, cum ar fi, de exemplu, istoria universală, psihologia generală, sociologia, etc. Aceste discipline trebuie să fie predate la liceu. Acolo se acumulează cunoștințe generale, iar la facultate, trebuie să te formezi ca specialist. Este regretabil faptul că, în jurnalism – domeniul meu de studii - scriitura de presă, spre exemplu, este studiată doar un semestru. La actorie, corectitudinea exprimării se învață cinci ani, la jurnalism - un semestru. Când vrei să te angajezi, absolvenților noștri li se reproșează, că nu au dicție bună. De unde s-o aibă, dacă nu li s-a oferit posibilitatea s-o îmbunătățească la universitate? În schimb, avem multe ore de sociologie. Partea proastă, e că în primul an, nu am studiat, în general, nicio materie de specialitate. Schimbarea curriculei ar fi cel mai mare progres al facultății noastre, deoarece studenții pierd câte trei ani și nu au încă pregătire profesională.” DFG5

- Instruirea practică

„Stagiile de practică sunt mari probleme pentru studenți. Există anumite specialități, pentru care sunt mai puțini agenți economici pe piață ori sunt închiși colaborării cu instituțiile de învățământ. Prin urmare, mulți studenți realizează formal stagiile. Acestea trebuie transformate în laboratoare care ar contribui, într-adevăr, la formarea competențelor profesionale ale studenților. Așteptăm schimbări importante la acest capitol.” IA, Ministerul Educației al RM

„Multe întreprinderi refuză categoric să sprijine studenții în organizarea stagiilor de practică, deoarece presupun responsabilități în plus și timp „pierdut” din partea agenților economici.” DFG3

„Nu am avut perioade speciale pentru orele practice. Cele teoretice erau de dimineață, iar practica formală – după amiază, la judecătorie. Acolo, mi-au propus, din start, să-mi pună ștampila și semnătura pe un act, ce ar confirma stagiul de practică. Am rugat

de mai multe ori procurorul să-mi permită să studiez niște dosare, degeaba, însă... Cu mare greu, am reușit să am rezultate practice.” DFG3

„Pentru profesia mea de asistent social, aveam stagii anuale de practică, a câte o săptămână-două. Părerea mea e că, așa fi avut nevoie de mai multe activități practice.” DFG5

“Organizarea stagiilor de practica pentru studenții din RM, diferă radical de cea de peste hotare. Acolo, rezidenții în medicină sunt asigurați cu tot necesarul de echipamente de diagnosticare și de tratament. Viitorilor doctori li se arată cum să le folosească, ca apoi să urmeze activitățile lor practice. În RM, însă, stagiile de practică se reduc la examinarea istoriilor bolnavilor.” DFG7

„În școala noastră, există o tradiție, ca pentru orele practice, la specialitatea de bucătar, să cumpărăm singuri toate cele necesare activităților noastre: de la produse alimentare, la vase de gătit și de servit bucatele.” DFG6

„La construcții, studenții care învață o meserie, procură singuri instrumente și haine de lucru.” DFG6

În anumite școli profesionale, elevii plătesc pentru stagiile de practică. În unele cazuri, activitățile practice de o lună costa între trei sute și cinci sute de lei. În altele, când practica este remunerată, 50% din veniturile obținute studenții sunt obligați să le achite instituțiilor unde-și fac studiile .

„În Strășeni, unde am avut stagiul de practică, fiecare elev al școlii noastre profesionale plătea câte trei sute de lei... Când trebuia să ridicăm actele, ce atestă absolvirea instituției, trebuia să plătim câte 1200 lei, pentru patru luni de activități practice.” DFG6

„Ultima bursă care ne-au dat-o la școală, am fost nevoit s-o restituim ca... plată pentru stagiul de practică.” DFG6

„Dacă aveam stagiul de practică în raionul nostru și dacă lucram pe bani, jumătate din salariu trebuia să-l dădă în fondul școlii. Dar dacă lucram în Chișinău, pur și simplu, nu ne plăteau nicio leafă. Mai mult, noi, studenții, trebuia să plătim școlii pentru orele practice.” DFG6

- **Corupția și lipsa de transparență**

„Existau situații, când unii studenți se prezentau doar la sesiune și luau note mai mari sau egale cu ale celor, care munciau zi de zi.” DFG3

„Un elev obișnuit, la absolvirea școlii noastre profesionale, obține pentru specialitatea de bucătar categoria 3. Și aceasta în condițiile în care ni s-au propus categorii mai mari – de 5 și 6, în schimbul unor anumite sume de bani.” DFG6

- **Prestația profesorilor**

„Profesorii tineri sunt mai slab pregătiți decât cei mai în vârstă și nu reușesc să atragă respectul și interesul nostru.” DFG1, 3

„Avem profesori incompetenți, care nu au plăcerea de a predă. Și studenții sunt pasivi și indiferenți, deseori, nu se prezintă la ore.” DFG5

„Am avut profesori, care vorbeau la lecții despre orice, fără nicio legătură cu disciplinele pe care trebuiau să le predea.” DFG3

ANEXA 6

De ce ați ales să faceți studii peste hotare?

„Am decis să plec la studii în China, pentru că e unica posibilitate de a învăța chineza. În plus, sunt sigură, că la revenirea în RM, voi fi avantajată față de alți tineri, în performanța și calitatea profesională în domeniul ales.” DFG7

„În SUA, tinerii performanți au toate posibilitățile de-a învăța și avansa. Studenții din RM învață în izolare informațională completă, coșmar, nu alta. Nu există specialiști de nivelul celor americani în unele domenii, niciun profesor din RM n-a scris niciun articol la nivel de Q4 sau Q5 (grad al unui jurnal academic în economie).” DFG7

„După ce am studiat două luni la inginerie în RM, am fugit în România. La noi nu se face carte, la noi se scurg bani. Mi s-au cerut bani, fără niciun motiv. Când am vrut să-mi iau actele de la facultate, nu am putut decât prin mită.” DFG7

Alte cauze menționate: pentru stagii de pregătire practică de calitate; să fiu avantajat la angajare, după revenire; să-mi creez o situație de a rămâne peste hotare.

ANEXA 7

Sursele de informare pentru obiectivele studiului:

Instituție	Direcție
Ministerul Educației	Direcția învățământ superior și dezvoltarea științei
	Direcția relații internaționale și integrare europeană
	Direcția analiză, monitorizare și evaluare a politicilor
	Direcția învățământ preșcolar, primar și secundar general
	Secția cadre
Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă (ANOFM)	
Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei	Direcția dezvoltarea resurselor umane și politici ocupaționale
Confederația Națională a Patronatelor din Moldova (CNPM)	
Confederația Națională a Sindicatelor din Moldova (CNSM)	
Institutul pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale (IDIS „Viitorul”)	
Biroul Național de Statistică	Direcția statistica pieței muncii
	Direcția statistica serviciilor sociale și a condițiilor de trai
Ministerul Finanțelor	Direcția finanțe în învățământ, cultură și știință
Centrul Comun de Vize (Ambasada Ungariei)	
Ambasada Republicii Turcia	
Ambasada Republicii Populare Chineze	

ANEXA 8.1

Ghidul de interviu

Ministerul Educației
Se ține evidența studenților plecați la studii peste hotare? Dacă da, comentați. Dacă nu, de ce? Ce acțiuni se întreprind, pentru a cunoaște numărul aproximativ al studenților plecați la studii peste hotare? Ce s-ar putea întreprinde în acest sens?
Ce proiecte, programe, acțiuni există, în vederea stimulării întoarcerii studenților, ca să profeseze în RM?
Câte tratate bilaterale în domeniul educației există în prezent? Stipulează acestea revenirea beneficiarilor de burse la expirarea termenului de studii?
Sunt studiile de peste hotare recunoscute în RM?
În țările bogate, există strategii de dezvoltare pe termen lung, în care se arată ce schimbări economice se preconizează, în următorii 10-20 de ani? Dispune RM de o astfel de strategie? Dacă da, se referă și la învățământ?
Cum colaborează Ministerul Educației cu Ministerul Muncii, Protecției Sociale și cu ANOFM în planificarea specializărilor?
Cum colaborează Ministerul Educației cu Ministerul Economiei în planificarea specializărilor?
Ce profesii lipsesc în sistemul educațional, dar care sunt solicitate pe piața muncii?
Cine și în ce bază stabilește cotele de admitere?
Cum explicați discordanța dintre oferta sistemului de educație și cererea pe piața muncii? Care sunt discrepanțele dintre politicile de învățământ și necesitățile pieței muncii?
De ce la Facultatea de Drept a scăzut de două ori numărul studenților, în 2010 (11081) față de 2005 (23001)? De ce a crescut numărul studenților de la 9083 (2005) - la 15186 (2010), la <i>Științele educației</i> , când salariile pentru aceste domenii sunt dintre cele mai mici?
Cine și cum elaborează <i>Nomenclatorul Profesiilor</i> ? De ce nu a fost ajustat acest document, în cazul învățământului mediu de specialitate? Cum poate fi adaptat?
Ce măsuri întreprinde statul, pentru a păstra în țară persoanele înalt calificate?
Conform legislației în vigoare, doar absolvenții instituțiilor de învățământ superior finanțați din bugetul de stat, medicii, profesorii și absolvenții din mediul rural beneficiază de locuințe gratuite, în primii trei ani de activitate și de plata unei indemnizații unice, în mărime de 30 mii de lei. Este posibil, eficient și realizabil de a extinde prevederile respective asupra altor categorii de absolvenți?
Ce măsuri întreprinde statul, pentru a stimula revenirea migranților înalt calificați în țară?
Ce măsuri se iau, pentru recunoașterea calificărilor migranților?

Ministerul Educației
Ce face statul, pentru a rezolva problema lipsei de consiliere profesională în gimnazii și licee? Cum sunt informați elevii cu privire la alegerea viitoarelor profesii? Cum sunt ghidați adolescenții referitor la ofertele pieței muncii și ale instituțiilor de învățământ?
Există acorduri de colaborare între instituțiile educaționale și autoritățile publice centrale privind desfășurarea practicii de producție și de licență?
Există parteneriate între instituțiile de învățământ și agenții economici? Dacă da, câte? În ce domenii? Cu care instituții și de ce nivel? Cât de deschiși sunt agenții economici la crearea acestor parteneriate?
Corespunde pregătirea specialiștilor formați în cadrul sistemului de instruire profesională, cerințelor angajatorilor? Argumentați. În ce măsură facultatea (colegiul, școala profesională ...) furnizează studenților abilități și competențe necesare angajării?
Unii experți spun, că măsurile guvernului din anul 2006 nu au fost reușite. Ce opinie împărtășiți în această privință?
Cum poate fi asigurat un acces sporit al tinerilor la serviciile publice de educație și formare profesională și la programele de ocupare a forței de muncă?

Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei (MMPSF)
De solicitat detalii despre: <i>Studiul privind necesitățile în cadre cu studii secundare profesionale, medii de specialitate și superioare, în anii 2011-2016.</i>
Câte tratate bilaterale în domeniul mobilității ocupaționale există în prezent? În ce constau ele? Cine sunt beneficiarii?
Cum colaborează MMPSF cu Ministerul Educației în planificarea specializărilor?
Cum colaborează MMPSF cu Ministerul Economiei în planificarea specializărilor?
Ce profesii lipsesc în sistemul de educație, dar care sunt cerute pe piața muncii?
Cine stabilește cotele de înmatriculare și în ce bază?
Cum explicați discordanța dintre oferta sistemului de educație și cererea pe piața muncii?
Cine și cum elaborează <i>Nomenclatorul Profesiilor</i> ? De ce nu a fost ajustat acest document, în cazul învățământului mediu de specialitate? Cum poate fi ajustat?
Ce măsuri întreprinde statul, pentru a păstra în țară persoanele înalt calificate și pentru a stimula revenirea lor?
Ce întreprinde statul, pentru a rezolva problema lipsei de consiliere profesională în gimnazii și licee? Cum sunt informați elevii cu privire la alegerea viitoarelor profesii? În ce măsură sunt ghidați adolescenții, în privința ofertelor de pe piața muncii și a instituțiilor de învățământ?
Există parteneriate între instituțiile de învățământ și agenții economici? Dacă da, câte? În ce domenii? Cu instituții de ce nivel? Cât de deschiși sunt agenții economici în crearea acestor parteneriate?
Ce programe, proiecte există, în vederea facilitării integrării absolvenților pe piața muncii?
Unii experți consideră că intervenția guvernului din 2006 nu a fost reușită. Ce părere aveți în această privință?
Cum poate fi creată o piață a muncii mai flexibilă? Cum vedeți stimularea angajărilor și crearea noilor locuri de muncă pentru absolvenții instituțiilor de formare profesională?
Cum poate fi asigurat un acces sporit al tinerilor la serviciile publice de educație și formare profesională și la programele de ocupare a forței de muncă?

Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă (ANOFM)
Câte tratate bilaterale în domeniul mobilității ocupaționale există în prezent? Ce prevăd ele? Cine sunt beneficiarii?
Cum se implică ANOFM în planificarea specializărilor?
Ce profesii lipsesc în sistemul de educație, dar sunt solicitate pe piața muncii?
Cum explicați discordanța dintre oferta sistemului de educație și cererea pe piața muncii?
ANOFM prestează servicii de informare, consiliere și (re)orientare profesională. Ar putea ANOFM să se implice în ghidarea în carieră, la nivel de licee și gimnazii?
Cine apelează mai des la serviciile dvs., în funcție de nivelul de studii? De ce anume aceste segmente?
Cum poate fi creată o piață a forței de muncă mai flexibilă? Care ar fi mecanismul de stimulare a angajărilor și de creare a noilor locuri de muncă pentru absolvenții instituțiilor de formare profesională?
Cum poate fi asigurat un acces sporit al tinerilor, la serviciile publice de educație și formare profesională și la programele de ocupare a forței de muncă?

Ministerul Economiei
Cum colaborează ministerele Economiei, Muncii și Educației, în programarea necesarului de forță de muncă?
Care sunt cele mai solicitate profesii pe piața forței de muncă?
Cum poate fi creată o piață de muncă mai flexibilă? Cum vedeți stimularea angajărilor și crearea noilor locuri de muncă pentru absolvenții instituțiilor de formare profesională?
Cum poate fi asigurat un acces sporit tinerilor la serviciile publice de educație și formare profesională și la programele de ocupare a forței de muncă?

Confederația Națională a Patronatelor din RM (CNPM)
Cum decurge colaborarea dintre CNPM cu ministerele Economiei, Muncii, Educației și ANOFM în programarea necesarului de forță de muncă? Cât de eficientă este aceasta? Există dificultăți în acest sens? Ce s-ar putea întreprinde, în vederea eficientizării?
Care sunt cele mai solicitate profesii pe piața muncii?
Comunitatea de afaceri optează pentru o reformare profundă a sistemului de instruire a cadrelor. De ce? Care sunt problemele? Cum vedeți această reformare?
Există parteneriate între instituțiile de învățământ și agenții economici? Dacă da, câte? În ce domenii? Cu instituții de ce nivel? Cât de deschiși sunt agenții economici în crearea acestor parteneriate?
Cum poate fi creată o piață de muncă mai flexibilă? Ce mecanism ați aplica, în vederea stimulării angajărilor și creării noilor locuri de muncă pentru absolvenții instituțiilor de formare profesională?
Cum poate fi asigurat un acces sporit al tinerilor la serviciile publice de educație și formare profesională și la programele de ocupare a forței de muncă?

Confederația Națională a Sindicatelor din RM (CNSM)

Se ține evidența statistică a reclamațiilor angajaților, în privința nedreptăților suportate la locurile de muncă (legate de condițiile de activitate, salarii, beneficii, dezvoltarea carierei, evaluarea performanțelor etc.)? Dacă da, există statistici în funcție de domenii, niveluri de studii etc. ale reclamanților? Care sunt grupurile care au protestat cel mai des?

Cum poate fi creată o piață a muncii mai flexibilă? Ce mecanism trebuie aplicat, în vederea stimulării angajărilor și creării noilor locuri de muncă pentru absolvenții instituțiilor de formare profesională?

Cum poate fi asigurat un acces sporit al tinerilor la serviciile publice de educație și formare profesională și la programele de ocupare a forței de muncă?

ANEXA 8.2.

Ghidul discuțiilor focus-grup

Absolvenți, educație superioară, angajați

Sistemul educațional

De ce este important să investești în educație? Ce înțelegi prin „a investi în educație”? De ce credeți că este/nu este oportun să cheltuiți pentru educație?

Un nivel avansat de educație ajută să-ți găsești un serviciu (a) mai repede/ușor, (b) cu condiții decente, (c) cu un salariu mai mare, (d) cu oportunități de creștere profesională? Angajatorii au o atitudine mai bună față de un angajat cu un nivel superior de educație?

Care sunt profesiile cu cele mai bune perspective de angajare în RM (enumerați cele mai solicitate meserii pe piață, cel mai bine plătite, cu cele mai bune condiții de lucru)? Ce specialități au dezavantaje la angajarea în câmpul muncii (cele mai puțin cerute și mai prost plătite)?

De ce nu ați ales (*dacă e cazul*) profesii, care oferă cele mai bune perspective de angajare?

Sistemul de formare profesională corespunde cerințelor de pe piața muncii (sub aspectele calității studiilor, raportului dintre cerere și ofertă)? Argumentați pentru DA și NU. Ați făcut/faceți cursuri de limbi străine, calculator, școală de șoferi, etc.? Argumentați.

De ce ați ales să faceți (*pentru absolvenții nivelelor secundar-profesional și mediu de specialitate – să continuați cu*) studii superioare și nu ați optat pentru o școală profesională sau colegiu? *Pentru respondenții proveniți din familii care au beneficiat de remitențe:* faptul că familia dvs. beneficia de remitențe, a influențat decizia de a urma studii superioare?

Ați făcut studii în bază de contract sau de buget? Care au fost categoriile de cheltuieli din perioada studiilor? A meritat investiția în studii superioare? Argumentați.

La ce universitate ați studiat? De ce ați ales anume această instituție?

Ce profesie aveți? De ce ați optat anume pentru aceasta? Cine v-a ajutat la alegerea specialității? V-a fost greu să vă decideți în privința carierei profesionale (argumentați)? *Pentru respondenții din familii care au beneficiat de remitențe:* faptul că familia dvs. a beneficiat de remitențe, a avut importanță la alegerea specialității?

Ați avut servicii/ore de orientare profesională în școală/liceu? Dacă da, în ce au constat acestea? Cunoașteți de existența serviciilor de orientare profesională în afara instituției de învățământ? Dacă da, ați apelat la acestea? Care au fost impresiile? Ce ar trebui să întreprindă statul/școala/alți actori, pentru a ajuta elevii în alegerea meseriei?

Pregătirea profesională din universitate corespunde așteptărilor dvs.? Argumentați.

Cum apreciați calitatea predării, în general? La ce nivel sunt conținuturile teoretice în programa specialității dvs.? Cum apreciați orele practice pentru învățarea meseriei dvs.? Unde ați avut stagiul de practica de licență? Ce impresii v-a lăsat?

Care sunt (*alte*) cele mai importante probleme ale sistemului de educație superioară (taxe exagerate percepute în raport cu nivelul de pregătire oferit, dotarea proastă a laboratoarelor pentru orele practice, lipsa de colaborare cu sectorul real al economiei (agenți economici) etc.)?

Cum vedeți soluționarea acestora? Cine ar trebui să-și asume responsabilitatea?

Experiența de muncă în timpul anilor de studii

Ați încercat vreodată să vă angajați în timpul anilor de studii? Dacă da, prin ce modalități? Ați participat la târgurile locurilor de muncă? Comentați dacă acestea sunt eficiente și dacă v-au ajutat la angajare. De ce ați hotărât să aveți un job în perioada procesului de învățământ (pentru a obține experiență de muncă, pentru venituri)? *Dacă e cazul*: din veniturile obținute, ați achitat taxe de studii, cazare, alte cheltuieli de școlarizare?

Pentru cei care au lucrat în timpul anilor de studii: în ce domeniu ați muncit? În ce a constat activitatea dvs.? Ați lucrat cu normă întreagă sau cu timp parțial? Cum ați combinat studiile cu munca?

De sondat, dacă există vreo deosebire dintre beneficiarii de remitențe de celelalte persoane, din punct de vedere al intenției de a se angaja, în timpul studenției.

Ați auzit de practicile de voluntariat? De unde ați aflat? Ați făcut voluntariat în anii studenției? Dacă da, care au fost domeniile de activitate [conexe specializării sau nu], de ce v-ați implicat în aceste acțiuni (v-au adus/vor aduce beneficii pe plan profesional etc.)? Sunt acestea benefice pentru studenți în rezolvarea problemei lipsei de experiență, la intrarea pe piața muncii? Ați dori, ca aceste practici să fie reglementate și considerate ulterior experiență în meserie?

Experiența în muncă după absolvire

În cât timp după absolvire, v-ați angajat în câmpul muncii?

Ați încercat să activați în localitatea de baștină? Argumentați pentru DA și NU.

Cu ce dificultăți v-ați confruntat în căutarea unui loc de muncă?

Care au fost modalitățile de angajare (cunoștințe, târguri de muncă, etc.). V-a ajutat cumva instituția absolvită în găsirea unui serviciu? Dacă da, în ce mod?

Există colaborare între instituția dvs. și angajatori? Dacă nu, cum vedeți cooperarea între

instituțiile de învățământ și angajatorii (agenții economici)?

Pentru cei care au lucrat în timpul anilor de studii: ați participat la acțiuni de voluntariat? Aceste experiențe au avut importanță la intrarea pe piața muncii, după absolvire? V-ați angajat, conform specializării absolvite? Dacă nu, de ce ați acceptat un alt domeniu de activitate?

Dacă vi s-ar propune un salariu mai mare, dar într-un alt domeniu decât specializarea dvs, ați accepta să schimbați locul de muncă, în favoarea salariului? Ați renunța la o leafă mai mare, în favoarea unui job potrivit calificării dvs., cu perspective de creștere profesională?

De la absolvire până în prezent, lucrați la același loc de muncă? Dacă nu, ce alte experiențe profesionale ați avut? De ce ați schimbat joburile anterioare?

Ați beneficiat de instruire la locul (locurile) de muncă? Dacă da, în ce a constatat aceasta? Ați lucrat vreodată, după absolvire, neoficial? Dacă da, în ce domeniu? Cât timp ați muncit neangajat? Activitățile realizate corespundeau profesiei dvs.? De ce nu ați fost angajat oficial?

La ce salariu v-ați așteptat, după absolvire? Remunerația propusă la angajare v-a mulțumit? Nivelul de studii influențează asupra mărimii salariului?

O problemă importantă pentru tinerii specialiști este lipsa de experiență. Ați accepta să lucrați o perioadă cu un salariu mic, pentru a acumula experiență. Dacă da, cât timp? Ați avut asemenea situații?

V-ați gândit, vreodată, la o eventuală recalificare? Dacă da, pentru ce domeniu ați opta? Argumentați.

Ați încercat vreodată să lansați propria afacere? Dacă da, ce v-a determinat să aveți un business? În ce domeniu este/a fost afacerea? Pregătirea profesională v-a ajutat să deveniți întreprinzător? Dacă da, cum?

Experiența migratorie

Ați fost vreodată peste hotare? În ce scop? În ce măsură, v-a ajutat experiența migratorie să vă (re)integrați pe piața muncii din RM (comentați)?

V-ați interesat vreodată de posibilitatea echivalării diplomelor / recunoașterii calificărilor obținute în Moldova? Argumentați pentru DA și NU.

Intenții

Care sunt planurile dvs. de activitate pentru următorii doi ani (intenționați să rămâneți la același loc de lucru, să schimbați serviciul, să lansați propria afacere, să plecați peste hotare)?

Pentru respondenții care intenționează să plece în străinătate: Care sunt motivele plecării?

În ce scop doriți să plecați peste hotare (studii, muncă, etc.)?

Dacă plecați la studii, în ce țară plecați? Pe ce perioadă? (tipul studiilor, domeniul, modalitatea de plecare)

Dacă migrați în scop de *muncă*, plecați pe bază de contract?

Dacă da, specificați durata și condițiile contractului. Cum l-ați încheiat? Ce intenționați să faceți după expirarea contractului?

Dacă nu aveți un contract de muncă, cum veți munci? Care sunt intențiile/planurile dvs. (veți căuta de lucru individual, veți fi ajutat de cunoștințe/rude aflate peste hotare, cunoașteți ce activități veți realiza, pe cât timp intenționați să plecați, etc.)?

Ce ar putea schimba decizia dvs. de migrare în afară (ce v-ar determina să vă răzgândiți)?

Au șanse de angajare în RM migranții reveniți, în comparație cu ceilalți cetățeni?

Absolvenți studii superioare, neangajați

Sistemul educațional

De ce este important să investești în educație? Ce înțelegeți prin „a investi în educație”? De ce credeți că este/nu este oportun să cheltuiți pentru educație?

Un nivel avansat de educație ajută să-ți găsești un serviciu (a) mai repede/ușor, (b) cu condiții decente, (c) cu un salariu mai mare, (d) cu oportunități de creștere profesională? Angajatorii au o atitudine mai bună față de un angajat cu un nivel superior de educație?

Care sunt profesiile cu cele mai bune perspective de angajare în RM (enumerați cele mai solicitate meserii pe piață, cel mai bine plătite, cu cele mai bune condiții de lucru)? Ce specialități au dezavantaje la angajarea în câmpul muncii (cele mai puțin cerute și mai prost plătite)?

De ce nu ați ales (*dacă e cazul*) profesii, care oferă cele mai bune perspective de angajare?

Sistemul de formare profesională corespunde cerințelor de pe piața muncii (sub aspectele calității studiilor, raportului dintre cerere și ofertă)? Argumentați pentru DA și NU. Ați făcut / faceți cursuri de limbi străine, calculator, școală de șoferi, etc.? Argumentați.

De ce ați ales să faceți (*pentru absolvenții nivelelor secundar-profesional și mediu de specialitate – să continuați cu*) studii superioare și nu ați optat pentru o școală profesională sau colegiu? *Pentru respondenții proveniți din familii care au beneficiat de remitențe:* faptul că familia dvs. beneficia de remitențe, a influențat decizia de a urma studii superioare?

Ați făcut studii în bază de contract sau de buget? Care au fost categoriile de cheltuieli din perioada studiilor? A meritat investiția în studii superioare? Argumentați.

La ce universitate ați studiat? De ce ați ales anume această instituție?

Ce profesie aveți? De ce ați optat anume pentru aceasta? Cine v-a ajutat la alegerea specialității? V-a fost greu să vă decideți în privința carierei profesionale (argumentați)? *Pentru respondenții din familii care au beneficiat de remitențe:* faptul că familia dvs. a beneficiat de remitențe, a avut importanță la alegerea specialității?

Ați avut servicii/ore de orientare profesională în școală/liceu? Dacă da, în ce au constat

acestea? Cunoașteți de existența serviciilor de orientare profesională în afara instituției de învățământ? Dacă da, ați apelat la acestea? Care au fost impresiile? Ce ar trebui să întreprindă statul/școala/alți actori, pentru a ajuta elevii în alegerea meseriei?

Pregătirea profesională din universitate corespunde așteptărilor dvs.? Argumentați.

Cum apreciați calitatea predării, în general? La ce nivel sunt conținuturile teoretice în programa specialității dvs.? Cum apreciați orele practice pentru învățarea meseriei dvs.? Unde ați avut stagiul de practică de licență? Ce impresii v-a lăsat?

Care sunt (*alte*) cele mai importante probleme ale sistemului de educație superioară (taxe exagerate percepute în raport cu nivelul de pregătire oferit, dotarea proastă a laboratoarelor pentru orele practice, lipsa de colaborare cu sectorul real al economiei (agenți economici) etc.)? Cum vedeți soluționarea acestora? Cine ar trebui să-și asume responsabilitatea?

Experiența de muncă în timpul anilor de studii

Ați încercat vreodată să vă angajați în timpul anilor de studii? Dacă da, prin ce modalități? Ați participat la târgurile locurilor de muncă? Comentați dacă acestea sunt eficiente și dacă v-au ajutat la angajare. De ce ați hotărât să aveți un job în perioada procesului de învățământ (pentru a obține experiență de muncă, pentru venituri)? *Dacă e cazul*: din veniturile obținute, ați achitat taxe de studii, cazare, alte cheltuieli de școlarizare? Pentru cei care au lucrat în timpul anilor de studii: în ce domeniu ați muncit? În ce a constat activitatea dvs.? Ați lucrat cu normă întreagă sau cu timp parțial? Cum ați combinat studiile cu munca?

De sondat, dacă există vreo deosebire dintre beneficiarii de remitențe de celelalte persoane, din punct de vedere al intenției de a se angaja, în timpul studenției.

Ați auzit de practicile de voluntariat? De unde ați aflat? Ați făcut voluntariat în anii studenției? Dacă da, care au fost domeniile de activitate [conexe specializării sau nu], de ce v-ați implicat în aceste acțiuni (v-au adus / vor aduce beneficii pe plan profesional etc.)? Sunt acestea benefice pentru studenți în rezolvarea problemei lipsei de experiență, la intrarea pe piața muncii? Ați dori, ca aceste practici să fie reglementate și considerate ulterior experiență în meserie?

Situația tinerilor după absolvire

Ați încercat să vă angajați după absolvire?

Dacă nu: De ce? Din ce surse v-ați întreținut?

Dacă da: Prin ce modalități? În ce domeniu? Unde ați încercat să vă angajați în localitatea de baștină? Argumentați pentru DA și NU.

Ați apelat la serviciile ANOFM? Dacă da, care au fost rezultatele?

Cu ce dificultăți v-ați confruntat în căutarea unui loc de muncă?

Cât de mult contează pentru dvs. să vă găsiți un serviciu, conform specializării absolvite?

Ați lucrat vreodată de la absolvire, neoficial? Dacă da, în ce domeniu? Cât timp ați lucrat ne-

angajat? Serviciile prestate corespundeau specializării dvs.? De ce nu ați fost angajat oficial?

La ce salariu v-ați așteptat după absolvire? Retribuția propusă la angajare corespundea așteptărilor dvs.? Influențează nivelul de studii asupra mărimii salariului?

O problemă pentru tinerii specialiști este lipsa de experiență. Ați accepta să lucrați o perioadă cu un salariu mic, pentru a acumula experiență? Dacă da, cât timp? Ați avut asemenea situații?

V-ați gândit, vreodată, la o eventuală recalificare? Dacă da, pentru ce domeniu ați opta? Argumentați.

Ați încercat să lansați propria afacere? Dacă da, ce v-a determinat să deveniți întreprinzător? În ce domeniu este/a fost afacerea? Pregătirea profesională v-a ajutat să aveți un business? Dacă da, în ce mod?

Experiența migratorie

Ați fost vreodată peste hotare? În ce scop? În ce măsură, v-a ajutat experiența migratorie să vă (re)integrați pe piața muncii din RM (comentați)?

V-ați interesat vreodată de posibilitatea echivalării diplomelor/recunoașterii calificărilor obținute în Moldova? Argumentați pentru DA și NU.

Intenții

Care sunt planurile dvs. de activitate pentru următorii doi ani (intenționați să rămâneți la același loc de lucru, să schimbați serviciul, să lansați propria afacere, să plecați peste hotare)?

Pentru respondenții care intenționează să plece în străinătate: Care sunt motivele plecării?

În ce scop doriți să plecați peste hotare (studii, muncă, etc.)?

Dacă plecați la studii, în ce țară vă deplasați? Pe ce perioadă? (tipul studiilor, domeniul, modalitatea de plecare)

Dacă migrați în scop de *muncă*, plecați pe bază de contract?

Dacă da, specificați durata și condițiile contractului. Cum l-ați încheiat? Ce intenționați să faceți după expirarea contractului?

Dacă nu aveți un contract de muncă, cum veți munci? Care sunt intențiile/planurile dvs. (veți căuta de lucru individual, veți fi ajutat de cunoștințe/rude aflate peste hotare, cunoașteți ce activități veți realiza, pe cât timp intenționați să plecați, etc.)?

Ce ar putea schimba decizia dvs. de migrare în afară (ce v-ar determina să vă răzgândiți)?

Au șanse de angajare în RM migranții reveniți, în comparație cu ceilalți cetățeni?

Absolvenți nivel secundar-profesional, angajați

Sistemul educațional

De ce este important să investești în educație? Ce înțelegeți prin „a investi în educație”? De ce credeți că este/nu este oportun să cheltuiți pentru educație?

Un nivel avansat de educație ajută să-ți găsești un serviciu (a) mai repede/ușor, (b) cu condiții decente, (c) cu un salariu mai mare, (d) cu oportunități de creștere profesională? Angajatorii au o atitudine mai bună față de un angajat cu un nivel superior de educație?

Care sunt profesiile cu cele mai bune perspective de angajare în RM (enumerați cele mai solicitate meserii pe piață, cel mai bine plătite, cu cele mai bune condiții de lucru)? Ce specialități au dezavantaje la angajarea în câmpul muncii (cele mai puțin cerute și mai prost plătite)? De ce nu ați ales (*dacă e cazul*) profesii, care oferă cele mai bune perspective de angajare?

Sistemul de formare profesională corespunde cerințelor de pe piața muncii (sub aspectele calității studiilor, raportului dintre cerere și ofertă)? Argumentați pentru DA și NU. Ați făcut / faceți cursuri de limbi străine, calculator, școală de șoferi, etc.? Argumentați.

De ce ați ales să faceți studii secundar-profesionale și nu ați optat pentru colegiu sau universitate? Ați făcut studii în bază de contract sau de buget? Care au fost categoriile de cheltuieli din perioada studiilor? A meritat investiția în studii? Argumentați. Ce specialitate aveți? De ce ați ales anume acest profil? Cine v-a ajutat la alegerea specialității? V-a fost greu să decideți în privința traseului profesional (argumentați)?

Ați avut servicii/ore de orientare profesională în școală/liceu? Dacă da, în ce au constat acestea? Cunoașteți de existența serviciilor de orientare profesională în afara instituției de învățământ? Dacă da, ați apelat la acestea? Care au fost impresiile? Ce ar trebui să întreprindă statul/școala/alți actori, pentru a ajuta elevii în alegerea meseriei? Pregătirea profesională oferită de instituția dvs. corespunde propriilor așteptări? Argumentați.

Cum apreciați calitatea predării, în general? La ce nivel sunt conținuturile teoretice în programa specialității dvs.? Cum apreciați orele practice pentru învățarea meseriei dvs.? Unde ați avut stagiul de practică? Ce impresii v-a lăsat?

Care sunt (*alte*) cele mai importante probleme ale sistemului de educație secundar-profesional (taxe exagerate percepute în raport cu nivelul de pregătire oferit, programe de studii neadecvate/depășite, dotarea proastă a laboratoarelor pentru orele practice, lipsa de colaborare cu sectorul real al economiei (agenți economici) etc.)?

Cum vedeți soluționarea acestora? Cine ar trebui să-și asume responsabilitatea? Va fi educația secundar-profesională mai atractivă odată rezolvate aceste probleme?

Experiența de muncă în timpul anilor de studii

Ați încercat vreodată să vă angajați în timpul anilor de studii? Dacă da, prin ce modalități? Ați participat la târgurile locurilor de muncă? Comentați dacă acestea sunt eficiente și dacă v-au ajutat la angajare. De ce ați hotărât să aveți un job în perioada procesului de învățământ (pentru a obține experiență de muncă, pentru venituri)? *Dacă e cazul*: din ve-

niturile obținute, ați achitat taxe de studii, cazare, alte cheltuieli de școlarizare?

Pentru cei care au lucrat în timpul anilor de studii: în ce domeniu ați muncit? În ce a constat activitatea dvs.? Ați lucrat cu normă întreagă sau cu timp parțial? Cum ați combinat studiile cu munca?

De sondat, dacă există vreo deosebire dintre beneficiarii de remitențe de celelalte persoane, din punct de vedere al intenției de a se angaja, în timpul studenției.

Ați auzit de practicile de voluntariat? De unde ați aflat? Ați făcut voluntariat în anii studenției? Dacă da, care au fost domeniile de activitate [conexe specializării sau nu], de ce v-ați implicat în aceste acțiuni (v-au adus/vor aduce beneficii pe plan profesional etc.)? Sunt acestea benefice pentru studenți în rezolvarea problemei lipsei de experiență, la intrarea pe piața muncii? Ați dori, ca aceste practici să fie reglementate și considerate ulterior experiență în meserie?

Experiența de muncă după absolvire

În cât timp după absolvire v-ați angajat în câmpul muncii? Ați încercat să vă angajați în localitatea de baștină? Argumentați pentru DA și NU? Cu ce dificultăți v-ați confruntat în căutarea unui loc de muncă? Care au fost modalitățile de angajare (cunoștințe, târguri de muncă, etc.). V-a ajutat cumva instituția absolvită în găsirea unui serviciu? Dacă da, în ce mod? Există colaborare între instituția dvs. și angajatori? Dacă nu, cum vedeți cooperarea între instituțiile de învățământ și angajatorii (agenții economici)?

Pentru cei care au lucrat în timpul anilor de studii: ați participat la acțiuni de voluntariat? Aceste experiențe au avut importanță la intrarea pe piața muncii, după absolvire?

V-ați angajat, conform specializării absolvite? Dacă nu, de ce ați acceptat un alt domeniu de activitate? Dacă vi s-ar propune un salariu mai mare, dar într-un alt domeniu decât specializarea dvs., ați accepta să schimbați locul de muncă, în favoarea salariului? Ați renunța la o leafă mai mare, în favoarea unui job potrivit calificării dvs., cu perspective de creștere profesională?

De la absolvire până în prezent, lucrați la același loc de muncă? Dacă nu, ce alte experiențe profesionale ați avut? De ce ați schimbat joburile anterioare? Ați beneficiat de instruire la locul (locurile) de muncă? Dacă da, în ce a constat aceasta?

Ați lucrat vreodată, după absolvire, neoficial? Dacă da, în ce domeniu? Cât timp ați muncit neangajat? Activitățile realizate corespundeau profesiei dvs.? De ce nu ați fost angajat oficial? La ce salariu v-ați așteptat, după absolvire? Remunerația propusă la angajare, v-a mulțumit? Nivelul de studii influențează asupra mărimii salariului?

O problemă pentru tinerii specialiști este lipsa de experiență. Ați accepta să lucrați o perioadă cu un salariu mic, pentru a acumula experiență. Dacă da, cât timp? Ați avut asemenea situații? V-ați gândit, vreodată, la o eventuală recalificare? Dacă da, pentru ce domeniu ați opta? Argumentați. Ați încercat vreodată să lansați propria afacere? Dacă da, ce v-a determinat să aveți un business? În ce domeniu este/a fost afacerea? Pregătirea profesională v-a ajutat să deveniți întreprinzător? Dacă da, cum?

Experiența migratorie

Ați fost vreodată peste hotare? În ce scop? În ce măsură, v-a ajutat experiența migratorie să vă (re)integrați pe piața muncii din RM (comentați)? V-ați interesat vreodată de posibilitatea echivalării diplomelor / recunoașterii calificărilor obținute în Moldova? Argumentați pentru DA și NU.

Intenții

Care sunt planurile dvs. de activitate pentru următorii doi ani (intenționați să rămâneți la același loc de lucru, să schimbați serviciul, să lansați propria afacere, să plecați peste hotare)?

Pentru respondenții care intenționează să plece în străinătate: Care sunt motivele plecării?

În ce scop doriți să plecați peste hotare (studii, muncă, etc.)?

Dacă plecați *la studii*, în ce țară vă deplasați? Pe ce perioadă? (tipul studiilor, domeniul, modalitatea de plecare)

Dacă migrați în scop de *muncă*, plecați pe bază de contract?

Dacă da, specificați durata și condițiile contractului. Cum l-ați încheiat? Ce intenționați să faceți după expirarea contractului?

Dacă nu aveți un contract de muncă, cum veți munci? Care sunt intențiile/planurile dvs. (veți căuta de lucru individual, veți fi ajutat de cunoștințe/rude aflate peste hotare, cunoașteți ce activități veți realiza, pe cât timp intenționați să plecați, etc.)?

Ce ar putea schimba decizia dvs. de migrare în afară (ce v-ar determina să vă răzgândiți)?

Au șanse de angajare în RM migranții reveniți, în comparație cu ceilalți cetățeni?

Absolvenți nivel secundar-profesional, neangajați

Sistemul educațional

De ce este important să investești în educație? Ce înțelegeți prin „a investi în educație”? De ce credeți că este/nu este oportun să cheltuiți pentru educație? Un nivel avansat de educație ajută să-ți găsești un serviciu (a) mai repede/ușor, (b) cu condiții decente, (c) cu un salariu mai mare, (d) cu oportunități de creștere profesională? Angajatorii au o atitudine mai bună față de un angajat cu un nivel superior de educație?

Care sunt profesiile cu cele mai bune perspective de angajare în RM (enumerați cele mai solicitate meserii pe piață, cel mai bine plătite, cu cele mai bune condiții de lucru)? Ce specialități au dezavantaje la angajarea în câmpul muncii (cele mai puțin cerute și mai prost plătite)? De ce nu ați ales (*dacă e cazul*) profesii, care oferă cele mai bune perspective de angajare?

Sistemul de formare profesională corespunde cerințelor de pe piața muncii (sub aspectele calității studiilor, raportului dintre cerere și ofertă)? Argumentați pentru DA și NU. Ați făcut / faceți cursuri de limbi străine, calculator, școală de șoferi, etc.? Argumentați. De ce ați ales să faceți studii secundar-profesionale și nu ați optat pentru colegiu sau universitate?

Ați făcut studii în bază de contract sau de buget? Care au fost categoriile de cheltuieli din perioada studiilor? A meritat investiția în studii superioare? Argumentați. Ce specialitate aveți? De ce ați ales anume acest profil? Cine v-a ajutat să faceți această alegere? V-a fost greu să vă decideți (argumentați)?

Ați avut servicii / ore de orientare profesională în școală/liceu? Dacă da, în ce au constat acestea? Cunoașteți de existența serviciilor de orientare profesională în afara instituției de învățământ? Dacă da, ați apelat la acestea? Care au fost impresiile? Ce ar trebui să întreprindă statul/școala/alți actori, pentru a ajuta elevii în alegerea meseriei? Corespunde nivelul de pregătire oferit de instituția dvs. propriilor așteptări? Argumentați.

Cum apreciați calitatea predării, în general? La ce nivel sunt conținuturile teoretice în programa specialității dvs.? Cum apreciați orele practice pentru învățarea meseriei dvs.? Unde ați avut stagiul de practică? Ce impresii v-a lăsat? Care sunt (*alte*) cele mai importante probleme ale sistemului de educație superioară (taxe exagerate percepute, în raport cu nivelul de pregătire oferit, dotarea proastă a laboratoarelor pentru orele practice, lipsa de colaborare cu sectorul real al economiei (agenți economici) etc.)?

Cum vedeți soluționarea acestora? Cine ar trebui să-și asume responsabilitatea? Va fi educația secundar-profesională mai atractivă odată rezolvate aceste probleme?

Experiența de muncă în timpul anilor de studii

Ați încercat vreodată să vă angajați în timpul anilor de studii? Dacă da, prin ce modalități? Ați participat la târgurile locurilor de muncă? Comentați dacă acestea sunt eficiente și dacă v-au ajutat la angajare. De ce ați hotărât să aveți un job în perioada procesului de învățământ (pentru a obține experiență de muncă, pentru venituri)? *Dacă e cazul*: din veniturile obținute, ați achitat taxe de studii, cazare, alte cheltuieli de școlarizare?

Pentru cei care au lucrat în timpul anilor de studii: în ce domeniu ați muncit? În ce a constat activitatea dvs.? Ați lucrat cu normă întreagă sau cu timp parțial? Cum ați combinat studiile cu munca?

De sondat, dacă există vreo deosebire dintre beneficiarii de remitențe de celelalte persoane, din punct de vedere al intenției de a se angaja, în timpul studenției.

Ați auzit de practicile de voluntariat? De unde ați aflat? Ați făcut voluntariat în anii studenției? Dacă da, care au fost domeniile de activitate [conexe specializării sau nu], de ce v-ați implicat în aceste acțiuni (v-au adus / vor aduce beneficii pe plan profesional etc.)? Sunt acestea benefice pentru studenți în rezolvarea problemei lipsei de experiență, la intrarea pe piața muncii? Ați dori, ca aceste practici să fie reglementate și considerate ulterior experiență în meserie?

Situația tinerilor după absolvire

Ați încercat să vă angajați după absolvire?

Dacă nu: De ce? Din ce surse v-ați întreținut?

Dacă da: Prin ce modalități? În ce domeniu? Unde ați încercat să vă angajați în localitatea de baștină? Argumentați pentru DA și NU.

Ați apelat la serviciile ANOFM? Dacă da, care au fost rezultatele?

Cu ce dificultăți v-ați confruntat în căutarea unui loc de muncă?

Cât de mult contează pentru dvs. să vă găsiți un serviciu, conform specializării?

Ați lucrat vreodată, după absolvire, neoficial? Dacă da, în ce domeniu? Cât timp ați muncit neangajat? Activitățile realizate corespundeau meseriei dvs.? De ce nu ați fost angajat oficial?

La ce salariu v-ați așteptat, după absolvire? Remunerația propusă la angajare, v-a mulțumit? Nivelul de studii influențează asupra mărimii salariului?

O problemă pentru tinerii specialiști este lipsa de experiență. Ați accepta să lucrați o perioadă cu un salariu mic, pentru a acumula experiență. Dacă da, cât timp? Ați avut asemenea situații? V-ați gândit, vreodată, la o eventuală recalificare? Dacă da, pentru ce domeniu ați opta? Argumentați.

Ați încercat vreodată să lansați propria afacere? Dacă da, ce v-a determinat să aveți un business? În ce domeniu este/a fost afacerea? Pregătirea profesională v-a ajutat să deveniți întreprinzător? Dacă da, cum?

Experiența migratorie

Ați fost vreodată peste hotare? În ce scop? În ce măsură, v-a ajutat experiența migratorie să vă (re)integrați pe piața muncii din RM (comentați)?

V-ați interesat vreodată de posibilitatea echivalării diplomelor / recunoașterii calificărilor obținute în Moldova? Argumentați pentru DA și NU.

Intenții

V-ați gândit vreodată să continuați studiile la nivele educaționale superioare? Argumentați pentru DA și NU?

Dacă da, în ce domeniu? V-ați pus vreodată problema recalificării? Argumentați pentru DA (în ce domeniu? de ce?) și NU.

Care sunt planurile dvs. de activitate pentru următorii doi ani (intenționați să rămâneți la același loc de lucru, să schimbați serviciul, să lansați propria afacere, să plecați peste hotare)?

Pentru respondenții care intenționează să plece în străinătate: Care sunt motivele plecării? Intenția de a continua studiile are legătură cu dorința de a pleca mai ușor peste hotare (pentru studenți, accesul la educație superioară asigură acces la diverse programe de plecare peste hotare – de exemplu, *Work and Travel*)?

În ce scop doriți să plecați peste hotare (studii, muncă, etc.)?

Dacă plecați *la studii*, în ce țară plecați? Pe ce perioadă (tipul studiilor, domeniul, modalitatea de plecare)?

Dacă migrați în scop de *muncă*, plecați pe bază de contract?

Dacă da, specificați durata și condițiile contractului. Cum l-ați încheiat? Ce intenționați să faceți după expirarea contractului?

Dacă nu aveți un contract de muncă, cum veți munci? Care sunt intențiile/planurile dvs. (veți căuta de lucru individual, veți fi ajutat de cunoștințe/rude aflate peste hotare, cunoașteți ce activități veți realiza, pe cât timp intenționați să plecați, etc.)?

Ce ar putea schimba decizia dvs. de migrare în afară (ce v-ar determina să vă răzgândiți)?

Au șanse de angajare în RM migranții reveniți, în comparație cu ceilalți cetățeni?

Studenti în instituții de învățământ superior

Sistemul educațional

De ce este important să investești în educație? Ce înțelegeți prin „a investi în educație”? De ce credeți că este/nu este oportun să cheltuiți pentru educație?

Un nivel avansat de educație ajută să-ți găsești un serviciu (a) mai repede/ușor, (b) cu condiții decente, (c) cu un salariu mai mare, (d) cu oportunități de creștere profesională? Angajatorii au o atitudine mai bună față de un angajat cu un nivel superior de educație?

Care sunt profesiile cu cele mai bune perspective de angajare în RM (enumerați cele mai solicitate meserii pe piață, cel mai bine plătite, cu cele mai bune condiții de lucru)? Ce specialități au dezavantaje la angajarea în câmpul muncii (cele mai puțin cerute și mai prost plătite)? De ce nu ați ales (*dacă e cazul*) profesii, care oferă cele mai bune perspective de angajare?

Sistemul de formare profesională corespunde cerințelor de pe piața muncii (sub aspectele calității studiilor, raportului dintre cerere și ofertă)? Argumentați pentru DA și NU. Ați făcut / faceți cursuri de limbi străine, calculator, școală de șoferi, etc.? Argumentați. De ce ați ales să faceți (*pentru absolvenții nivelelor secundar-profesional și mediu de specialitate – să continuați cu*) studii superioare și nu ați optat pentru o școală profesională sau colegiu?

Faceți studii în bază de contract sau de buget? Pentru cei cu contract: din ce surse achitați studiile? Este dificil pentru dvs./familia dvs. să achitați suma contractului? Care sunt categoriile de cheltuieli legate de studii? La ce universitate studiați? De ce ați ales anume această instituție? Ce specialitate studiați? De ce ați optat anume pentru aceasta? Cine v-a ajutat la alegerea specialității? V-a fost greu să vă decideți în privința carierei profesionale (argumentați)?

Ați avut servicii/ore de orientare profesională în școală sau liceu? Dacă da, în ce au constatat acestea? Cunoașteți de existența serviciilor de orientare profesională în afara instituției de învățământ? Dacă da, ați apelat la acestea? Care au fost impresiile? Ce ar trebui să întreprindă statul/școala/alți actori, pentru a ajuta elevii în alegerea meseriei? Corespunde nivelul de pregătire oferit de universitate așteptărilor dvs.? Argumentați.

Cum apreciați calitatea predării, în general? La ce nivel sunt conținuturile teoretice în programa specialității dvs.? Cum apreciați orele practice pentru învățarea meseriei dvs.? Unde ați avut stagiul de practica de licență? Ce impresii v-a lăsat? Care sunt (*alte*) cele mai importante

probleme ale sistemului de educație superioară (taxe exagerate percepute în raport cu nivelul de pregătire oferit, dotarea proastă a laboratoarelor pentru orele practice, lipsa de colaborare cu sectorul real al economiei (agenți economici) etc.)? Cum vedeți soluționarea acestora? Cine ar trebui să-și asume responsabilitatea?

Piața muncii

Ați încercat vreodată să vă angajați în timpul anilor de studii? Dacă da, prin ce modalități? Ați participat la târgurile locurilor de muncă? Comentați dacă acestea sunt eficiente și dacă v-au ajutat la angajare. De ce ați hotărât să aveți un job în perioada procesului de învățământ (pentru a obține experiență de muncă, pentru venituri)? *Dacă e cazul*: din veniturile obținute, ați achitat taxe de studii, cazare, alte cheltuieli de școlarizare? Pentru cei care au lucrat în timpul anilor de studii: în ce domeniu ați muncit? În ce a constat activitatea dvs.? Ați lucrat cu normă întreagă sau cu timp parțial? Cum ați combinat studiile cu munca?

De sondat, dacă există vreo deosebire dintre beneficiarii de remitențe de celelalte persoane, din punct de vedere al intenției de a se angaja, în timpul studenției.

Ați auzit de practicile de voluntariat? De unde ați aflat? Ați făcut voluntariat în anii studenției? Dacă da, care au fost domeniile de activitate [conexe specializării sau nu], de ce v-ați implicat în aceste acțiuni (v-au adus/vor aduce beneficii pe plan profesional etc.)? Sunt acestea benefice pentru studenți în rezolvarea problemei lipsei de experiență, la intrarea pe piața muncii? Ați dori, ca aceste practici să fie reglementate și considerate ulterior experiență în meserie?

Cum credeți, vă veți găsi ușor un loc de lucru după absolvire? Ajută cumva instituția la care învățați / ați studiat în găsirea unui loc de muncă? Dacă da, în ce mod? Există colaborare între instituția dvs. și angajatori? Dacă nu, cum vedeți cooperarea între unitățile de învățământ și angajatorii (agenții economici)? Pentru cei care au lucrat / au participat la acțiuni de voluntariat, credeți că veți găsi mai ușor un loc de muncă?

Credeți că veți găsi un serviciu, conform specializării absolvite (argumentați)? Veți accepta să lucrați în alte domenii? Dacă da, în ce condiții? Dacă nu, de ce? Care este salariul minim, pe care vă așteptați să-l primiți la angajare? Argumentați. Care sunt așteptările/intențiile dvs. după absolvire? Dacă intenționați să plecați peste hotare, de ce ați investit în educație superioară?

Experiența migratorie

Ați fost vreodată peste hotare? În ce scop? Care a fost modalitatea de plecare (de exemplu, prin intermediul programului *Work and Travel*, a programelor de schimb academic și studii postuniversitare, gen *Erasmus Mundus*, *Tempus* etc.)?

Studenții, migranți potențiali

Care sunt planurile dvs. de activitate pentru următorii doi ani (intenționați să rămâneți la același loc de lucru, să schimbați serviciul, să lansați propria afacere, să plecați peste hotare)?

Pentru respondenții care intenționează să plece în străinătate: Care sunt motivele plecării?

În ce scop doriți să plecați peste hotare (studii, muncă, etc.)?

Dacă plecați *la studii*, în ce țară plecați? Pe ce perioadă (tipul studiilor, domeniul, modalitatea de plecare)?

Dacă migrați în scop de *muncă*, plecați pe bază de contract?

Dacă da, specificați durata și condițiile contractului. Cum l-ați încheiat? Ce intenționați să faceți după expirarea contractului?

Dacă nu aveți un contract de muncă, cum veți munci? Care sunt intențiile/planurile dvs. (veți căuta de lucru individual, veți fi ajutat de cunoștințe/rude aflate peste hotare, cunoașteți ce activități veți realiza, pe cât timp intenționați să plecați, etc.)?

Ce ar putea schimba decizia dvs. de migrare în afară (ce v-ar determina să vă răzgândiți)?

Au șanse de angajare în RM migranții reveniți, în comparație cu ceilalți cetățeni?

Studenți în instituții de învățământ secundar profesional

Sistemul educațional

De ce este important să investești în educație? Ce înțelegeți prin „a investi în educație”? De ce credeți că este/nu este oportun să cheltuiți pentru educație? Un nivel avansat de educație ajută să-ți găsești un serviciu (a) mai repede/ușor, (b) cu condiții decente, (c) cu un salariu mai mare, (d) cu oportunități de creștere profesională? Angajatorii au o atitudine mai bună față de un angajat cu un nivel superior de educație?

Care sunt profesiile cu cele mai bune perspective de angajare în RM (enumerați cele mai solicitate meserii pe piață, cel mai bine plătite, cu cele mai bune condiții de lucru)? Ce specialități au dezavantaje la angajarea în câmpul muncii (cele mai puțin cerute și mai prost plătite)? De ce nu ați ales (*dacă e cazul*) profesii, care oferă cele mai bune perspective de angajare?

Sistemul de formare profesională corespunde cerințelor de pe piața muncii (sub aspectele calității studiilor, raportului dintre cerere și ofertă)? Argumentați pentru DA și NU. Ați făcut/urmați cursuri de limbi străine, calculator, școală de șoferi, etc.? Argumentați.

De ce ați ales să faceți studii secundar profesionale și nu ați optat pentru colegiu/universitate? Faceți studii în bază de contract sau de buget? Pentru cei cu contract: din ce surse achitați studiile? Este dificil pentru dvs./familia dvs. să faceți aceste cheltuieli? Care sunt categoriile de cheltuieli legate de studii?

La ce școală studiați? De ce ați ales anume această instituție? Ce specialitate studiați? De ce ați ales anume acest profil? De ce ați optat anume pentru aceasta? Cine v-a ajutat la alegerea specialității? V-a fost greu să vă decideți în privința traseului profesional (argumentați)? Ați avut servicii / ore de orientare profesională în școală/liceu? Dacă da, în ce au constat acestea? Cunoașteți de existența serviciilor de orientare profesională în afara instituției de învățământ? Dacă da, ați apelat la acestea? Care au fost impresiile? Ce ar trebui să întreprindă statul/școala/alți actori, pentru a ajuta elevii în alegerea meseriei?

Corespunde nivelul de pregătire oferit de școală așteptărilor dvs.? Argumentați. Cum

apreciați calitatea predării, în general? La ce nivel sunt conținuturile teoretice în programa specialității dvs.? Cum apreciați orele practice pentru învățarea meseriei dvs.? Unde ați avut stagiul de practică? Ce impresii v-a lăsat? Care sunt (*alte*) cele mai importante probleme ale sistemului de educație superioară (taxe exagerate percepute în raport cu nivelul de pregătire oferit, dotarea proastă a laboratoarelor pentru orele practice, lipsa de colaborare cu sectorul real al economiei (agenți economici etc.)? Cum pot fi rezolvate aceste probleme? Cine ar trebui să-și asume responsabilitatea pentru rezolvarea lor?

Piața muncii

Ați încercat vreodată să vă angajați în timpul anilor de studii? Dacă da, prin ce modalități? Ați participat la târgurile locurilor de muncă? Comentați dacă acestea sunt eficiente și dacă v-au ajutat la angajare. De ce ați hotărât să aveți un job în perioada procesului de învățământ (pentru a obține experiență de muncă, pentru venituri)? *Dacă e cazul*: din veniturile obținute, ați achitat taxe de studii, cazare, alte cheltuieli de școlarizare? Pentru cei care au lucrat în timpul anilor de studii: în ce domeniu ați muncit? În ce a constatat activitatea dvs.? Ați lucrat cu normă întreagă sau cu timp parțial? Cum ați combinat studiile cu munca?

De sondat, dacă există vreo deosebire dintre beneficiarii de remitențe de celelalte persoane, din punct de vedere al intenției de a se angaja, în timpul studenției.

Ați auzit de practicile de voluntariat? De unde ați aflat? Ați făcut voluntariat în anii studenției? Dacă da, care au fost domeniile de activitate [conexe specializării sau nu], de ce v-ați implicat în aceste acțiuni (v-au adus / vor aduce beneficii pe plan profesional etc.)? Sunt acestea benefice pentru studenți în rezolvarea problemei lipsei de experiență, la intrarea pe piața muncii? Ați dori, ca aceste practici să fie reglementate și considerate ulterior experiență în meserie?

Cum credeți, veți găsi ușor un loc de lucru după absolvire? Ajută cumva instituția la care învățați / ați studiat în găsirea unui serviciu? Dacă da, în ce mod? Există colaborare între instituția dvs. și angajatori? Dacă nu, credeți că ar fi utile asemenea practici? Cum vedeți cooperarea între instituțiile de învățământ și angajatori (agenți economici)? Pentru cei care au lucrat/au participat la acțiuni de voluntariat: credeți că veți găsi rapid un job?

Veți găsi un serviciu, conform specializării absolvite? Argumentați. Veți accepta să lucrați în alte domenii? Dacă da, în ce condiții? Dacă nu, de ce? Care este salariul minim, pe care vă așteptați să-l primiți la angajare? Argumentați.

Care sunt așteptările/intențiile dvs. după absolvire? Dacă vreți să plecați peste hotare, de ce ați investit în educație, în RM?

Experiența migratorie

Ați fost vreodată peste hotare? În ce scop?

Studenții, migranți potențiali

Care sunt planurile dvs. de activitate pentru următorii doi ani (intenționați să rămâneți la același loc de lucru, să schimbați serviciul, să lansați propria afacere, să plecați peste hotare)?

Pentru respondenții care intenționează să plece în străinătate: Care sunt motivele plecării?

În ce scop doriți să plecați peste hotare (studii, muncă, etc.)?

Dacă plecați *la studii*, în ce țară plecați? Pe ce perioadă (tipul studiilor, domeniul, modalitatea de plecare)?

Dacă migrați în scop de *muncă*, plecați pe bază de contract? Dacă da, specificați durata și condițiile contractului. Cum l-ați încheiat? Ce intenționați să faceți după expirarea contractului? Dacă nu aveți un contract de muncă, cum veți munci? Care sunt intențiile/planurile dvs. (veți căuta de lucru individual, veți fi ajutat de cunoștințe/rude aflate peste hotare, cunoașteți ce activități veți realiza, pe cât timp intenționați să plecați, etc.)?

Ce ar putea schimba decizia dvs. de migrare în afară (ce v-ar determina să vă răzgândiți)?

Au șanse de angajare în RM migranții reveniți, în comparație cu ceilalți cetățeni?

Respondenți care au studiat peste hotare și s-au angajat în RM

Întrebări generale

De ce este important să investești în educație? Ce înțelegeți prin „a investi în educație”? De ce credeți că este/nu este oportun să cheltuiți pentru educație? Un nivel avansat de educație ajută să-ți găsești un serviciu (a) mai repede/ușor, (b) cu condiții decente, (c) cu un salariu mai mare, (d) cu oportunități de creștere profesională? Angajatorii au o atitudine mai bună față de un angajat cu un nivel superior de educație?

Care sunt profesiile cu cele mai bune perspective de angajare în RM (enumerați cele mai solicitate meserii pe piață, cel mai bine plătite, cu cele mai bune condiții de lucru)? Ce specialități au dezavantaje la angajarea în câmpul muncii (cele mai puțin cerute și mai prost plătite)? De ce nu ați ales (dacă e cazul) profesii, care oferă cele mai bune perspective de angajare?

Experiența de studii și muncă peste hotare

În ce țară ați studiat? De ce ați ales această țară? Când ați plecat (după școală/liceu, în timpul studiilor universitare, după absolvirea universității)? Cum ați migrat la studii peste hotare (program schimb de studenți, bursă...)? De ce ați decis să studiați în străinătate, care a fost obiectivul esențial (obținerea unei diplome recunoscute la nivel internațional, de creare a condițiilor de stabilire în afară etc.)?

Care este profesia dvs.? De ce ați ales acest domeniu? Pentru respondenții proveniți din familii beneficiare de remitențe: Faptul că familia dvs. a beneficiat de remitențe v-a determinat să alegeți studiile peste hotare? Din ce mijloace ați plătit studiile peste hotare (inclusiv contribuția personală)? Cum ați repartizat cheltuielile pentru educație (taxa de studii, cazare, alimente, ore suplimentare etc.). Care este valoarea aproximativă a fiecărei categorii de cheltuieli?

Cu ce probleme v-ați confruntă peste hotare? Există colaborare între instituțiile de învățământ

și agenții economici peste hotare? Instituțiile sprijină absolvenții la angajare? Cum apreciați calitatea studiilor din afară, în comparație cu cele din RM (calitatea predării, pregătirea teoretică, practică etc.)?

Ați lucrat sau nu peste hotare, în timpul studiilor sau după finalizarea lor? În ce domeniu ați muncit? Ați fost angajat oficial/neoficial? Ce dificultăți ați avut? Ce acțiuni trebuie întreprinse, pentru ca sistemul de educație să pregătească specialiști mai bine cotați?

Situația după revenirea în țară

De ce ați revenit în RM? Studiile obținute peste hotare avantajează absolvenții noștri la angajarea pe piața muncii din RM? Cât de ușor v-ați angajat în RM, după studiile absolvite peste hotare? În ce domeniu v-ați angajat (conex cu specializarea dvs.)? Unde v-ați găsit job (instituție publică, privată, organizație internațională)? Faptul că ați făcut studii peste hotare, v-a asigurat un salariu mai mare în RM? Corespunde pregătirea și experiența din străinătate cu munca în RM? Argumentați pentru DA și NU.

Intenții

Care sunt planurile dvs. de viitor (veți continua să lucrați în RM, veți pleca peste hotare)? Dacă intenționați să migrați în afară, care sunt motivele? Intenționați să plecați la studii, muncă etc.? Temporar sau definitiv? Argumentați pentru fiecare variantă de răspuns.

Respondenți fără pregătire profesională

Sistemul educațional

De ce este important să investești în educație? Ce înțelegeți prin „a investi în educație”? De ce credeți că este/nu este oportun să cheltuiți pentru educație? Un nivel avansat de educație ajută să-ți găsești un serviciu (a) mai repede/ușor, (b) cu condiții decente, (c) cu un salariu mai mare, (d) cu oportunități de creștere profesională? Angajatorii au o atitudine mai bună față de un angajat cu un nivel superior de educație?

Care sunt profesiile cu cele mai bune perspective de angajare în RM (enumerați cele mai solicitate meserii pe piață, cel mai bine plătite, cu cele mai bune condiții de lucru)? Ce specialități au dezavantaje la angajarea în câmpul muncii (cele mai puțin cerute și mai prost plătite)? Ați avut servicii / ore de orientare profesională în școală/liceu? Dacă da, în ce au constatat acestea? Cunoașteți de existența serviciilor de orientare profesională în afara instituției de învățământ? Dacă da, ați apelat la acestea? Care au fost impresiile? Ce ar trebui să întreprindă statul/școala/alți actori, pentru a ajuta elevii în alegerea meseriei?

De ce nu v-ați continuat studiile? Dacă ați avea posibilitatea să continuați studiile, ce ați alege: o școală profesională, un colegiu sau o universitate? Argumentați.

Experiența de muncă

Ați încercat vreodată să vă angajați?

Dacă nu: De ce? Din ce surse v-ați întreținut?

Dacă da: Prin ce modalități? În ce domeniu? Unde ați încercat să vă angajați în localitatea de baștină? Argumentați pentru DA și NU.

Ați apelat la serviciile ANOFM? Dacă da, care au fost rezultatele? Cu ce dificultăți v-ați confruntat în căutarea unui loc de muncă? Faptul că nu aveți acte de studii nici din învățământul secundar-profesional, nici din cel mediu de specialitate și nici universitare a fost o problemă la angajare?

Pentru cei careu au lucrat / lucrează: Nu ați ajuns la concluzia, că ați avea nevoie de mai multe cunoștințe, pe care le-ați fi putut obține dacă ați fi continuat studiile? Ați beneficiat de instruire la locul de muncă? Dacă da, în ce a constat aceasta? Cu ce dificultăți vă confrunțați / v-ați confruntat la locul de muncă? Dacă ați fi obținut o calificare profesională, ați avea salarii mai mari? Dacă ați avea o calificare profesională, ați putea să vă angajați la un serviciu mai *prestigios*?

Ați lucrat vreodată neoficial? Dacă da, în ce domeniu? Cât timp ați lucrat așa? De ce nu ați fost angajat oficial? La ce salariu v-ați așteptat? Leafa propusă la angajare, corespunde așteptărilor dvs.? Ați încercat vreodată să lansați propria afacere? Dacă da, ce v-a determinat? În ce domeniu este/a fost afacerea? Credeți că dacă ați fi avut pregătire profesională, acest fapt v-ar fi ajutat la inițierea unui business? Dacă da, în ce mod?

Intenții

V-ați gândit vreodată să continuați studiile? Argumentați, de ce? La ce nivel (secundar-profesional, mediu de specialitate sau universitar)? În ce domeniu? Cu frecvență sau fără frecvență? În bază de contract sau fără contract?

Care sunt planurile dvs. de activitate pentru următorii doi ani (intenționați să rămâneți la același loc de lucru, să schimbați serviciul, să lansați propria afacere, să plecați peste hotare)?

Pentru respondenții care intenționează să plece în străinătate: Care sunt motivele plecării?

În ce scop doriți să plecați peste hotare (studii, muncă, etc.)?

Dacă plecați *la studii*, în ce țară plecați? Pe ce perioadă (tipul studiilor, domeniul, modalitatea de plecare)?

Dacă migrați în scop de *muncă*, plecați pe bază de contract? Dacă da, specificați durata și condițiile contractului. Cum l-ați încheiat? Ce intenții aveți, după expirarea contractului? Dacă nu aveți un contract de muncă, cum veți munci? Care sunt planurile dvs. (veți căuta de lucru individual, veți fi ajutat de cunoștințe/rude aflate peste hotare, cunoașteți ce activități veți realiza, pe cât timp vreți să plecați etc.)?

Ce ar putea schimba decizia dvs. de migrare în afară (ce v-ar determina să vă răzgândiți)?

Au șanse de angajare în RM migranții reveniți, în comparație cu ceilalți cetățeni?

ANEXA 8.3

Instrumente de cercetare cantitativă

Registrul gospodăriei (întrebări la nivel de gospodărie)

1. Din câte persoane este alcătuită gospodăria dvs.? _____

Rural	1
Urban	2

2. Reședința (mediul)

3. Gospodăria dvs. a beneficiat vreodată / beneficiază de remitențe?

Da	1
Nu	2
NȘ/NR	99

A. Caracteristici socio-demografice

Vă rugăm să ne spuneți care este/sunt:

ID	A.1	A.2	A.3	A.4	A.5	A.6	A.7			
	Prenumele fiecărui membru	Legătura de rudenie cu capul gospodăriei	Sexul	Data nașterii		Starea civilă	Naționalitatea			
		Capul gospodăriei	1			Căsătorit/ă	1	Moldovean	1	
		Soț / soție	2	B 1	Anul	Luna	Concubinaj	2	Român	2
		Copil (fică, fecior)	3	F 2			Văduv/ă	3	Găgăuz	3
		Frate/soră	4				Divorțat/ă	4	Roma	4
		Tată / mamă	5				Separat/ă	5	Rusă	5
		Nepot / nepoată	6				Celibatar	6	Ucrainean	6
		Socru / soacră	7						Bulgar	7
		Ginere / noră	8						Evreu	8
		Altă rudă	9						Alt grup (specificați)	9
		Concubin / con- cubină	10							
		Alte persoane, nu rude	11							
1										
2										
3										
4										
5										
6										

ID	A.8	A.9	A.10	A.11	A.12	A.13	A.14
	Limbile cunoscute	Cetățenii deținute	În prezent, este înscris la o instituție de învățământ?	Care este tipul instituției, pe care o frecventează?	În ce clasă învață?	Care este ultimul nivel de studii absolvit?	Faceți/ați făcut studii la contract sau la buget?
					Se întrebă doar elevii 3		
	Moldov. 1	Moldov. 1	Da 1	Preșcolar	1	Fără studii	Contract 1
	Română 2	Română 2	Nu 2	Primar	2	Primar	Buget 2
	Găgăuză 3	Rusă 3		Secundar general (gimnaziu, liceu, școală medie generală)	3	Secundar general (gimnaziu, liceu, școală medie generală)	3
	Rusă 4	Ucrain. 4		Secundar profesion.	4	Secundar profesional	4
	Ucrain. 5	Bulgară 5		Mediu de specialit. (colegiu)	5	Mediu de specialitate (colegiu)	5
	Bulgară 6	Evreiască 6		Superior	6	Superior	6
	Ivrit 7	Italiană 7		Post-universitar	7	Post-universitar	7
	Italiană 8	Spaniolă 8			12		
	Spaniolă 9	Germană 9					
	Germană 10	Engleză 10					
	Engleză 11	Alta (specif.) 11					
	Alta (specif.) 12						
			Dacă NU → A.13	Persoanele la care e bifat 1-2 → nu răspund la blocul A Dacă 3 → A.12 Dacă 4 – 7 → A.13		Dacă 4 – 7 → A.14 Dacă 1-3 → A.17	
1							
2							
3							
4							
5							
6							

ID	A.15	A.16	A.17	A.18	A.19
		Care a fost / este domeniul dvs. de studii?	Ocupația în prezent, în RM	În ce țară este plecat/ă?	Cu ce scop este plecat/ă peste hotare?
	Se întreabă doar studenții și absolvenții nivelului secundar profesional (școli profesionale și de meserii) (4 la A.13)	Se întreabă doar studenții și absolvenții U și C 5-6 la A.13	De bază		
			Angajat într-o organizație	1 1	Muncă
			Activitate pe cont propriu	2 2	Studii
			Afacere proprie	3 3	Trai permanent
			Elev în RM	4 4	Altceva (specificați)
			Student în RM (SP, C, U)	5 5	
			Pensionar	6 6	
			Concediu maternitate	7 7	
			Nicio ocupație	8 8	
			Peste hotare	9 9	
				Dacă 1-8 → A.20 Dacă 9 → A.18	
1					
2					
3					
4					
5					
6					

ID	A.20	A.21	A.22	A.23	A.24
	În trecut, a fost cineva dintre membrii familiei plecat la studii peste hotare?	În ce țară?	De ce a ales să facă studii peste hotare?	În ce măsură studiile din afară v-au ajutat la (re)integrarea pe piața muncii din RM?	Intenționează să plece peste hotare în următoarele 12 luni?
	Da 1		Pentru a obține calificare recunoscută în plan internațional	1 M-am angajat într-o companie străină	1 Da, la studii
	Nu 2		Calitatea mai bună a studiilor	2 Salariu bun	2 Da, la muncă
		FIȘA A.21	Șanse mai bune de angajare în RM	3 Condiții de muncă mai bune	3 Da, cu trai permanent
		Notează codul	Posibilitate de a rămâne peste hotare	4 Posibilitatea de creștere profesională	4 Da, în alte scopuri
			Altceva (specificați)	5 Am găsit foarte ușor de lucru	5 Nu
				6 Altceva (specificați)	6 NȘ/NR
				Nu m-a ajutat	7
	Nu 2 → A.24				
1					
2					
3					
4					
5					
6					

B. General

B1. Cineva din membrii gospodăriei dvs. a lansat vreodată propria afacere?

Da	1
Nu	2 → B.4
NȘ/NR	99 → B.4

B2. Cine a fost inițiatorul afacerii?

Indicați codul persoanei-inițiator _____ și numele persoanei-inițiator _____

B3. Pregătirea profesională din RM l-a ajutat în lansarea afacerii?

Da	1
Nu	2
NȘ/NR	99

Întrebări pentru membrii gospodăriilor (chestionar individual)

I. Pentru absolvenții nivelelor secundar profesional, mediu de specialitate și superior

C. Studii

C1. Aplicabile doar studenților și absolvenților școlilor profesionale și de meserii (sp)

De ce ați ales să faceți studii secundar profesionale (școli profesionale și de meserii) și nu ați optat pentru colegiu sau universitate?

Pentru că studiile secundar profesionale (SP)...	
... sunt mai prestigioase	1
... oferă șanse mai mari de a găsi un loc de muncă	2
... oferă salarii mai bune	3
... oferă posibilitatea de a face carieră	4
... asigură flexibilitate (posibilitatea de a realiza diverse activități, nu ești legat strict de un tip de activitate)	5
... asigură șanse mai mari de a pleca peste hotare	6
Îmi place / am abilități în domeniu	7
Am fost sfătuit(ă) de alte persoane	8
Părinții au insistat	9
Nu am putut / pot să achit studiile în colegiu / universitate	10
Altceva (precizați)	11

C2. Se întreabă doar studenții și absolvenții nivelului mediu de specialitate (colegiilor)

De ce ați ales să faceți studii medii de specialitate (colegiu) și nu ați optat pentru școală profesională sau universitate?

Pentru că studiile medii de specialitate (C)...	
... sunt mai prestigioase	1
... oferă șanse mai mari de a găsi un loc de muncă	2
... oferă salarii mai bune	3
... oferă posibilitatea de a face carieră	4
... asigură flexibilitate (posibilitatea de a realiza diverse activități, nu ești legat strict de un tip de activitate)	5
... asigură șanse mai mari de a pleca peste hotare	6
Îmi place / am abilități în domeniu	7
Am fost sfătuit(ă) de alte persoane	8
Părinții au insistat	9
Nu am putut / pot să achit studiile la universitate	10
Altceva (specificați)	11

C3. Se întreabă doar studenții și absolvenții universităților (u)

De ce ați ales să faceți studii superioare și nu ați optat pentru școală profesională sau colegiu?

Pentru că studiile superioare (U)...	
... sunt mai prestigioase	1
... oferă șanse mai mari de a găsi un loc de muncă	2
... oferă salarii mai bune	3
... oferă posibilitatea de a face carieră	4
... asigură flexibilitate (posibilitatea de a realiza diverse activități, nu ești legat strict de un tip de activitate)	5
... asigură șanse mai mari de a pleca peste hotare	6
Îmi place / am abilități în domeniu	7
Am fost sfătuit(ă) de alte persoane	8
Părinții au insistat	9
Altceva (specificați)	10

C4. Care este/a fost specialitatea dvs.? _____**C5. De ce ați ales această profesie?**

Prestigioasă	1
Solicitată pe piața muncii	2
Salarii bune	3
Posibilitatea de a face carieră	4
Flexibilitate (posibilitatea de a realiza diverse activități, nu ești legat strict de un tip de activitate)	5
Șanse mai mari de a pleca peste hotare	6
Îmi place / am abilități în domeniu	7
Am fost sfătuit(ă) de alte persoane	8
Părinții au insistat	9
Disponibilitatea resurselor financiare	10
Altceva (specificați)	11
NȘ/NR	99

C6. Sunteți satisfăcut/ă de cunoștințele și abilitățile profesionale acumulate pe parcursul anilor de studii?

Da	1 → C.8
Nu	2
NȘ/NR	99 → C.8

C7. De ce nu sunteți satisfăcut/ă

Am acumulat mai mult cunoștințe teoretice, și foarte puține abilități practice	1
Calitatea studiilor lasă de dorit	2
O parte din cunoștințele acumulate nu mai sunt actuale	3
Pregătirea profesională obținută nu corespunde cerințelor angajatorilor	4
Altceva (specificați)	5

C8. V-ați gândit, vreodată, la o eventuală recalificare?

Da	1
Nu	2 → C.10
NȘ/NR	99 → C.10

C9. Pentru ce domeniu ați opta? _____

C10. Există / exista colaborare între instituția unde studiați și agenții economici?

Da	1
Nu	2 → C.12
NȘ/NR	99 → C.12

C11. În ce consta/ă colaborarea?

Studentii desfășoară stagiile de practică la întreprindere	1
Întreprinderea angajează absolvenții școlii	2
Întreprinderea oferă școlii utilaj pentru studii practice	3
Altceva (specificați)	4

C12. Care sunt/au fost categoriile de cheltuieli legate de studii?

	MDL / lună	MDL / an
Contract		
Cazare		
Mâncare		
Transport		
Lecții suplimentare		
Plăți neoficiale		
Rechizite, manuale, materiale etc.		
Alte cheltuieli (specificați)		

C13. Pe parcursul anilor de studii, gospodăria dvs. a beneficiat / beneficiază de remitențe?

Da	1 → C14
Nu	2 → C15
NȘ/NR	99 → C16

C14. Se întreabă doar respondenții, ai căror familii au beneficiat de remitențe în timpul studiilor

Sunteți de acord cu afirmațiile de mai jos? RĂSPUNS MULTIPLU

	Da	Nu	NȘ/NR
Dacă familia mea nu ar fi primit bani de peste hotare, eu nu aș fi continuat studiile după gimnaziu / liceu / școală (<i>acces la studii profesionale, în general</i>)	1	2	8
Am învățat / învăț la universitate numai/în mare parte datorită remitențelor (<i>acces la nivel superior de studii în RM</i>)	1	2	8
Am învățat / învăț la această specialitate numai/în mare parte datorită remitențelor (<i>acces la specialitatea dorită</i>)	1	2	8
Remitențele nu au influențat în niciun fel accesul meu la educația profesională	1	2	8

C15. Se întreabă doar respondenții, ai căror familii nu au beneficiat de remitențe, în timpul studiilor

Sunteți de acord cu afirmațiile de mai jos? RĂSPUNS MULTIPLU

	Da	Nu	NȘ/NR
Dacă familia mea ar fi primit bani de peste hotare, aș fi ales un nivel de educație mai ridicat (în funcție de caz: la colegiu sau universitate, <i>acces la un nivel avansat de studii</i>)	1	2	8
Dacă familia mea ar fi primit bani de peste hotare, aș fi ales o altă meserie (<i>acces la specialitatea dorită</i>)	1	2	8
Remitențele nu ar fi influențat în niciun fel accesul meu la educația profesională	1	2	8

C16. Doar pentru studenți

Care sunt șansele dvs. de angajare în RM, conform profesiei, după absolvire?

Foarte mari	1
Mari	2
Mici	3
Foarte mici	4
NȘ/NR	99

C17. Doar pentru studenți

După absolvire, intenționați să...?

Continui studiile la nivele superioare	1
Să mă angajez în RM, conform profesiei	2
Să mă angajez în RM, indiferent de domeniu	3
Să plec la studii peste hotare	4
Să plec la muncă peste hotare	5
Altceva (specificați)	6
NȘ/NR	99

C18. Ați încercat vreodată să vă angajați în timpul anilor de studii?

Da	1
Nu	2 → C.22
NȘ/NR	99 → C.22

C19. De ce ați hotărât să vă angajați în timpul studiilor?

Pentru a obține experiență de muncă	1
Pentru a avea venituri	2
Altceva (specificați)	3

C20. Corespundea activitatea dvs. cu domeniul de studii?

Da	1
Nu	2
NȘ/NR	99

C21. Dacă ați lucrat în timpul anilor de studii, v-a ajutat experiența acumulată ulterior, la angajare?

Da, mi-am găsit mai repede de lucru (datorită experienței acumulate)	1
Da, mi-am găsit mai repede de lucru (datorită relațiilor stabilite)	2
Da, am continuat să lucrez la același loc, după absolvire	3
Da, altceva (specificați)	4
Nu	5

C22. Ați făcut voluntariat în anii de studii?

Da	1
Nu	2 → C26
NȘ/NR	99 → C26

C23. De ce ați hotărât să faceți voluntariat?

Pentru a obține experiență de muncă	1
Pentru o cauză nobilă	2
Altceva (specificați)	3

C24. Corespundea activitatea dvs. domeniului de studii?

Da	1
Nu	2
NȘ/NR	99

C25. Dacă ați făcut voluntariat, în timpul anilor de studii, v-a ajutat experiența acumulată ulterior, la angajare?

Da, mi-am găsit mai repede de lucru (datorită experienței acumulate)	1
Da, mi-am găsit mai repede de lucru (datorită relațiilor stabilite)	2
Da, am continuat să lucrez, la același loc după absolvire	3
Da, altceva (specificați)	4
Nu	5

C26. Ați avut în școală / liceu / gimnaziu servicii de consultanță pentru alegerea profesiei?

Da	1
Nu	2 → C.28
NȘ/NR	99 → C.28

C27. Ce informații v-au oferit / vă oferă aceste servicii? _____

C28. V-ați interesat vreodată de posibilitatea echivalării diplomelor / recunoașterii calificărilor obținute în RM?

Da, am echivalat diploma	1
Da, dar nu am echivalat diploma	2
Nu	3

D. Angajarea în câmpul muncii

D1. Ați lucrat în ultimele 12 luni?

Da	1
Nu	2 → D.17 (variantele de răspuns 3-6)

D2. A fost / este locul de muncă stabil sau ocazional?

Stabil	1
Ocazional	2 → D.9
Ambele	3

D3. În ce sferă ați lucrat / lucrați la locul de muncă stabil?

Agricultură	1
Construcții	2
Economie	3
Politică	4
Jurisprudență	5
Servicii	6
Asistență socială	0
Medicină	7
Farmacie	8
Transport	9
Telecomunicații	10
Industrie de prelucrare	11
Industrie alimentară	12
Cultură și arte	13
Administrație publică	14
Altceva (specificați)	15

D4. Corespunde domeniul de studii cu sfera de activitate ?

Da (de exemplu: a învățat la economie și lucrează tot în economie)	1 → D.6
Nu (de exemplu: a învățat la economie, dar lucrează în agricultură sau în alt domeniu)	2
NȘ/NR	99 → D.6

D5. De ce ați acceptat să lucrați în sfera, ce nu corespunde domeniului de studii?

Este mai bine plătită	1
Condițiile de muncă bune	2
Oferă posibilitatea de creștere profesională	3
A fost unica în care m-am putut angaja	4
Mi s-a propus un loc de muncă în acest domeniu	5
Altceva (specificați)	6

D6. Corespunde activitatea realizată cu specializarea absolvită?

Da (de exemplu: a învățat la specialitatea <i>Bănci și Burse</i> și lucrează tot în acest domeniu)	1 → D.8
Nu (de exemplu: a învățat la specialitatea <i>Bănci și Burse</i> , dar e angajat în funcția de contabil sau face altceva)	2
NȘ/NR	1 → D.8

D7. De ce ați acceptat o activitate, ce nu corespunde specializării obținute?

Este mai bine plătită	1
Condiții de muncă bune	2
Oportunități de creștere profesională	3
Nu am avut o altă soluție de angajare	4
Mi s-a propus acest job	5
Altceva (specificați)	6

D8. Care este salariul dvs. la locul de muncă stabil? (MDL/lună) _____**D9. Pentru respondenții care lucrează / au lucrat doar la loc de muncă stabil → d.14**

În ce sferă ați lucrat / lucrați la locul de muncă ocazional?

Agricultură	1
Construcții	2
Economie	3
Politică	4
Juridică	5
Servicii	6
Asistență socială	0
Medicină	7

Farmacie	8
Transport	9
Telecomunicații	10
Industrie de prelucrare	11
Industrie alimentară	12
Cultură și arte	13
Administrație publică	14
Altceva (specificați)	15

D10. Corespunde domeniul de studii cu sfera dvs. de activitate?

Da (de exemplu: a învățat la economie și lucrează tot în acest domeniu)	1 → D.12
Nu (de exemplu: a învățat la economie, dar lucrează în agricultură sau în alt domeniu)	2
NȘ/NR	99 → D.12

D11. De ce ați acceptat să lucrați în sfera, ce nu corespunde domeniului de studii?

Este mai bine plătită	1
Condiții de muncă bune	2
Oferă posibilitatea de creștere profesională	3
Nu am avut o altă soluție de angajare	4
Mi s-a propus un loc de muncă în acest domeniu	5
Altceva (specificați)	6

D12. Corespunde activitatea dvs. cu specializarea obținută?

Da (de exemplu: a învățat la specialitatea <i>Bănci și Burse</i> și lucrează tot în acest domeniu)	1 → D.14
Nu (de exemplu: a învățat la specialitatea <i>Bănci și Burse</i> , dar lucrează contabil sau altceva)	2
NȘ/NR	1 → D.14

D13. De ce ați acceptat o activitate, ce nu corespunde specializării obținute?

Este mai bine plătită	1
Condițiile de muncă bune	2
Oferă posibilitatea de creștere profesională	3
A fost unica la care m-am putut angaja	4
Mi s-a propus acest post	5
Altceva (specificați)	6

D14. Ați beneficiat vreodată de instruire la locul(rile) de muncă?

Da	1
Nu	2 → D.16
NȘ/NR	99

D15. În ce a constat instruirea? _____

D16. V-a ajutat vreodată instituția de învățământ în căutarea / găsirea unui loc de muncă?

Da	1
Nu	2
NȘ/NR	99

D17. Ați apelat vreodată la serviciile ANOFM?

Da, m-am angajat prin intermediul ANOFM, conform specialității	1
Da, m-am angajat prin intermediul ANOFM, dar nu conform specialității	2
Da, dar nu m-am angajat, pentru că nu aveau oferte în domeniul meu de pregătire	3
Da, dar nu m-am angajat, pentru că ofertele sunt neavantajoase (salarii mici, departe de casă etc.)	4
Nu am apelat niciodată la ANOFM	5
Nu am auzit de ANOFM	6

D18. Doar pentru respondenții care nu au lucrat, în ultimele 12 luni

De ce nu ați lucrat, în ultimele 12 luni?

Nu există locuri de muncă în localitate	1
Nu am găsit un serviciu cu salariu suficient de bun	2
Nu am găsit un serviciu, conform specializării	3
Nu vreau să lucrez	4
Altceva (specificați)	5

D19. Doar pentru respondenții care nu au lucrat pe parcursul ultimelor 12 luni

Din ce surse v-ați întreținut în această perioadă?

Remitențe	1
Economii din migrațiune	2
Veniturile altor membri ai gospodăriei (care nu provin din migrație)	3
Ajutor pentru șomaj	4
Altceva (specificați)	5

II. Pentru absolvenții nivelului secundar general (școli generale, gimnazii, licee)

E1. De ce nu ați continuat studiile?

Nu am considerat necesar	1
Nu am avut bani	2
Am fost plecat peste hotare	3
Vreau să plec peste hotare	4
M-am angajat	5
Altceva (specificați)	6

E2. Dacă ați avea posibilitatea să continuați studiile, ce ați alege

Studii secundar profesionale (școală profesională, de meserii)	1
Studii medii de specialitate (colegiu)	2
Studii superioare (universitate)	3

E3. În ce domeniu ați dori să continuați studiile?

Agricultură	1
Construcții	2
Economie	3
Politică	4
Jurisprudență	5
Servicii	6
Asistență socială	0
Medicină	7
Farmacie	8
Transport	9
Telecomunicații	10
Industrie de prelucrare	11
Industrie alimentară	12
Cultură și arte	13
Administrație publică	14
Altceva (specificați)	15

E4. Credeți că dacă ați fi avut o calificare profesională, ați primi salarii mai mari?

Da	1
Nu	2
NȘ/NR	99

E5. Credeți că dacă ați avea o calificare profesională, ați putea să vă angajați la un serviciu mai prestigios?

Da	1
Nu	2
NȘ/NR	99

E6. Ați lucrat în ultimele 12 luni?

Da	1
Nu	2 → E13 (variantele de răspuns 3-6)

E7. A fost / este locul de muncă stabil sau ocazional?

Stabil	1
Ocazional	2 → E10
Ambele	3

E8. În ce sferă ați muncit / munciți la locul de muncă stabil?

Agricultură	1
Construcții	2
Economie	3
Politică	4
Jurisprudență	5
Servicii	6
Asistență socială	0
Medicină	7
Farmacie	8
Transport	9
Telecomunicații	10
Industrie de prelucrare	11
Industrie alimentară	12
Cultură și arte	13
Administrație publică	14
Altceva (specificați)	15

E9. Care este salariul dvs. la locul de muncă stabil? (MDL/lună) _____

E10. Care au doar loc de muncă stabil → e.11*În ce sferă ați lucrat / lucrați la locul de muncă ocazional?*

Agricultură	1
Construcții	2
Economie	3
Politică	4
Jurisprudență	5
Servicii	6
Asistență socială	0
Medicină	7
Farmacie	8
Transport	9
Telecomunicații	10
Industrie de prelucrare	11
Industrie alimentară	12
Cultură și arte	13
Administrație publică	14
Altceva (specificați)	15

E11. Ați beneficiat vreodată de instruire la locul(rile) de muncă?

Da	1
Nu	2 → E.13
NȘ/NR	99

E12. În ce a constat instruirea? _____**E13. Ați apelat vreodată la serviciile ANOFM?**

Da, m-am angajat prin intermediul ANOFM, potrivit specialității	1
Da, m-am angajat prin intermediul ANOFM, dar nu conform pregătirii profesionale	2
Da, dar nu m-am angajat, pentru că nu aveau oferte, ce ar corespunde cu profilul meu	3
Da, dar nu m-am angajat, pentru că ofertele sunt neavantajoase (salarii mici, departe de casă etc.)	4
Nu, nu am apelat niciodată la ANOFM	5
Nu am auzit de ANOFM	6

E14. Doar pentru respondenții care nu au lucrat, pe parcursul ultimelor 12 luni*De ce nu ați lucrat în ultimele 12 luni?*

Nu există locuri de muncă în localitate	1
Nu am găsit un serviciu cu salariu suficient de bun	2
Nu am găsit un serviciu, conform specializării	3
Nu vreau să lucrez	4
Altceva (specificați)	5

E15. Doar pentru respondenții care nu au lucrat, pe parcursul ultimelor 12 luni*Din ce surse v-ați întreținut în această perioadă?*

Remitențe	1
Economii din migrațiune	2
Veniturile altor membri ai gospodăriei (care nu provin din migrație)	3
Ajutor pentru șomaj	4
Altceva (specificați)	5

F. EDUCAȚIA (ELEVI CLASELE 9-12)**F1. Ați decis unde să mergeți la studii?**

Da, la nivel secundar profesional (școală profesională și de meserii)	1 → F.3
Da, la nivel mediu de specialitate (colegiu)	2 → F.3
Da, la nivel superior (universitate)	3 → F.3
Da, peste hotare	4 → F.3
Nu m-am decis	5 → F.3
Nu voi continua studiile	6

F2. De ce nu veți continua studiile?

Nu consider necesar	1
Nu pot acoperi cheltuielile	2
Alte motive (specificați)	3

F3. V-ați gândit, ce profesie doriți să aveți în viitor?

Da	1
Nu	2 → F6
NȘ/NR	99

F4. Specificați profesia _____

F5. De ce criterii v-ați condus în alegerea meseriei?

Prestigioasă	1
Șanse mai mari de a găsi un loc de muncă	2
Salarii bune	3
Posibilitatea de a face carieră	4
Flexibilitate (posibilitatea de a realiza diverse activități, nu ești legat strict de un tip de activitate)	5
Șanse mai mari de a pleca peste hotare	6
Îmi place / am abilități în domeniu	7
Am fost sfătuit(ă) de alte persoane	8
Părinții au insistat	9
Disponibilitatea resurselor financiare	10
Altceva (specificați)	11

F6. Ați avut în școală / liceu / gimnaziu servicii de consultanță pentru ghidarea în carieră?

Da	1
Nu	2 → STOP
NȘ/NR	99 → STOP

F7. Ce informații v-au oferit / vă oferă aceste servicii? _____

